

בע"ה

סיכומי שיעורים

ישגה"צ

תשפ"ב

ישיבת
ישיבת
לצעני

ישיבת עם השביבי אור ישועה תקומה

אשר הכסה בכיה של חינוך

(מחצית ימים)

החובבת מוקדשת לע"נ

למלם אבטת ז"ל

אישת, אמא, מטפלת

בחסד

מאידה פנים לכל אדם.

נעם"ע

כ"ד שבט התשפ"א

יהי זכרה ברור

תוכן עניינים

4	חלק א'
5	בין המצרים הרב דודי דודקביץ'
7	גאולה, קמצא ובר קמצא הרב שמואל יניב
10	חורבן בית המקדש הרב ראובן פיירמן
13	גאולה הרב אליעזר קשתיאל
16	איכה ישבה בדד הרב אברהם ריבלין
20	תשעה באב שחל בשבת הרב יוסף צבי רימון
23	בין מצרים לגאולה הרב אביהוא שורץ
26	על החורבן ועל הבנין הרה"ג אריה שטרן שליט"א
28	הפטרת פנחס הרב איתן שנדורפי
30	ענייני דיומא הרב אורי שרקי
34	חלק ב'
35	דרכי הלימוד הראשל"צ הרה"ג הרב יצחק יוסף שליט"א
37	מה יעשה אדם ויחכם הרב יהושע כהן
39	כוח הדיבור הרה"ר הרה"ג דוד לאו שליט"א
42	"האמת והשלום אהבו" הרב דוד לבנון
45	לקראת החופש הרב חגי לונדין
46	שקיעות בתורה ובעבודת ה' הרב יעקב עדס
51	קבעת עיתים לתורה? הרב נריה פופר
54	לימוד בקיאות הרב אחיקם קשת
58	שמירת הלשון הרב יהודה דוב רוטנר
60	מדת הביטחון כדרך חיים הרב אליהו שרביט
63	חלק ג'
64	שמיטת כספים הרב איתמר אורבך
68	התופס במניעת רווח הרב בן ציון אלגזי
72	שמירת נגיעה, כבוד וצניעות הרב אריאל בראלי
75	הפרשת חלה - קדושה בלחם או קדושה בחיטים? הרב אורי גנץ
76	הנחת תפילין בתפילת מנחה, בזמן הלימוד ובט' באב הרב ארלה הראל
78	ספק דאורייתא הרה"ג אביגדור נבצל שליט"א

80 מסכת ברכות | הרב נעם סמט

82 האם להעדיף את המסכן והחלש בדין | הרב מאיר פרימן

86 חלק ד'

87 תחיית האומה ותחיית הנבואה בתורתו של מרן הרב הנזיר | הרב שי הירש

90 שו"ת | הרה"ג דב ליאור שליט"א

94 תפילת רבי נחוניא בן הקנה | הרב סמסון

96 גבולות ההבטחה | הרב יהודה עמיחי

101 למה הצעירים יותר אידיאליסטים? | הרב ארי שבט

106 משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה | הרב יעקב פילבר

109 יציאה בשאלה | הרב יהושע שפירא

112 חלק ה'

113 מאמר הדור

120 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | א

123 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ב

127 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ג

130 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ד

132 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ה

134 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ו

138 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ז

139 מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ח

פנימי - בלתי מוגה

שכתוב ועימוד: ישראל קלר (0552781375)

עורכים: איתן באואר, ישועה מורדוך וקוה אליה רייך.

ברצוננו להתנצל בפני הרבנים ששיעורם לא נכנס לחוברת עקב בעיות עריכה ולחץ זמן; ביניהם הרב גבריאל אלקובי, הרב שאול בר אילן, הרב מאיר ברקוביץ', הרב אמוץ כהן, הרב יוני לביא, הרב מרדכי פרידמן, ורה"י הרב ירחמיאל וייס

ראש אמיר

"לימוד התורה בארץ ישראל מוכרח הוא לבוא דווקא על ידי הבחירה היותר פנימית והיותר טהורה שאינה נתונה לשטפים זרים העומדים לשברה ולעקרה ממקומה. דווקא בארץ ישראל, בה התעוררה האומה לתחייתה הלאומית, מוכרחים נערינו ואלופי בחורינו להיות שקועים בתורה הקדושה, אשר מביאתם לידי חופשיות פנימית."

בס"ד שמחים אנו להוציא לאור חוברת זו של סיכומי השיעורים שניתנו בישיבה"ז בו לומדים תלמידי ישיבתנו הק' במהלך החופש מתוך בחירה מלאה.

תודה רבה לרבש"ע בכל הסיעתא דשמיא שהרעיף עלינו במהלך הכנת חוברת זו.

ברצוננו להודות למרן רה"י שליט"א על השיעורים שהעביר ועל כל התמיכה והעזרה בכלל.

תודה לעשרות הרבנים שהגיעו להעביר את השיעורים בישיבה"ז.

תודה למארגני הישיבה"ז וביניהם: יצחק סקסונוב, חיים בר אילן, עוז זרביב, עז קליין, מתנאל יעקבוביץ', אליהו רזניק ומנחם שילה בר אילן.

תודה לבה"ח יאיר שלמה יצהרי על העזרה בשכתוב השיחות.

תודה לתורמת תחי' שבזכות עזרתה חוברת זו יוצאת לאור.

ברצוננו להתנצל בפני הרבנים ששיעורם לא נכנס לחוברת עקב בעיות עריכה ולחץ זמן; ביניהם הרב שאול בר אילן, הרב גבריאל אלקובי, הרב מאיר ברקוביץ', הרב חיים גנץ, הרב יוני לביא, הרב מרדכי פרידמן, מרן רה"י הרב ירחמיאל ויס ועוד.

השתדלנו לעבור על השיעורים בחוברת, ברם ידוע ש"כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך א"א לספר בלא טעות" ונשמח אם תעמידונו על האמת.

המקורות (גמרות ופסוקים) בחוברת לקוחים בעיקר מויקיטקסט וספריא. באם יש בעיה עם זכויות יוצרים נא פנו לעורכים.

השיעורים מסודרים לפי א' ב' של שמות המשפחה של הרבנים.

בברכת אהבת התורה והארץ.

המערכת.

שער א'

ענייני דיומא

**בין המצרים | הרב דודי דודקביץ'
גאולה, קמצא ובר קמצא | הרב שמואל יניב
חורבן בית המקדש | הרב ראובן פיירמן
גאולה | הרב אליעזר קשתיאל
איכה ישובה בדד | הרב אברהם ריבלין
תשעה באב שחל בשבת | הרב יוסף צבי
רימון**

**בין מצרים לגאולה | הרב אביהוא שורץ
על החורבן ועל הבנין | הרה"ג אריה שטרן
שליט"א**

**הפטרת פנחס | הרב איתן שנדורפי
ענייני דיומא | הרב אורי שרקי**

בין המצרים | הרב דודי דודקביץ'

א. חטא העגל וחטא המרגלים

ימי בין המצרים מייצגים שני חטאים שמלווים אותנו. בין שני תאריכי החטאים נוצרה התקופה הקשה הזו של "ימי בין המצרים". למה אנחנו מדברים על החטאים? הרב זצ"ל באגרות אומר לא להיות "הועד לחיפוש חטאים". כשצריך לפשפש במעשיו, יפשפש אבל לא ברמה של עיסוק יתר והתבוססות בחטא.

המטרה כאשר עוסקים בחטאים היא לברר את הנפילות שלנו ע"מ לדעת מה אנחנו עוזבים, וכיצד לא נחזור על כך.

שני המועדים שיוצרים את הימים הללו הם: י"ז בתמוז ותשעה באב. חטא העגל וחטא המרגלים. לכאורה, בהסתכלות ראשונית, נראה להרבה אנשים שחטא העגל הרבה יותר חמור מחטא המרגלים.

אבל אמר ר' שלמה פיישר: כאשר ישראל חוטאים בחטא העגל משה רבנו מבקש עליהם רחמים עם י"ג המידות של רחמים, ומזכיר את האבות בתפילות. לאחר חטא המרגלים הוא מבקש רק עם תשע מידות, כי יותר קשה לבקש על דבר כזה רחמים, ומשה רבנו לא רצה להזכיר את זכות האבות, כיוון שהמרגלים הפנו עורף לארץ ישראל, ארצם של האבות. וממילא האבות לא ירצו ללמד עליהם זכות. כמה ימים הם ימי בין המצרים? 22. כנגד כ"ב אותיות, שאותם אנחנו צריכים לתקן.

עוד הסבירו יש י"ג ימים בין י"ז בתמוז לר"ח אב, כנגד מידות הרחמים שנאמרו אחרי חטא העגל ועוד תשעה ימים בין ר"ח לתשעה באב כנגד תשע מידות הרחמים שנאמרו אחרי חטא המרגלים.

ב. זמן מועד לפורענות

ימי בין המצרים זה זמן מועד לפורענות. קשה להבין את זה שיש זמן בעולם שמוקדש לפורענות. והרי "מצידו לא תצא הרעות"?! ירמיהו כותב כך באיכה בניגוד לדעתו של הבורא: "דוב אורב הוא לי".

הקב"ה ברא את העולם כי טבע הטוב הוא להיטיב. כל מושג אלוקי שהקב"ה ברא בעולם מתגלה בכמה רבדים: עולם, שנה, נפש:

עולם- יש מקום שמשדר את המסר הזה.

שנה- יש שנה (זמן) שיהיה מיוחד לדבר הזה.

נפש - יש נפש של אדם שמתאימה לתוכן המסוים הזה.

אם יהיה בעולם חסד, יהיה מקום שמייצג את החסד, דמות שמסמלת את החסד, ומועד שעניינו להרבות חסד.

כך גם בפורענות, מקום הפורענות-שכם. זמן הפורענות-בין המצרים. אדם הפורענות-אדם שנולד במזל מאדים. שיכול להיות רוצח.

ר' צדוק מסביר: כשאומרים 'פורענות' מתכוונים מלשון פירעון חוב. הבעיה היא אצל מי שיש לו כוחות גדולים לא מאוזנים, פוטנציאל גדול שאינו ממומש. הכל תלוי להיכן האדם בוחר לקחת את הכוחות שלו.

לצערנו לא מימשנו את הפוטנציאל הגדול של הימים הללו והם הפכו לימי פורענות.

ביום יז בתמוז היה צריך משה רבנו לרדת מהר סיני, זה היה אמור להיות חג קבלת התורה, התרגלנו להסתכל על היום הזה כ"יום חטא העגל". ההסתכלות היא לא נכונה, אהרון אומר לעמ"י: "חג לה' מחר". זה באמת, בע"ה מחר יהיה חג קבלת תורה.(בני יששכר)

כשמשה ויהושע ירדו מההר כל העם היו במחולות (של ע"ז ל"ע). אנחנו בתקופה הזו צריכים להפוך. בבחינת "הפכת מספדי למחול לי". להחזיר את המחולות, בנות ירושלים שיוצאות ומחוללות בכרמים זה התיקון של המחולות הפסולים. התיקון לימים הללו של בין המצרים, זה השמחה בא"י ובתורה הק'. לכן החסידים מרבים בסיומים בימי תשעת הימים. המנהג הזה קיים כבר מדורי דורות כיוון שזה התיקון של הבעיה שהייתה, "על מאסם את תורתך"- מאיסה בתורה.

הסיבה שהלוחות נשברו היא שעם ישראל לא אהבו מספיק את התורה. את מה שאוהבים לא רוצים לעזוב לעולם. בימים הללו, ימים של צער על העבר. צריך שמחה גדולה על הקבלה לעתיד. עיקר עניין הימים הללו לקומם את הפאר מחדש, לשים פאר תחת האפר.

"כל רודפיה השיגוה", כל רודפי-ה' השיגו-ה'. מי שרוצה את ה' ישיג אותו. ע"י משבר יגיע מבשר.

תחזקנה ידיכם, שישמח ליבכם בתיקון הגדול, ושנזכה לראות בבניין ירושלים ובגאולה השלמה במהרה בימינו.

גאולה, קמצא ובר קמצא | הרב שמואל יניב

א. גאולה

א. רש"י הראשון בתורה שואל למה התורה התחילה מבראשית, לכאורה היה צריך להתחיל מפרשת החודש שהיא המצווה הראשונה בתורה, ועונה שכבר ביום הראשון אנחנו מצווים לעשות משהו. כל הבריה כולה נבראה בשביל ארץ ישראל, והקב"ה שברא את העולם נתן לעם ישראל את ארץ ישראל, וזה מוכח מספר בראשית שבו פתחה התורה.

ב. 'לך לך' בגימטריה במילוי זה 'אברהם'. מה זה הציווי "לך לך"? מהי הכפילות? לך להנאתך ולטובתך. מפה אנו רואים את תמצית דרכו של אברהם אבינו. בכל ניסיון שנעשה לאברהם אבינו היה ייחודיות כדי להפיץ את אור הגאולה בעולם. אם הייעוד של האדם זה להפיץ יהדות, לתקן את העולם, הרי שכל הצלחה קטנה גורמת לו עונג אמיתי. אין עונג יותר גדול מלמלא את הייעוד שלך. 'להנאתך' משום שזה 'לטובתך', את הסיפור הזה אנחנו מספרים בעולם, סיפור ענק שהכתוב מספר על אברהם אבינו. יש אנשים שהייעוד שלהם הוא להיות אגואיסטים, ויש אנשים שהייעוד שלהם הוא שונה, מיוחד ומתקן עולמות.

ג. אהרן נפטר בא' מנחם אב. זה תמיד יוצא בזמן שקוראים את הפרשה הזו, והוא היחיד שהכתוב מספר מתי הוא נפטר, מפני שזה התיקון המיוחד של אהרן.

ד. בכ"ט תמוז 1922 היה הנס הגדול בגאולת ישראל. עם ישראל קיבל הרבה יותר ממה שנתן לו כורש. את הבעלות על כל ארץ ישראל כולל עבר הירדן. היו אז בסה"כ 35 אלף יהודים שרצו לקבל את הציונות בא"י.

האיסלאם נוצר בשנת מותו של מוחמד, 632 למניינם. עד אז הוא היה נחשב משוגע, אבל ברגע שמוחמד מת הפכו את השגעונות שלו לדת. הנביא דניאל כותב שני תאריכים לגאולה, תאריך ותאריך וידוי. התאריך הראשון 1290. התאריך השני 1335. אם נספור את השנים הללו משנת הקמת האסלאם יצאו לנו שני תאריכים מופלאים:

$1290 + 632 = 1922$. השנה שבה ניתנה ההכרזה באו"ם על הקמת מדינת ישראל.

ובתאריך הוידוא: $1335 + 332 = 1967$ - הניצחון במלחמת ששת הימים.

ז'בוטינסקי אמר: "אם לא תחסלו את הגלות הגלות תחסל אתכם". דברי הרב צבי יהודה עדיין זועקים בתוכנו: "ארץ ישראל כולה שלנו, איפה שכם שלנו, איפה חברון שלנו, אנחנו שוכחים את זה?".

ב. מעשה קמצא ובר קמצא

מספרת הגמרא בגיטין:

"אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב 'אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד תִּמְדִּיד וּמִקְשָׁה לְבֹן יִפּוֹל בְּרָעָה'? אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, דההוא גברא, דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא. אמר ליה לשמעיה: זיל, אייתי לי קמצא. אזל, אייתי ליה בר קמצא. אתא, אשכחיה דהוה יתיב. אמר ליה: מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעיית הכא? קום פוק. אמר ליה: הואיל ואתאי – שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא. אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך. אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך. א"ל: לא. נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר: הואיל והווי יתבי רבנן ולא מחו ביה – ש"מ קא ניחא להו. איזיל, איכול בהו קורצא בי מלכא. אזל, אמר ליה לקיסר: מרדו בך יהודאי. א"ל: מי יימר? א"ל: שדר להו קורבנא, חזית אי מקרבין ליה. אזל, שדר בידיה עגלא תלתא. בהדי דקאתי – שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה, בדוקין שבָּעִין – דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא. סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות. אמר להו רבי זכריה בן אבקולס: יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח. סבור למיקטליה – דלא ליזיל ולימא. אמר להו רבי זכריה: יאמרו מטיל מום בקדשים – יהרג. אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו" (גיטין נה:)

בגלל המעשה של קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, לאחר שגורש מהסעודה, בר קמצא הלך לקיסר ואמר לו שמרדו בו היהודים. הקיסר החליט לבדוק זאת באמצעות שליחת קורבן. בר קמצא נתן בו מום, ורבי זכריה בן אבקולס לא רצה להקריב את הקורבן כי חשש שיאמרו שמותר להקריב קרבנות עם מומים, ולא רצה להרוג את בר קמצא כיוון שחשש שיאמרו שמי שמטיל מום בקדשים חייב מיתה. על זה אמר רבי יוחנן: "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו". רש"י אומר שהיה צריך להרוג את בר קמצא! כיוון שהוא מוסר ויש עליו דין רודף.

אבל האם רבי זכריה בן אבקולס היה אשם? האם החכמים שהיו בסעודה ולא הגיבו היו אשמים? למה שהם יתערבו כשהם לא יודעים על מה הויכוח עם בעל הבית? למה מאשימים אותם? התשובה היא שתלמידי החכמים היו צריכים לבוא לבר קמצא ולדבר איתו, לעזור לו, למרות שלא ידעו למה בעל הבית מסלק אותו.

אין בעולם יהודי שיש לו חסינות מחטאים. גם דוד, משה ואברהם חטאו. זה טבעו של האדם, האדם נברא חסר ולכן הוא חוטא ל"ע. היהודי הקדוש רבי זכריה בן אבקולס רוצה להישאר עניו ולהישאר נקי, אבל חייב לדעת שאם הוא לא יפסוק יהיה אסון, חורבן!

רבי יוחנן זועק זעקה גדולה על אותם האנשים שלא מחו, לא קמו ועשו מעשה, לא פסקו את ההלכה. יש אומרים שגדולי ישראל אשמים בחורבן, יש אומרים שחכמי ישראל, יש אומרים שפשוטי העם. כולם נושאים באחריות! אם אחד היה נכנס לפניו משורת הדין הכל היה נגמר. אם מישהו היה עושה את מה שפנחס עשה לא הייתה בעיה כלל.

ג. צפונות בתורה

צפונות בתורה זו הדרך הטובה והבטוחה ביותר להחזיר חילונים בתשובה שלמה, מתוך ההבנה בשלמות והפלאיות שבתורה עובד כמעט בכל מקרה.

המילה הרצל לא מופיעה אף פעם בתורה. לא בראשי תיבות, לא מימין לשמאל ולא משמאל לימין. גם לא בסופי תיבות מימין לשמאל, אלא 12 פעמים משמאל לימין בסופי תיבות, וכל המקומות הם בפסוקים שקשורים לארץ ישראל, לדוגמה: "כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם".

יש היום מעל 6,000 בחורים שמגיעים לישיבות הסדר ולישיבות גבוהות. יש לנו אחריות על הגדודים של עמ"י וכנסת ישראל. זה מה שעשה אברהם אבינו. כל מעשה שהקב"ה נתן לו אמר: "את זה אני הופך למשימה". אנחנו "עם קדוש לה". כאן מתגלה מיהו המופת שעליו עומדת כנסת ישראל.

שנזכה לגדול בתורה ויראת שמיים מתוך התחזקות והבחנה בראיית אור ד' בארץ ישראל.

חורבן בית המקדש | הרב ראובן פיירמן

מחורבן בית המקדש עד מרד בר כוכבא היו שבעים שנה. אלו היו השנים הקשות ביותר שהיו לעמ"י. לא היה זמן כ"כ טראגי כמו אז. חוץ מהטרגדיה שבעצם החורבן, נהרגו בזמן ההוא 1,100,000 יהודים - כשליש מעם ישראל.

ארבעים שנה אח"כ היה את מרד התפוצות שגם בו נהרגו מאות אלפי יהודים. 250 שנה אח"כ היה מרד בר כוכבא שבו נהרגו/נהפכו לעבדים כמיליון יהודים.

המצב היה כ"כ גרוע שהיו גדולי ישראל שאמרו שמבחינה מהותית עמ"י היה צריך להתאבד - שלא יתחתנו ולא יולידו ילדים ותוך כמה שנים עם ישראל יעלם לגמרי. הגמרא בבבא בתרא אומרת ש"מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא נישא אישה ולא נוליד ילדים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאיליו".

בית המקדש נחרב בגלל שנאת חינו. זו הבעיה הקטנה. הבעיה הגדולה היא שהם מבינים את זה ולא מסוגלים לעצור את השנאה הזו. כולם יודעים שבגלל שנאת חינו נחרב הבית, אז למה שלא יוסיפו אהבת חינו? "אם נחרבנו ונחרב העולם כולו איתנו בשנאת חינו, נשוב ונבנה והעולם יבנה עימנו ע"י אהבת חינו".

הם המשיכו את זה גם הלאה, גם תלמידי ר' עקיבא חטאו באותו הדבר: "לא נהגו כבוד זה בזה" הם ממשיכים את אותה מגמה שפירקה את בית המקדש, ולכן מגיעה אליהם אסכרה.

היה פה משהו הרבה יותר עמוק וקשה מסתם שנאת חינו. שנאת החינו נובעת מחטא אדם הראשון. מה הייתה הבעיה בחטא אדם הראשון? כדי להבין את זה צריך להבין שהעולם נברא על ידי התפצלות. אנחנו מדמיינים שהדבר הראשון שנברא בעולם היה אור, בדמיון זה נראה כאילו בתוך החושך פתאום נדלק האור. אבל התורה אומרת לנו שהאור היה חלק אינטגרלי של החושך. אור לא הופיע פתאום יש מאין, אלא יצא מתוך החושך. הם היו מעורבבים זה בזה.

מושג האדם לא היה כזה שיש בו סימנים של זכר ונקבה כמו הדמיון הפשוט, אלא מין 'מציאות על' מופשטת שהופיעה בעולם שלנו כדבר אחד, והתפצלה לפן זכרי ופן נקבי. אנחנו עושים דבר דומה גם בהבדלה. כאשר אנחנו מבדילים במוצאי שבת בין קודש לחול בין אור לחושך וכו' אנחנו בעצם עושים מעין שחזור של מעשה בראשית. שבת היא יום של אחדות ובמוצ"ש מתחילה ההבדלה שמופיעה בעולמנו בצורות מפורדות.

כמו הפיצולים בעולם, כך התפצלו גם האידאות האלוקיות. כל התארים של הקב"ה הם פיצולים של אידיאל-על. למשל, מושג הכל יכול. הקב"ה הוא לא 'כל יכול'. איך אפשר להגיד שהוא כן? זו

אמירה פרדוקסלית. כשאתה אומר שה' הוא כל יכול זה כולל את זה שהוא לא יכול, כי אם הוא היה רק כל יכול הוא לא היה מסוגל להיות מנוע מלעשות משהו.

בבריאת העולם הקב"ה הכניס את עצמו למערכה שבה הוא מוגבל. כך אומר הרמב"ם:

"לא יתואר האלוה ביכולת עליו. ואין חולק על זה אחד מאנשי העיון כלל ולא יסכול זה אלא מי שלא יבין המושכלות. ואמנם מקום המחלוקת בין בעלי העיון כולם הוא הרמז אל מין אחד מן המדומים - כי קצת אנשי העיון אומרים שזה מכת הנמנע אשר לא יתואר האלוה ביכולת לשנותו ויאמרו אחרים שהוא מכת האפשר אשר נתלית יכולת האלוה בהמצאתו כאשר ירצה. והמשל בו התקבץ שני ההפכים ברגע אחד בנושא אחד; והתהפך הראשים - רצוני לומר שוב העצם מקרה והמקרה עצם; או מציאות עצם גשמי מבלתי מקרה בו - כל זה מכת הנמנע אצל כל אחד מאנשי העיון. כן היות האלוה ממציא כמותו או משיב עצמו להעדר או שיתגשם או שישתנה - כל זה מכת הנמנע ולא יתואר האלוה ביכולת על דבר מכל אלה". (מו"נ ג, טו)

אידאת הכתיבה למשל התפצלה לדף ועיפרון, החושך התפצל להיעדר אור(חושך) ולאור. התורה התפצלה והופיעה בשני פרצופים שכל אחד מהם הוא בחינה של שלימות, תורה שבכתב ותושב"ע. כך האידיאלים האלוקיים התפצלו לבחינות שכל אחת מהם היא צד של משהו עליון.

העולם לא יכל להכיל את האידיאלים השלמים, וכיוון שהקב"ה רוצה להתגלות בעולם המוגבל הוא פיצל את האידאות לשנים, כל חלק בפני עצמו לא אידיאלי, כל מה שרואים בעולם הוא קטע של אידיאל עליון יותר, ובעולם שלנו אנחנו לומדים לאחד ביניהם. על זה אנחנו אומרים לשם יחוד. אנחנו מבקשים להפוך אותם לדבר אחד בתודעה שלנו.

האידיאל הזה מופיעה בתודעה שלנו בצורה מוקטנת, בזעיר אנפין, וההופעה של שתי הבחינות הללו בעולם שלנו נקראת "שכינה". שנים שיושבים ולומדים תורה או איש ואישה שמתחתנים שכינה ביניהם.

איך אפשר לדעת מהם הפרצופים הללו? ללמוד תורה. כשאנחנו לומדים לזהות דברים שהם מפוצלים בעולם, התורה מלמדת אותנו לאחד אותם.

נביא את מה שאמרנו מתוך המקורות:

"התכלית האחרונה של כל ההויה כולה הוא גילוי אור ד', ברום תענוגו העליון, באחדות עליונה כזאת, שלא יהיה שום ניצוץ חיים שהיש העצמי שלו לא יתעלה למעלה הרוממה מכל רוממות זאת. ואז יהיה העילוי של כל ההויה כולה זורח בכל פרט ופרט בפני עצמו, כדוגמא של אספקלריא, שכל מה שעומד נגדה מוזרח ונראה בה, ואין קץ לאושר גדול זה.

ומשום כך צריכה היא ההויה להפרד בתחלה לחלקים היותר קטנים, וצריכות שבירות גדולות לצאת אל הפועל כדי להפריד את הנקודות. ואחר צחצוחם וזיכוכם, הלא תהיה כל נקודה כוללת כל היש כלו, והכל מלא אור ד' וכבודו" (אורות הקודש ב שצד 2),

"העולם כולו עסוק בפירורים של מחשבות, שאינו יכול למצא את האחדות החיה שבהם, ומתוך ריבוי הפירורים האחדות מסתתרת. באים בעלי הרעיון הפנימי וגוללים את האור האחדותי, ואינם מתחשבים אם התעמולה של פירורי המחשבות תלחץ על ידם וכמותם תתמעט" (קובץ א' תמב)

מהי האחדות החיה? אידאות.

"להקל מעל בנינו איך למצא בגלוי את האידיאלים הרמים בכל מהלך החיים, של קיום התורה ומצותיה לבל יהיה להם "דבר ד' צו לצו צו לקו לקו זעיר שם זעיר שם" (עקבי הצאן, דעת אלוקים)

זו עבודה לתלמידי החכמים, למצוא בגלוי את האידיאלים הרמים בכל מהלך החיים. זו תפיסת העולם הפשטנית שנוצרה על ידי חטא אדם הראשון שיצר "עלמא דפירודא" - עולם הפירודים:

"בשעה שהאדם חוטא הוא בעלמא דפירודא, ואז כל פרט ופרט עומד בפני עצמו, והרע הוא רע בפני עצמו, ויש לו ערך רע ומזיק. וכשהוא שב מאהבה מיד מתנוצץ עליו אור ההויה של עלמא דיחודא, שהכל מתארגן בו לחטיבה אחת, ובקשור הכללי אין שום רע כלל, כי הרע מצטרף אל הטוב לתבלו ולהרים עוד יותר את יקרת ערכו. וכזה נעשים הזדונות לזכיות ממש" (אורות התשובה יב, ה).

זה המשמעות של שנאת חינו. שנאת חינו זה עצם המחשבה שמישהו הוא אחר ממך, זר לך. הדבר הזה הופיע בחטא אדם הראשון, והתיקון לזה הוא הבנה שכל יהודי אחר הוא בעצם אתה שעבר מטמורפוזת שמופיעה לפניך בצורה אחרת ממך. זה טרנספורמציה. כמו שאתה שונה מאוד ממה שהיית לפני עשר שנים. מה שחשבת שהוא אתה לפני עשר שנים היום אתה לא כמוהו.

כמו שאנחנו מבינים שאפשר לאחד בין דף ועיפרון כך אנו יוצרים גם רעיונות אחרים, והשורש שלהם הוא שורש עליון אחד, אידאה אחת, וכשאנחנו יוצרים תודעה אחדותית זהו תיקון חטא אדם הראשון, זה התיקון של שנאת חינו, וזה בניית בית המקדש ואהבת חינו.

מאוד קשה לעשות את זה. זה לוקח אלפיים שנה. אנחנו לומדים לעשות את זה, לאט לאט, להיאבק ולהילחם, זה יהיה תיקון בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן סלה.

גאולה | הרב אליעזר קשתיאל

כאשר אדם עולה לשמים ביום הדין שואלים אותו שש שאלות: א. אם היה ישר בענייני העולם הזה - "נשאת ונתת באמונה", ב. אם הקדיש זמן לעניינים הרוחניים - "קבעת עיתים לתורה" ג. אם הקים משפחה. והשאלה הרביעית: האם ציפית לישועה, האם רצית באמת שתבוא הגאולה למה זו שאלה כ"כ חשובה? העיקר שאדם קיים מצוות. עד כדי כך ששואלים אותה את האדם לאחר מותו? מה החשיבות הגדולה באמונה שתבוא גאולה?

הרמב"ם כותב שמעיקרי האמונה זה להאמין בביאת המשיח. עיקרי האמונה אלו דברים שאם אדם לא מאמין בהם אנחנו לא סולחים עליהם, אם אדם לא מאמין בגאולה הוא לא חלק מעם ישראל. מה הנפ"מ אם הוא מאמין בגאולה.

כמו כן אנחנו רואים שיש חשיבות גדולה "לסמוך גאולה לתפילה", בשביל להתפלל צריך קודם כל לדבר על הגאולה. חזקיה מלך יהודה כשביקש רחמים הזכיר שתמיד עשה את הטוב בעיני ד', ומבאר הגמרא שהכוונה שסמך גאולה לתפילה. מדוע יש לכך חשיבות כה גדולה, ואי אפשר להתפלל כמו שצריך מבלי שמזכירים את הגאולה?

צריך לברר מדוע כל כך בסיסי באמונה שלנו כעם ישראל שתבוא הגאולה. חוץ מזה שטוב להיות אופטימי. מדוע זה מעיקרי האמונה, מדוע אדם נתבע על זה ביום הדין. רש"י מסביר: "ציפית לישועה" - "להתקיימות דברי הנביאים בימך!"

הרב זצ"ל מסביר באורות ישראל שמאוד קשה להיות מוסרי בעולם הזה, כיוון שהרבה פעמים אדם מוסרי מרגיש שהוא הולך נגד כל המציאות. הוא מרגיש לא מחובר, לא נורמלי. האדם מרגיש שכולם רמאים, וזה שהוא מוסרי זה נגד המציאות. זה נכון גם בתחום הרוחני, להתפלל. בכל העולם אם רוצים לשנות משהו צריך לעבוד. רק לבקש לא עובד באף מקום. אף אחד לא מנהל את העולם כעובד ע"י תפילה. מי שמאמין בכח התפילה הוא משוגע.

אולי המלך הכי משונה בעולם זה חזקיה מלך יהודה, אמפריית אשור מנצחת את כל העולם, מבלבלת את האומות מחריבה את כל מלכות יהודה. אין לו מספיק כוח לחימה, והוא לא מרים ידיים. הוא לא נכנע. למרות שסנחריב עומד מעל ירושלים ו"מנופף ידו" חזקיה לא נכנע, בהוראת הנביא.

הכוח שלנו לעמוד מול ה'מציאות' זה הביטחון שלנו שהמציאות הזו היא לא המציאות האמיתית. המציאות האמיתית זו מציאות התורה. כבר היום העולם מתנהל על פי חוקי התורה.

יבוא יום וכולם ידעו את זה. האמונה בגאולה זה ההבנה שאני יודע את מה שכולם יבנו רק בעוד כמה זמן. תכף יגיעו אנשים ולא יבינו איך יכול להיות שהתפילות מנהלות את העולם אבל אנחנו תמיד ידענו...

גאולה זה לא שינוי המציאות, בגאולה העיניים נפתחות. הרמב"ם כותב ש"עולם כמנהגו נוהג" אין שינוי בטבע רק בהסתכלות של כולם עליה. האמונה בגאולה נותנת לנו יכולת לעמוד נגד הזרם.

למשל, יש מדען גדול שטוען טענה מדעית מסוימת אבל כל העולם לא מסכים עם הטענה שלו. לאחר כמה זמן, הטענה שלו מתפרסמת ומקבלת חיזוקים וכולם מגלים שהוא צדק ומסכימים איתו. לגבי אותו מדען כלום לא השתנה אלא שכולם גילו את מה שהוא טען מלכתחילה. כך גם אנחנו, אנחנו צריכים להתחזק היום מתוך הידיעה שבעתיד כולם יגלו שצדקנו כל הזמן הזה.

כיום אנחנו מתפללים בביטחון מתוך ידיעה ברורה שלעתיד לבוא כולם יבואו להתפלל "כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים". כולם ידעו שהדבר הכי פועל בטבע זה התפילה.

אני מסוגל להיות מוסרי היום מכוח ידיעת האמת, למרות שכל העולם מושחת. זה נותן לנו כח היום. עיקר אמונת הגאולה זה לא לדמיין מה יהיה, זה הראיה של מה שיש היום.

איך יכול להיות שמישהו שומר שבת הוא מרוויח? לאט לאט זה מוכיח את עצמו. זה החוק בעולם, ויבוא זמן שכולם ידעו אותו.

"שיתקיים חוק הנביאים בימך" ההבנה שכבר היום זו המציאות.

לכן צריך לסמוך גאולה לתפילה זה הכרחי, בלי אמונת הגאולה האדם עלול לחשוב שהוא סתם עושה, באמונת הגאולה האדם יודע שהוא רק מקדים את זמנו.

הטוב בעיניך עשיתי - סמכתי גאולה לתפילה: מה שעושה אותי טוב בעולם הזה זה חוסר הריגוש מכל הזרמים מפני ההבנה שמה שמחזיק את העולם זה עקרונות הטוב.

להאמין בחוקי המציאות האמיתיים: שבת, תפילה. אמונת הגאולה בזה שאנחנו השפויים.

ר' חיים מוולוז'ין אמר שוודאי לו שאם יהיה רגע אחד שאף יהודי בעולם לא ילמד תורה לא יהיה עולם. זה החוק בעולם. לע"ל כולם ידעו את החוק הזה. ויבואו גויים לבדוק שאנחנו לומדים. הזהר אומר שיבואו עם חרבות. "ורעו גויים צאנכם". הכל כדי שנלמד תורה.

כל אדם שמקיים מצוות ציצית יהיו לו אלפי גויים שישמשו אותו, הכוונה שהגויים יבינו ממה עושה הציצית בעולם. ויעשו הכל כדי שנקיים את המצוות.

ציפיית הישועה החזיקה את עמ"י בגלות. בקלות היינו יכולים להיכנע לע"ז ולהתערבב בתוך האומות ח"ו. איך לא נשברנו? איך החזקנו מעמד, ונשארנו עם ישראל? בזכות ציפיית הגאולה. הבסיס לחיי האמונה. זה העולם הברור והנכון.

האם ברור לנו כשמש שהדבר הכי משפיע בעולם זה התפילות ולימוד התורה. גאולה זה שברור שהדבר הראשון צריך לבדוק זה מה מצב התורה והתפילה.

לפתוח את העיניים ולראות את הדברים, מדע חדש בא לעולם. המציאות היא אותה מציאות אבל המדע השתנה כול העולם יכירו ידעו.

שתזכו להרבה שמחה ועליה בלימוד התורה, שד' ימלא כל משאלות לבכם לטובה. ושתפתח הישיבה הק'. יגדלו התלמידים בלימוד התורה וביראת שמיים.

איכה יושבה בדד | הרב אברהם ריבלין

א. הבדידות

הנקודה המרכזית שחוזרת במגילת איכה פעם אחרי פעם היא נקודת הבדידות של ירושלים ועמ"י.

"איכה יושבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס"

האסון המרכזי באלמנה הוא שהיא לבד. זאת הנקודה כאן. התיקון לחורבן זה לדאוג שלא יהיה אף אחד בבחינת "אלמן" ובודד.

"בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל אהביה כל רעיה בגדו בה היו לה לאיבים"

"נאמנים פצעי אוהב". כשסתם אדם שלא מכירים פוגע בך זה דבר אחד, אבל כשחבר מכאיב זה כואב במיוחד. אוהביה ניצלו אותה, ואין מי שינחם אותה.

"גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא יושבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים"

בכל הפסוקים הבאים גם כן חוזרת הבדידות והבגידה:

"דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד כל שעריה שוממין כהניה נאנחים בתולתיה נוגות והיא מר לה: היו צריה לראש איביה שלו כי ד' הוגה על רב פשעיה עולליה הלכו שבי לפני צר: ויצא מן בת [מבת] ציון כל הדרה היו שריה כאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף"

"זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין עוזר לה ראוה צרים שחקו על משבתה"

יותר גרוע מהבדידות זה הצחוק שצוחקים ולועגים לירושלים. "ראוה צרים שחקו על משבתה", צחקו על הכאב שלה.

"חטא חטאה ירושלם על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחור"

כל אלו שכבדו אותה בעבר מזלזלים בה עכשיו, ומתוך כך רואים שבאמת אף פעם לא כיבדו אותה, הם ניצלו אותה. ירמיהו נותן את המתכון, ומסביר:

איך ייתכן שאלו שהיו אוהבים שלה פתאום מזלזלים בה, איך ייתכן שכל רעיה בגדו בה? כי ראו ערותה, כשהיא מנסה להתיפיף הם רואים את הפנימיות ורק מנצלים אותה. (כמו שיבואר באריכות בהמשך).

"טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין מנחם לה ראה ד' את עניי כי הגדיל אויב: ידו פרש צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך"

ב. נבואה נזילה

אפשר לחשוב אולי שיונה הנביא היה שקרן, הרי נבואתו לא התקיימה. ואולי ישעיהו גם? ח"ו!! ישעיהו ויונה לא רצה שהנבואה שלהם תתקיים. נביא יהודי שנזמן נבואה לרעה לא רוצה שהיא תתקיים! הוא בא ואומר אותה כדי שיחזרו בתשובה.

במקרה של יונה נאמר "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת", נינוה באמת נהפכה לגמרי. לטובה. הנבואה יכולה להתפרש לשתי כיוונים, לכן היא נקראת "נזילה".

הנצי"ב כותב (העמק דבר במדבר כג, יט):

"הן עם לבדד ישכון. לא כדרך כל אומה ולשון כשהולכים בגולה ומתערבים עם המגלים אותם משיגים בזה אהבה וחשיבות כל אחד בעיניהם יותר משהיו נפרדים מהם. אבל לא כן עם ישראל כשהוא לבדד. ואינו מתערב עמהם ישכון במנוחה ובכבוד. וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו ואין איש מתחרה עמו"

אומר הנצי"ב: כשעמ"י יודעים לא להיטמע בגויים ומייחדים את עצמם, כל האומות מכבדים אותם, אבל כשעמ"י מתחיל להתערב בגויים אז לא מכבדים אותם, ומנצלים אותם.

למה "כל מכבדיה הזילוה"? "כי ראו ערותה". ה"בית הלוי" מביא את העניין באופן דומה:

"אמנם הגם דבעצם המעשה לא היה איסור כלל עם כל זה כבר היו עלולים בזה להתערב במשך הזמן בתוך המצריים וגם להשתקע בטומאתם, אחרי שאין הבדל ניכר ביניהם, וזהו ממש להיפוך מעיקר כוונת המצוה, דהוא כדי שישראל יהיו מובדלים מן המצריים".

לפני מתן תורה היתה רק מצוה של מילה. הרמב"ם כותב שהמטרה שלה היא למנוע תאוה, וספר החינוך כותב שהיא כדי להבדיל את ישראל מהעמים. הקב"ה רוצה חותמת שלו בבשר של היהודי. כשעמ"י מסתירים את הברית זה ההיפך מעיקר כוונת המצווה, שיהיו ישראל מובדלים מהמצרים.

"ובמדרש רבה על פסוק לריח שמניך טובים מה שמן אינו מתערב עם המשקין אף ישראל אין מתערבין עם בני נח (ולעולם נשאר ההבדל על מקומו וקיומו) דהקב"ה נתן התורה והמצוה לישראל כדי שיהיו מובדלין מן בני נח וכמו שאה"כ ואבדיל אתכם מן העמים. ואם ישראל היו מקרבים עצמם חלילה להם אז הקב"ה היה מחדש ההבדל עי"ז שמחדש שנאה בלבם"

אם ישראל ירצו להיות חלק מהגויים ולהתערב בהם הגויים יבעטו אותם החוצה.

"וכל זה היה לטובתן של ישראל כדי שלא יתערבו ביניהם, ומשו"ה אחרי שעשו ישראל מעשה ותחבולה להסתיר ההבדל שנתן הקב"ה ביניהם ובין המצריים ורצו להתקרב להם, אזי הבדילים הקב"ה עי"ז שחידש והוסיף שנאה בלב המצריים עליהם וכמאמר הכתוב ויקוצו מפני בני ישראל שפירושו הפשוט דכל כך היו הישראלים מאוסים בעיני המצריים עד שכשהיה המצרי רואה אותן היה קץ בעצמו כדרך מי שרואה דבר מאוס שקץ בו, והקב"ה הטיל שנאה ונתן מיאוס על ישראל כדי שלא יתערבו עמהם".

הקב"ה הטיל שנאה ונתן מיאוס על ישראל כדי שלא יתערבו עם הגויים. אם ישראל היו נפרדים מהגוים מיד היו רואים כולם את גדולת ישראל.

"הרי להדיא דזה שחידש השנאה היה לטובתן שישארו עם קדוש ומובדל בפני עצמם כדי שיהיו ראויים להגאל לבסוף. וזהו שאמר במדרש כיון שהפירו ברית מילה הפך האהבה שהיו אוהבים אותם לשנאה שנאמר הפך לבם לשנא עמו, דמקודם שהיו הם מבדילין עצמם מן המצריים היו המצריים אוהבין אותם דאין בזה שום חשש נזק כיון דהישראל היה מרחיק עצמו, ואח"כ הבדיל הקב"ה את המצריים מהם ע"י השנאה".

השנאה של הגוים לישראל מיועדת לעזור לישראל בגלות. שאם לא יתייחדו בשנאת העמים אותם ויתערבו בהם ישראל יעלמו ח"ו כמו שנעלמו כל האומות מלפני אלפי שנים.

כותב המשך חכמה:

"ואף גם זאת בהיותם בארץ וכו' לא מאסתי ולא געלתי לכולתם להפר בריתי אתם כי אני ד' אלקיהם. הענין הוא שנתבונן קצת בדרכי ההשגחה העליונה קצת מה שיוכל להבין, וזה, כי כאשר גזרה החכמה העליונה, אשר ישראל יתנודדו בארצות שנים רבים מאד מאד, עד זמן אשר חקקה המטרה האלקית, אשר לבא לפומא לא גליא, חשבה אופנים ותחבולות, אשר ישראל יתקיימו לגוי ולא יתבוללו בעמים. והעירה ע"ז גדולי האומה לעשות בזה גדורים וסיגים, אשר האומה תתקיים בשאון גלי הים ולא תטבע במצולות הסער השוטף ברוח אמיץ וכביר".

"והישראלי בכלל ישכח מחצבתו ויחשב לאזרח רענן, יעזוב לימודי דתו, ללמוד לשונות לא לו, יליף ממקלקלתא ולא יליף מתקנתא"

לומדים רק את הרע מהגויים ומתערבים בהם:

"יחשוב כי ברלין היא ירושלים, וכמקולקלים שבהם עשיתם, כמתוקנים לא עשיתם ואל תשמח ישראל אל גיל בעמים. אז יבוא רוח סועה וסער, יעקור אותו מגזעו, יניחהו לגוי מרחוק, אשר לא למד לשונו"

במצב כזה יגיע אליהם אירוע שיזכיר להם מה כור מחצבתם. ממש כביכול נכתב על השואה:

"ידע כי הוא גר, לשונו שפת קדשינו, ולשונות זרים המה כלבוש יחלוף, ומחצבתו הוא גזע
ישראל, ותנחומיו ניחומי נביאי ד', אשר נבאו על גזע ישי באחרית הימים, ובטלטולו ישכח
תורתו..."

מתוך השירה על כבוד החברים והגאווה ביהדותינו נזכה לבניין בית המקדש בב"א.

תשעה באב שחל בשבת | הרב יוסף צבי רימון

א. סעודה מפסקת

כותבת הגמרא (עירובין מא.):

"ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו"

צריך להבין האם המשנה מתארת מצב אידיאלי או רק היתר? וכן האם מותר לאכול ברמה כזאת אבל עדיף לאכול בצורה מצומצמת?

הראב"ה אומר שמותר לאכול בשר ולשתות יין וכו', אבל יש כאלו שנמנעים ואינם אוכלים בסעודה מפסקת בשר, ואינם שותים יין, וכן כתב בעל שיבולי הלקט שיש נוהגים כבר מחצות היום שלא לאכול בשר ולשתות יין, ומצד שני כותב שיבולי הלקט שאוכלים בשר ושותים יין אפילו בסעודה מפסקת.

ראינו שיש מחלוקת אם צריך לצמצם בסעודה מפסקת. למי שאמר שצריך למעט בסעודה אומר שזו סעודה מפסקת והיא צריכה להיות מצומצמת, ואילו רש"י סובר ש"אינו מפסיק סעודתו" - אין כלל דין סעודה מפסקת בשבת.

הסברה להגיד שהשנה אין דין סעודה מפסקת היא שבד"כ כדי להיכנס לצום צריך הכנה כלשהיא, אי אפשר פתאום להתחיל צום, הסעודה מפסקת היא הכנה לצום, ויכול להיות שאת ההכנה שעושים בדבר"כ ע"י מיעוט אוכל, והשנה עושים דווקא על ידי תוספת אכילה, בגלל קדושת השבת שמכינה אותנו למדרגת הצום.

כותב המשנה ברורה (תקנב):

"והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה, מכל מקום ישב בדאבון נפש, שלא ינהג בשמחה. ולכן לא ישב בסעודת חברים [מ"א].

ובספר בכור שור חולק על זה, ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו, ומונע בשבת זו, הוי ליה כאבילות פרהסיא.

ולכולי עלמא מותר לאכול עם בני ביתו, ויכול לברך בזימון, כיון שהוא שבת [אליהו רבא]."

מהמשנ"ב נראה שמותר לאכול כרגיל, אבל לא עם חברים.

הרב פיינשטיין בשו"ת אג"מ אומר שגם אלו שלא נוהגים לאכול כל שבת בשר בסעודה שלישית מותרים לאכול בשבת שהיא ערב תשעה באב.

ב. מהות תשעה באב השנה

יש מחלוקת אם אבילות בצנעא נוהגת בשבת או לא. הרא"ש בשם המהר"ם שצריך לנהוג אבילות בצנעא.

לעומתם רוב הראשונים סוברים שאין אבילות כלל ומותר אפילו תשמיש המיטה, וכ"כ הרא"ש והרמב"ם ושו"ת הרשב"א, ונחלקו בכך השו"ע שמקל ואומר שמותר גם תשמיש המיטה (צנעא), והרמ"א אוסר תשמיש המיטה.

הדברים הללו מביאים אותנו לשתי הבנות באופיה של השבת הזאת. אפשרות אחת להבין שת"ב חל בשבת וכיוון שאסור לצום דוחים לראשון. אפשרות שניה, חכמים דחו את כל הצום ליום ראשון, למה להגיד את סברה זו?

נפ"מ לילד שנהיה בר מצווה ביום ראשון, אי חייב בצום אי לא? אם התענית בשבת ונדחית ליום ראשון ייתכן שלא מתחייב כי באמת החיוב היה בשבת.

יש הבדל בין צום רגיל לת"ב. אישה בהריון לא תצום בצומות רגילים בכ"מ, ובת"ב רק אם לא תרגיש טוב ויש סכנה. המ"ב פוסק להקל, הבה"ל אומר שמותרין לאכול אם יש מיחוש, והשו"ע פוסק שמי שיש לו ברית ביום ראשון של ת"ב נדחה, בעלי הברית יכולין לאכול, מכאן שלתענית יש דין דחוי יותר קל ואפשר להקל בו.

יש מחלוקת כשת"ב חל בשישי אם צמים לתוך שבת או שגומרים קודם כדי לא להיכנס לשבת בצום. במקרה שלנו לכל השיטות אין בעיה להתחיל לצום בשבת, כיוון שזה לא צום באמת, כי אפשר לאכול רגע לפני...

ג. לימוד תורה

יש מחלוקת אם מותר ללמוד בשנה רגילה תורה בערב תשעה באב, יש דעה שאסור מחצות היום ויש דעה שמותר. הרמ"א כותב שנהגו שלא ללמוד בערב ת"ב אחר חצות חוץ מבדברים המותרים בת"ב עצמו, ולכן אם חל בשבת לא אומרים פרקי אבות.

כותב המשנ"ב (תקנב):

"(י) אין אומרים וכו' – והט"ז מפקפק מאד על מניעת הלימוד בשבת, ומסיים דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו. והיינו אפילו כשחל תשעה באב בשבת, וכל שכן כשחל ערב תשעה באב בשבת. ונראה דיש לסמוך על זה, אחרי דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקילין, וכנ"ל":

להלכה נוהגים ללמוד עד השקיעה. איך ייתכן שיהיה אסור ללמוד תורה, והרי אסור להתאבל בשבת?! ההסבר הפשוט הוא שזה שאתה לא לומד תורה לא מראה על אבילות.

אומר החת"ס, הסיבה שלא לומדים בערב תשעה באב היא שאם אדם לומד תורה הוא כל הזמן מהרהר בדברי תורה, ויבוא להרהר בדברי תורה בתשעה באב.

ד. חליצת נעליים

כותב הרמ"א (תקנ"ג):

"בחול נוהגין לחלוץ מנעלים קודם שיאמר ברכו. ואם הוא שבת, חולצים לאחר ברכו, מלבד שליח ציבור שחולץ קודם ברכו (הגהות מיימוני), רק אומר תחילה "המבדיל" וכו'" (מנהגים בשם מהרא"ק).

המנהג המקובל הוא להגיד המבדיל בצאת שבת, להוריד נעליים, לקחת קינות וללכת לבית הכנסת, ברוב המקומות מאחרים בשביל זה את התפילה בבית הכנסת.

ה. הבדלה

יש כמה שיטות כיצד עושים הבדלה.

א. הרמב"ם מביא דעה שאומרת שעושים הבדלה במוצאי שבת ונותנים לתינוק לשתות, אבל לא תומך ברעיון, לא שייך להפוך ילד לגוי של שבת.

ב. הבה"ג אומר שכיוון שמצד הדין מותר לעשות הבדלה מפלג המנחה ואילך, אפשר לעשות הבדלה בשבת שעה ורבע לפני השקיעה, ואז יוכל לשתות את היין של ההבדלה, אך דוחה זאת כיוון שכשעושה הבדלה כבר לא יכול לשתות.

ג. התוספות אומרים שמבדילים בראשון בלילה, וכך נוהגים גם כיום ברוב המקומות.

ד. הרמב"ן אומר שבגלל שבמוצ"ש לא יכול להבדיל מופקע ממנו דין הבדלה, וממילא לא עושים הבדלה כלל.

שנזכה להפוך לאנשים יותר טובים בזכות התורה ולגאולה היותר שלימה בב"א.

בין מצרים לגאולה | הרב אביהוא שורץ

אנחנו נמצאים עמוק בתהליך של גאולה, הרבה אחרי ה"אתחלתא דגאולה".
וכאן בא הבן ושואל, באמת זה ככה? זו הגאולה? המדינה חילונית, ראש הממשלה חילוני, בתי
המשפט חילוניים, ראשי המדינה, מוסדות החינוך, אפילו כשיש קצת צדיקים שרוצים ליישב את
הארץ ולא נותנים להם, ומפנים אותם מיד.

הגמרא בסנהדרין כותבת:

"א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע
את הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שנאמר אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו
מחכים והוא אינו מחכה ת"ל (ישעיהו ל, יח) לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם וכי
מאחר שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב מדת הדין מעכבת וכי מאחר שמדת הדין מעכבת
אנו למה מחכים לקבל שכר שנאמר (ישעיהו ל, יח) אשרי כל חוכי לו" (סנהדרין צז:)

אם הקב"ה מחכה לגאולה ומצפה לביאת המשיח, וגם עמ"י מחכה לגאולה, אז למה הגאולה
מתעכבת? בגלל מידת הדין. שווה לנו לחכות בשביל השכר הגדול שאנחנו מקבלים שכר על עצם
הציפיה לגאולה.

עוד אומרת הגמרא שם:

"אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים,

ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו.

כתנאי: ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין;

אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין? אלא הקב"ה מעמיד להן מלך
שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב".

בכל יום ויום הקב"ה בוכה על חורבן בית המקדש, על הגלות של ישראל. כמה זמן הקב"ה יהיה
אבל? הוא לא יסכים לחכות עוד הרבה זמן. לא בשביל זה נברא העולם. אם לא יהיה תיקון
המלאכים ששאלו בשביל מה נברא העולם צדקו, חייב להיות קץ לדבר.

מה הועילה הגלות? הגלות טיהרה את הנשמה של כלל ישראל. גם אם יש קשיים במהלך הגאולה,
זה מתקן אותנו.

זו מחלוקת תנאים גדולה האם הגאולה תלויה בתשובה או לא. רבי יהושע אומר: יכול להיות מצב
שלא תהיה גאולה? וודאי שתהיה, הקב"ה יעשה ח"ו צרות, ואז עמ"י יהיו מוכרחים לחזור בתשובה
ותהיה גאולה - גם לפי רבי יהושע לכאורה הגאולה תלויה בתשובה.

הגמרא מרחיבה את המחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע:

”תניא אידך:

ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר (ירמיהו ג, יד) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם

אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (ישעיהו נב, ג) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בעבודת כוכבים ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים

אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר (מלאכי ג, ז) שובו אלי ואשובה אליכם

אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמיהו ג, יד) כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון

אמר לו ר' אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו ל, טו) בשובה ונחת תושעון

אמר לו ר' יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו מט, ז) כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו

אמר לו רבי אליעזר והלא כבר נאמר (ירמיהו ד, א) אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב

אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (דניאל יב, ז) ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו' ושתק רבי אליעזר.

”גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם”. אפילו יחיד שמתכוון לחזור בתשובה משפיע שפע רב על כל עם ישראל.

אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמיהו ג, יד) כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון

מה הקשר של הפסוק? הכוונה: בעלתי אתכם בעל כרחכם, אפילו בלי תשובה. אם הייתם זוכים לחזור בתשובה, לחזור לארץ ישראל מעצמכם הכל היה טוב. הגאולה הייתה תלויה בכם אבל אם לא חוזרים בתשובה ד' יגאל אותכם בעל כרחכם, בלא תשובה. אקח אתכם אחד מעיר ושניים ממשפחה - אפילו עיר שיש בה יהודי אחד או מדינה שיש בה שניים, ככה נראה מהפשוט. אבל רש"י לא מסביר ככה, רש"י מסביר שד' יקח אחד מעיר ושניים ממשפחה - כלומר רק את הצדיקים.

אמר לו ר' יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו מט, ז) כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו

כותב רש"י שם: ”כה אמר ה' לבזה נפש למתעב גוי - אותן הבזויין ומתועבין בעבירות אעפ"כ יגאלו מלכים יראו וקמו”. איך ייתכן שהקב"ה יקח את הבזויים והמתועבים בעבירות, והרי רש"י כתב שהקב"ה יברור את הצדיקים!? התשובה היא שכל מי שקשור לכלל ישראל הוא צדיק. כל מי

שנמצא בארץ ישראל הוא צדיק. אע"פ שלפי מעשיו הוא נראה רשע, מצד החיבור שלו לכלל ישראל הוא צדיק.

הקב"ה מוליך את הגאולה. הגמרא מסיים "ושתק רבי אליעזר". המהר"ל ובעל הלשם כותבים שר' אליעזר הודה לרבי יהושע, והגאולה אינה תלויה בתשובה. המהר"ל אומר שמשיח וגאולה זה הויה חדשה, מציאות חדשה, עולם חדש, ולפני שבא עולם חדש חייב להיחרב העולם הקודם. שנזכה בע"ה מבין המצרים להאיר אור לישראל, ולראות המשך של תוספת אור וסימני גאולה, שא"י תיתן את פרותיה הגשמיים והרוחניים בצורה יפה, להיות תלמידים חכמים ולהאיר אור של תורה וגאולה בארץ ישראל על עם ישראל.

על החורבן ועל הבנין | הרה"ג אריה שטרן שליט"א

א. החורבן

הרב זצ"ל אומר על חודש אב: "גילת עם בשבבי אור ישועה תקומם אשר הרסה בכיה של חינום" (בחטא המרגלים).

צריך להבין מאיפה לקח הרב את השמחה בחודש אב: "גילת עם", הרי דווקא בחודש הזה ממעטין בשמחה. מספרים על הרב זצ"ל שהיה בוכה על החורבן כמי שמתו מוטל לפניו... הרב מסתכל על המציאות ורואה שבבי אור ישועה, מעט אתחלתא דגאולה, ומזה הוא שמח. הרב רואה מגמה שמביאה את גאולת ישראל. למרות הדברים הרעים.

כותבת הגמרא (חגיגה ה:):

"ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' אמר ר' אלעזר שלש דמעות הללו למה?

אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן ואיכא דאמרי
אחת על ביטול תורה

בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נשבה עדר ה' אלא למאן דאמר על
ביטול תורה מאי כי נשבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה"

מה עניין הדמעות הללו? אחת למקדש ראשון, אחת למקדש שני ואחת לישראל שגלו ממקומן.
יש חורבן של בית המקדש ויש את הגלות שמנותקת מהחורבן. יש אומרים שגם אחת על ביטול
תורה. מה הקשר ביטול תורה לחורבן? "כיון שגלו ישראל אין לך ביטול תורה גדול מזה!" אמנם יש
לימוד תורה גם בגלות, אבל הלימוד הוא לא אותו דבר כשאי אפשר לקיים את רוב המצוות. כמו
שאומרת הגמרא בסוטה (מח.):

"משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר (ישעיהו כד, ט) בשיר לא ישתו
יין"

מה הקשר לסנהדרין? לכאורה צריך להגיד משחרב הבית. אלא הסנהדרין מבטא את אפשרות
החזרה למציאות של מקדש. מאז שנפסק הסנהדרין לא נשאר זכר לביטוי הלאומי-יהודי של מדינת
ישראל.

בעקבות החורבן פוסק הרמב"ם (הלכות תעניות ה, יד):

"וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר. וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן
ואסור לשומען מפני החורבן. ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין.
וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין".

ב. הבניין

החורבן משמעותי מאוד בחיינו ובמיוחד בימים הללו של בין המצרים, אבל צריך לראות את המשיח שצומח מתוך החורבן. ע"פ המסורת המשיח נולד בט באב.

השלטון בארץ ישראל צריך להיות שלטון של מלך, אבל אנחנו איננו בנויים לשלטון של מלך, הנצי"ב אומר שכל דור בוחר בשיטת ההנהגה שמתאימה לו. בימינו יש דמוקרטיה, העם בוחר לעצמו נציגים שיחליטו עליו.

יש שלוש דרגות בתוקף המלכות:

1. שבעה טובי העיר - מעין גבאי קהילה שאחראים לנהל את ענייני הציבור, בפן הציבורי אין להם סמכות כ"כ.

2. דינא דמלכותא דינא - תוקף רציני מאוד, נחלקו הפוסקים האם רק אצל הגויים קיים דבר כזה או גם אצל ישראל יש דין של "מלכות".

3. הסכמת הציבור - כיום ברוב העולם המלכות מבוססת על הסכמת הציבור, ודינא דמלכותא משפיע רק בדברים חברתיים/ כלכליים ולא בבטחון וחופ. ממילא דינא דמלכותא נדחה במקרה של פיקוח נפש. למלחמה רק מלך ישראל יכול להוציא. א"כ כיצד יש לנו מלחמות? התשובה היא שאצלנו המלכות חזרה לידי כל העם כולו, העם בוחר לו מי יוכל להוציא למלחמות וכדו'.

תהיה בעיה אם הממשלה נשענת על גויים, שאז בטל התוקף שלה. הרב צביודה התנגד מאוד לממשלה בתמיכת גויים.

הבניין צריך להיות בניין של סמכות מרכזית שנבנה ע"י סמכות ולא ע"י יחידים.

יהי רצון שנזכה לבניין ביהמ"ק במהרה בימינו.

הפטרת פנחס | הרב איתן שנדורפי

את ההפטרה הזו קוראים רק כאשר שבת פנחס חלה לפני יז בתמוז. בהפטרה קוראים בעיקר את פרק יט, ואת הפסוק האחרון של פרק יח כדי לא להתחיל בדבר רע.

אפשר לחלק את הפרק לארבעה חלקים: 1. האיומים על אליהו ובריחתו. 2. התגלות ד' לאליהו בהר סיני. 3. ציווי ד' לאליהו. 4. פגישת אליהו עם אלישע.

יש לשאול כמה שאלות על הפרשה: 1. מדוע כפל פעמיים את עץ הרותם? 2. מדוע הדגיש הנביא את האכילה של אליהו? 3. מדוע ד' מתגלה אל אליהו דווקא בהר סיני? 4. למה ד' שואל את אליהו מה לך פה? פעמיים. 5. מה עניינם של הרעש הרוח והדממה? 6. מדוע ציווה ד' לאליהו ציווים, ולמה אליהו לא עשה אותם?

הרד"ק כותב שצריך להתבונן מה עניין הרעש וכו' ולא ענה.

הרלב"ג מסביר שד' בא לרמוז לאליהו שלא נגרעה מיכולתו להעניש את עם ישראל, יש לו רוח אש וכו'. אבל לא זו דרכו. הקב"ה הוא קול דממה דקה, א-ל רחום וחנון, רוצה בתשובה. לא במידת הדין שבה פועל אליהו אלא בחסד.

ממשיך ומפרש הרלב"ג על "קול דממה דקה": "קול נמוך מהש"י כאילו הוא מורכב מהקול והשתיקה".

הקב"ה שואל את אליהו שוב והוא עונה אותו דבר, כיוון ש"לא שם אל לבו להבין את דבר המראה הזאת ולזה השיב אופן שאמר בראשונה".

מדוע הביאו ד' להר חורב?

כותב הרד"ק:

"כל זה היה גמול המעשה הטוב שעשה בהר הכרמל וקדש שם ה' בתוך בני ישראל והחזירם למוטב עד שאמרו כולם ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים והרג נביאי הבעל גמלו האל בצדקו והביאו אל מקום הכבוד עם פלא גדול שעשה עמו בדרך והראה לו כל הכבוד הזה..."

הרד"ק מסביר שכל עניין ההבאה להר חורב ועשיית הניסים של האכילה, היה נתינת שכר על צדקתו הרבה של אליהו. ובמיוחד על שהחזיר את ישראל בתשובה במעמד הכרמל והרג את נביאי הבעל.

לעומתו מסביר הרלב"ג: שהקב"ה רצה ללמד את אליהו שילמד זכות על עם ישראל.

הרדב"ז פירש את הפרשה בצורה נפלאה: עד עכשיו פגשנו בעיקר את לימוד הקטגוריא של אליהו. הקב"ה מתאוה לסינגור של אליהו על עם ישראל ועל הדור. ולכן הוא מביא אותו להר חורב המקום שבו משה רבנו לימד זכות על עמ"י אחרי חטא העגל, ולכן העמידו דווקא במערה שבה עמד משה

רבינו. ועשה לו נס שלא יאכל ארבעים יום כמשה רבינו. ואמר לו שחביב עליו קול תפילה חירשית, קול דממה דקה. וכיוון שחזר ואמר לו "קנא קינאתי" אמר לו קב"ה "אי אפשי בנביאותך".

עוגת הרצפים.

המדרש מסביר שעוגת רצפים זה מלשון "רצוץ פה" מי שאומר רע על ישראל. וכיוון שחזר ואמר שוב קטגוריא על ישראל אמר לו ד' "לך שוב לדרכך מדברה דמשק" שעליהם היה לך ללמד קטגוריא.

אפשר לשלב את דברי הרד"ק בעניין נתינת השכר לאליהו, עם דברי שאר הפרשנים בעניין הקנאה ולשון הרע. אליהו הנביא נשלח ע"י הקב"ה לכל הבריתות של ילדי עם ישראל ושמח לראות את עם ישראל מקיימים מצוות. "אליהו יושב בכל מוצאי שבת קודש תחת עץ החיים וכותב זכויותיהם של ישראל".

שנזכה מתוך העיסוק בזכויותיהם של ישראל נזכה לחזות בגאולת ישראל כמו שנאמר: "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא: והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם..."

ענייני דיומא | הרב אורי שרקי

במהלך בריאת העולם היו ארבעה שלבים שחזרו על עצמם בכל יום: תכנון, ביצוע, שיפוט וסיכום.

תכנון - "ויאמר א-לקים יהי אור".

ביצוע - "ויהי אור".

שיפוט - "וירא אלוקים את האור כי טוב".

סיכום - "ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד".

ביום הראשון כתוב "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" יום שלישי, רביעי, חמישי ו"יום השישי".

אם בכל הימים יש את אותו הסיום, מדוע לא כתוב "ויהי ערב ויהי בוקר יום השביעי"?

כיוון שאין סיכום ליום השביעי משמע שהוא לא נגמר, וממילא יוצא שאנחנו בתוכו. כל העולם שלנו הוא עולם של היום השביעי. וביום הזה (דהיינו כל הזמן) ריבונו של עולם שובת. כדי להבין מה המטרה שלנו ביום הזה נצטרך להבין מה הייתה התוכנית בו; כמו שאמרנו שבכל יום ויום יש תוכנית, שיפוט וביצוע. מהי התוכנית של היום השביעי? "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו". עניינו של היום השביעי - להביא לידי קדושה בעולם, מתוך מצב שהקב"ה שובת. ה' לא מתערב באופן ישיר באמצעות ניסים, אלא האדם עובד בעצמו. צריך להבין מה בדיוק הקדושה הזו.

התורה מצווה עלינו בפרשת קדושים: "דבר אל כל עדת... קדושים תהיו". לאחר שיתמלא יעודו של היום השביעי - השפעת הקדושה, יכתב: "ויהיו קדושים.. ויהי ערב ויהי בוקר יום השביעי". רק לאחר שהעולם מתקדש מסיימים את היום השביעי.

"ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן: ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינה וירא אלהים כי טוב" (בראשית א כד-כה)

הקב"ה רצה שהארץ תוציא ארבעה דברים: נפש חיה (דהיינו האדם, שנא' "ויהי האדם לנפש חיה"), בהמה, רמש וחיתו ארץ. בפועל האדמה מוציאה רק חיה בהמה ורמש. האדם לא נוצר, א"כ מצאנו שלא בכל יום הושלמה מלאכתו, לפעמים נשלמה המלאכה ע"י התערבות אלוקית ביום שאחרי כן.

אם היום השביעי בא להשלים את האדם, את הקדושה שלו, מה יהיה ביום השמיני? בספר במדבר כתוב "ויהי ביום השמיני" - ובסדר עולם רבה כתוב שביום זה היתה שמחה אצל הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ראינו שבמשכן ישנה בחינה של היום השמיני.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - עמ"י מצווה לבנות מקום בו הקדושה אפשרית.

בית המקדש לא שייך ליום השביעי אלא ליום השמיני, המקדש הוא מקום בעולמנו (עולם היום השביעי) שמציג בחינות מהיום השמיני, לכן נס הוא מציאות רגילה בבית המקדש, הקב"ה נוכח מאוד בחיי העולם של היום השמיני. בית המקדש הוא כמו גוף זר ששתול בעולם היום השביעי. כאשר גוף זר תקוע בתוך גוף אחר הגוף דוחה אותו, ולכן בית המקדש נחרב, העולם לא מסוגל להכיל אותו, ולכן חורבן בתי המקדש הוא מצב מוכרח במציאות.

המהר"ל מסביר, שמקדש הוא דבר חשוב מאוד, אבל העולם שלנו לא במדרגה של התאחדות עם הקדושה של המקדש, וממילא יש חורבן.

כל ההשפעה הרוחנית של האדם על העולמות כולם, תלויה בכך שנפשו תהיה בתוך גופו, נשמה שאינה נמצאת בגוף האדם היא חסרת השפעה על העולם. זה הויכוח שקיים היום בתרבות האנושית כולה. בין העולם המערבי לאיסלאם. על מה הם רבים? העולם המערבי אומר שהאדם הוא מרכז הכל, ואם אלוקים קיים הוא צריך לדעת שהאדם הוא מרכז העניינים. לעומתם, האסלאם אומרים שאלוקים הוא הכל, והאדם צריך להזיז את עצמו לצד ולאפשר לא-לוקים לפעול. לכן המלחמה בין המערב לאיסלאם לא נגמרת, אין להם שום נקודת מיצוץ בוויכוח.

אצלנו לא הקב"ה במרכז ולא האדם במרכז, אנחנו שותפים לקב"ה במעשה בראשית. "כל הדן דין אמת לאמיתו כאילו שותף לקב"ה במעשה בראשית".

"והיה כל סיר בירושלם וביהודה קדש לה' צבאות" (זכריה יד, כא)

בפשט הפסוק צריך להגיד, שלעתיד לבוא יהיו כ"כ הרבה קורבנות שיצטרפו להביא סירים מירושלים כדי שישמשו לבישול, ואפשר להסביר אחרת, שכל סיר בירושלים יהיה כמו מזרק במזבח. "עתידה ירושלים שתתפשט עד שתגיע לשערי מקדש". הקדושה הולכת ומתאחדת עם העולם.

"ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח" (זכריה שם)

על מצח הסוסים יהיה כתוב קדש לד' כעל מצחו של הכהן הגדול. הקודש יכלול בתוכו את כל תחומי החולין.

בעניין הזה העולם הולך ומתקדם ממקדש למקדש. הבית השלישי לא יהיה דומה לבית שני או למשכן. הוא יהיה ביטוי למצב יותר מתוקן של העולם.

הרב כותב באגרות שבית המקדש השלישי הוא חיבור של 2 הבתים, ואחרי 830 שנה (חיבור שנות שני המקדשים) יהיה זיכרון של כל העולם באופן כזה שההבחנה בין הקודש של המקדש לבית השלישי תצטמצם, וכל העולם יהיה מקדש, חצר או סביבות המקדש.

לפי זה תשעה באב זה כמעט טבע ההיסטוריה, כמו שאמרנו שהוא דבר מוכרח. מדי פעם המקדש נחרב כדי לפנות מקום למקדש במדרגת קדושה אחרת, גבוהה יותר.

ב"למהלך האידאות" הרב זצ"ל כותב מה הן האידאות הפועלות בהיסטוריה הכלל אנושית, כאשר ה'שחקנים הראשיים' הם האידאה האלוקית והלאומית, שחברות לעיתים ל'אידאה הדתית'.

בית ראשון מצטיין במיוחד בקדושת הכלל שבו, ובית שני בקדושת הפרט שבו. בחנוכת הבית הראשון כתוב ששלמה עשה חגיגה גדולה של שבעה ימים, ובכל אחד מימים אלו הקריבו ואכלו שלמים כל עם ישראל מח' בתשרי עד י"ד בתשרי, יוצא שביטלו את יום הכיפורים עבור הדבר הזה. קדושת הכלל גדולה כל כך שהיא מוחקת את כפרת הפרט.

בבית ראשון הייתה קדושה כללית שלא חדרה אל הפרט ובגלל זה הוא חרב. בבית שני מסתלקת השכינה ויש קדושה פרטית. הבעיה היתה שנאת חינו, שנובעת מחוסר הרגשה של שייכות לכלל. הדבר הזה ביסס את הקדושה הפרטית. בבית השלישי יהיה חיבור של בית ראשון ושני, הפרטיות והכלליות.

כשאנחנו מבכים את המקדש אנחנו מבכים גם על היעדרו של המקדש שעתיד להיות. לכן בהלכות תשעה באב לא משנים כלום. למרות כל ההתקדמות בתהליך הגאולה.

כותב הרב באורות המלחמה (י):

"בגדולת העולם, בהופעת הזיו של קדושת ישראל ברוממותו, אין אחיזה לכל זונים, לכל העומדים מבחוץ, לבסס איזה מוסד הדוחק רגלי אור ישראל, לבצר איזו הארה מיסתית, מכונה אמונית, אשר תוכל עמוד חוץ ממציאות האומה, כבודה ושפעת יקרת קדשה. כי האור העליון וזיו היחוד המאוחד, שיסודו העליון, אור האמת בבהירותו, חי בו, הרי הוא קשור בסגולת ישראל, (במדבר כג כא): "ד' אלהיו עמו ותרועת מלך בו". מירידת העולם והשפלת הנשמה הישראלית נפרד היחוד העליון ממקור אחדותו ועלה למעלה להרקיע לשחקים. בעולם החיים לא יופיע כי אם נגהי הזהרורית של היחוד התחתון, הנשאב מהבורות השאובים ויד זרים בו נוגעת. וכנסת ישראל תחיל תזעק בחבליה: אוי נא לי, כי עיפה נפשי. רזי תורה לחיצונים נמסרו. התורה נשרפת, גויליה נשרפים ואותיות פורחות, ולבני ציון היקרים אפר תחת פאר הושם. קמים נבוני לבב בחצות לילה וידיהם על חלציהם כיולדה: על צרת העולם, צרת ישראל, צרת השכינה, צרת התורה, הם בוכים ומבכים. ויודעים הם ומכירים את עמק הצער במקורו ובתולדותיו, יודעים הם, שכל הצרות והמחשכים, כל נהרי נחלי הדמים הנשפכים, כל התלאות והנדודים, כל הבוז והמשטמה, כל הרשעה והזוהמא, אינם אלא תולדה קלושה מהד הקול של אותו הצער העליון, צער השמים, צער השכינה, צער האידיאליות המהותית בהפרדה ממקור תענוגיה, והאידיאליות העליונה ברוחם של הבריות ובחירת האדם, תשובת ישראל ורוממות אצילות הרוח הרציני, היא קשורה. והם קוראים לתשובה, ואנו ליה ועינינו ליה".

כאשר שכינה שורה בישראל בצורה בולטת כל הנסיונות להשפעות חיצוניות מבחוץ לא עולות על הדעת, כיוון שהאור העליון וזיו היחוד המאוחד, שיסודו העליון, אור האמת בבהירותו, חי בו, הרי הוא קשור בסגולת ישראל. ברגע שהעולם ירד איחוד ה' לא גלוי בעולם אלא נמצא בעולמות העליונים. זה ההבדל בין ק"ש של שחרית וערבית לק"ש שעל המיטה. בערבית זה המודעות לכך שה' אחד. כשאין גילוי ה' האנושות מחפשת לה תחליפים וממציאה את הפילוסופיה. הרב קורא לזה "האיחוד התחתון", הידיעה שיש א-ל אחד.

כל מה שאנחנו יכולים להצטער בעולם זה טיפה מן הים ביחס לצער השכינה שיש למעלה, צער השכינה, צער האידיאליות המהותית בהפרדה ממקור תענוגיה, והאידיאליות העליונה ברוחם של הבריות ובחירת האדם, תשובת ישראל ורוממות אצילות הרוח הרציני.

יש נבוני לבב שקמים בחצות לילה כל יום ומבכים על החורבן, ובתשעה באב כל עם"י עושים את זה, משתתפים בצער העליון, צערה של השכינה.

שער ב'

מחשבה ומוסר

דרכי הלימוד | הראשל"צ הרה"ג הרב יצחק
יוסף שליט"א

מה יעשה אדם ויחכם | הרב יהושע כהן
כוח הדיבור | הרה"ר הרה"ג דוד לאו שליט"א
"האמת והשלום אהבו" | הרב דוד לבנון
לקראת החופש | הרב חגי לונדין
שקיעות בתורה ובעבודת ה' | הרב יעקב עדס
קבעת עיתים לתורה? | הרב נריה פופר
לימוד בקיאות | הרב אחיקם קשת
שמירת הלשון | הרב יהודה דוב רוטנר
מדת הביטחון כדרך חיים | הרב אליהו
שרביט

דרכי הלימוד | הראשל"צ הרה"ג הרב יצחק יוסף שליט"א

"מיום שחרב בית המקדש אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה". הרבה תועים וחושבים שארבע אמות של הלכה זה אומר רק לבדוק מה פוסק להלכה השו"ע. אבל זה לא ככה, צריך ללמוד את ההלכה ביסודיות. ללמוד את הבית יוסף, הרמב"ם, הרי"ף, הרא"ש והרשב"א. אי אפשר ללמוד את כל הראשונים, אלא אם לומדים נושא ספציפי, מהתחלה עד הסוף. אבל צריך ללמוד את הראשונים המפורסמים, שו"ע עם נושאי כלים ופתחי תשובה. השו"ע כתב שלא ישתמשו בספר אלא לאחר עיון מדוקדק בבית יוסף.

החזון איש כותב שהבית יוסף היה מלקט, ואם היה בדורנו היו מזלזלים בו. אבל הוא כתב את החיבור שלו אחרי עיון גדול. בגיל 18 היה החזון איש יושב בבית המדרש ולומד בית יוסף על הסדר. חבריו בישיבה היו צוחקים עליו, ובסוף הם באו לשאול אותו שאלות, הוא נהיה הגדול מכולם.

חיזקתי את הרב וואזנר על מה שכתב בשו"ת שבט הלוי בחיזוק הלימוד בבית יוסף, והביא ביקורת קשה על שיטת הלימוד בישיבות. הוא אמר שעולם הישיבות בנה מאוד את הכלל והרס את הפרט. הישיבות לא מקיפות את כל התורה כולה, והבחורים לא לומדים אליבא דהלכתא.

הגמרא בהוריות (יד) מדברת על "סיני ועוקר הרים". עוקר הרים מקשה ומתרץ - פלפלן, וסיני גורס ולומד ויודע הכל. מה יותר חשוב? למסקנה סיני עדיף שהכל צריכים למרי חטיא.

שואלים המפרשים, למה סיני עדיף? לכאורה מי שמקשה ומתרץ ומתפלפל יותר חשוב? נענה על כך בהמשך.

היה בחור שאהב להסתכל ולקרוא בספרי שו"תים, אמרתי לו: למה אתה מטפס על הרים? בא ללמוד גמרא גיטין, רש"י תוספות וכו'. לא קופצים ישר לשו"תים. היו שהתחילו משו"תים וטעו הרבה. דרך הלימוד היא צורתא דשמעתא.

בהקדמה ל"בית הלוי" כותב שכשאר למד תורה במקום שמגדלים בו תורה (בישיבת וולוז'ין) היו יושבים ומדברים ביניהם בלילות בלימוד, וכל לילה היו יכוחים, ובזכות הויכוחים הללו כתב את הספר שלו, בית הלוי.

בישיבת פורת יוסף לא היה סדר ערב בגלל הבריטים והעוצר שהיה בעיר העתיקה אחרי השעה שבע בערב, ובגלל זה הלכו חלק מהבחורים ללמוד בישיבת 'חברון'. היו יושבים הבחורים באחת עשרה בלילה, בסוף הסדר ומתווכחים ביניהם בלימוד, כאשר כל אחד בקיא מאוד בסדר אחר. הדיבוק חברים היה משרה אווירה של לימוד. ומרן אבא 1 אהב את זה מאוד.

¹ מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל

בקיאות זה לא לדעת מה כל אחד פסק, בקיאות זה לדעת את הקושיות והתירוצים, בלמדנות של הסוגיה, לא רק במסקנות.

כל אדם מושפע מהחברה שהוא נמצא בה. כשבאים לנערי הרחוב שיושבים על הברזלים, "ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות". אדם שנמצא איתם מושפע מהם וכיון המחשבה שלו נהיה כזה. אבל אם אדם נמצא בתוך עולמה של תורה ולומד הרבה יהיו לו חברים שמשפיעים עליו לטובה, ואם יאמר סברה הוא כנראה יכוון לאחד מהראשונים כי הם בעצם החברים שלו. השכל שלו נעשה שכל תלמודי, הסברות שלו הם כמו סברות של אדם שלומד תורה. לכן אמרו שסיני ועוקר הרים סיני עדיף, כיוון שסיני, אחרי הרבה שנים שהוא גורס שכלו יתחדד ויעשה קרוב לסברות של הראשונים.

אדם שלומד הלכות יודע איך ומתי להשתמש בהן. האדם צריך לסגל לעצמו השקפה, דעה נכונה ושכל ישר שנובעים רק מתוך לימוד התורה אליבא דהלכתא.

שנזכה לעלות מעלה מעלה בתורה וביראת שמים.

מה יעשה אדם ויחכם | הרב יהושע כהן

כשאדם מצטט מימרא צריך לראות את בעל השמועה נגדו, אנחנו קטנים מכדי להבין מי הוא ר' יהושע בן חנניה ולכן נצטט קצת מהאמור עליו כדי להצליח לראות קצת מדמותו נגדנו.

- רבי יהושע בן חנניה זכה לעבוד ולשרת בבית המקדש, היה לוי משורר. רואים את זה מסדר קדשים מסכת ערכין (יא:) ותוס' (ב"מ יא:) ורש"י סוכה (נג.) וברכות (סג:).
- היה אב בית דין (ב"ק עד:).
- היה צם כל ימיו עד ששיניו נהיו שחורות (חגיגה).
- חיצוניות מוצלחת לא הייתה לו (תענית ז, נדרים נ).
- היה עני (ברכות כח) ויש אומרים אפילו עני מרוד.
- היה תלמיד של ריב"ז (אבות) ואמר עליו "אשרי יולדתו".
- הירושלמי (יבמות ח:) אומר שבשעה שהיה תינוק אמא שלו הביאה אותו לבית המדרש כדי שישמע תורה ולכן אמרו יולדתו ולא שיבחו את אביו.
- היה רבו של רבי עקיבא שמעולם לא היה גברא כותיה (ב"ב יב:) (מנחות כט:).
- ר' יהושע היה גם רבו של הנשיא רבן גמליאל דיבנה כמבואר בסוף פרק שני של ראש השנה.
- היה גדול גם בגויים וכולם ידעו על גדלותו (ברכות נו, תענית ז, נדרים נ, חולין ס, בכורות ח: בכורות ט. חגיגה ה:).

שאלו את רבי יהושע בסוף המסכת האחרונה בש"ס, "מה יעשה אדם ויחכם". מה אדם צריך לעשות כדי שהלימוד יישאר אצלו וייקנה אצלו. ענה רבי יהושע: ירבה בישיבה וימעט בסחורה. להשקיע את עיקר הכוח והמוח בתורה.

אדם רוצה להיות תלמיד חכם, אבל בלי השקעה הקב"ה לא יענה לבקשתו. "הא בלא הא לא סגי". אי אפשר בלי השקעה.

נשאלת השאלה; בדרכו של עולם, אם לאדם יש מוצר מוצלח שהוא רוצה שיהיה אותו לכולם צריך לעשות שיהיה קל להשיג ולקנות את המוצר, ולכן כאן יש פליאה עצומה: מצד אחד אין דבר שהקב"ה אוהב יותר מהתורה, "איסתכל באורייתא וברא עלמא" "תורה קדמה לעולם". ומצד שני ממש לא קל לקנות את התורה! "דברי תורה קשים לקנותן ככלי זהב וככלי פז ונוח לאבדם ככלי זכוכית, נשברו אין תקנה", "התעיף עיניך בו ואיננו", "אם תעזבני יום" וכו'.

למה הקב"ה עשה את קניין התורה כ"כ קשה? כיוון שכאשר אדם לומד תורה זה לא רק עוד כמה ידיעות, אדם לומד מהתורה 24 שעות ביממה. זה ניכר עליו בכל מקום שהוא הולך ובכל זמן שבו הוא נמצא. מי שלומד תורה ונשאר עם מידות מושחתות מהרחוב עושה חילול ה' ו"נוח לו שלא נברא" (ברכות יז. ובשבת לא, סג, פח, קיד, תענית, נדרים, יבמות, הוריות). לכן הקב"ה עשה את קניין התורה כ"כ קשה. ביחד עם התורה לומד האדם הנהגות, ואם יקנה אותה מהר מדי לא יהיו לו

את המידות הטובות, ויגרום ח"ו חילול ד' גדול. לכן אומרים "מאוד מאוד הוי שפל רוח". מי שאין לו יראת שמים לומד רק אם נותנים לו את כל התורה על מגש של כסף, ומי שיש לו יראת שמים ילמד גם ככה.

מה שרבי יהושע לא גמר לאמר כאן, גמר במסכת סנהדרין (צט.): "הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר".

אומר רבי יהושע: מי שלומד תורה ושוכח זה אסון לא פחות מאישה שיולדת וקוברת את ילדיה. אדם יכול להיות השקדן הכי גדול בישיבה, אבל לעתיד לבוא כשנפטר מן העולם ישאלו אותנו על הלימוד ביחס להשקעה שלנו. צריך לדעת שאם האדם שואף לתורה הוא לא יפסיק ללמוד, לעולם.

היו אמוראים שחזרו ארבעים פעם על תלמודם, ואחרי ארבעים פעמים ידעו את זה כאילו שהיה הלימוד 'מונח להם בכיס'. מקשה הגאון מוילנא או תלמידו ר' זלמן מוולוז'ין, אחרי ארבעים פעמים שחזרו ידעו כמו שמונח בכיס? למה לא כמו שמונח בכספת שהיא יותר שמורה וממילא משם דבר לא יאבד?

הגמרא בבבא קמא (ק"ח:) וב"מ (כ"א:) אומרת ש"אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה". כך גם תורה שמונחת בכיס היא נגישה ומוכנה לאדם להתעסק בה בכל שעה ושעה.

עצות לחזרה:

- קודם כל וודאי שצריך לחזור, "כל הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר".
- איך לחזור: להעביר בראש את הסברות של הגמרא. לעמוד מחדש על כל נקודה יותר מהפעם הראשונה. כשחוזרים לחזור לאט, חזרה מהירה היא ביטול תורה באיכות.
- מתי לחזור: בשבועות הראשונים שלומד את הגמרא. מי שחוזר על המקום הרבה פעמים לא יכול בפעם השניה והשלישית לחזור באותה איטיות ואותה מחשבה. למעבר מהיר אין ערך. "מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא". בפעם הראשונה יש סקרנות מה הסוגיה תגיד, אבל כששוכחים כמעט הכל מהמעט שיודעים מרגישים שזה כבר לא חדש.
- אפשר לסכם במילים שלך בין הסדרים. סידור הדברים מועיל לבהירות ולזיכרון.
- בסוף השבוע לחזור על הלימוד באותו השבוע.
- בחינה עצמית על החומר.

שנזכה ללמוד הרבה תורה ולקדש שם שמים.

כוח הדיבור | הרה"ר דוד לאו שליט"א

כותב השערי תשובה:

"אלין עשרה מילי דחסידותא דהוה נהיג בהו רב ובתריה לא יכילו כולהון שמעיה לאחזוקי בהון וכל חד וחד מנהון אחזיקו בחדא מנהון: חד. דלא הוה מסגי ארבע אמות בקומה זקופה, ונהיג רב יאודה אחריו: שנית. דלא הוה מסגי ארבע אמות בגלוי הראש, ונהוג רב הונא אחריו: שלישית. דקיים שלש סעודות כל ימיו בשבת, ונהג ר"נ אחריו: רביעית וחמשיית. שלא היה מביט לצדדין ואפילו לפניו, דאמר שימי וכו' אלמא עד דשמע קליה לא ידע, ונהגו רב יוסף ורב ששת אחריו ולא יכלו לעמוד בה עד שסימו את עיניהם: ששית. כד הוה עייל לבי מדרשא הוה מקיף ולא הוה פסע ועייל קמי רבנן דלא מטרח צבורא ונהגו ר' זירא ואבבי אחריו: שביעית. דלא הוה אכיל מסעודת הרשות משום חלב ודם וגיד הנשה: שמינית. דכל דקפיד עליה אזל איהו לגביה ומפייס ליה ונהג רב זוטרא בריה דרב נחמן אחריו: תשיעית. שהיה רגיל תדיר בתפילין ונהג רב ששת אחריו: עשירית. שהיה קולו ערב והיה רגיל לירד לפני התבה ולהיות מתורגמן לרבו ולכל מי שצריך ולקיים מה שנאמר כבוד את ה' מהונך ונהג ר' חייא בר אדא אחריו דקאמרין רב חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא הוה והיה קולו ערב כשפורס על שמע ויורד לפני התיבה אמר אהניי לבוראך ממה דאהניך הד"ד כבוד את ה' מהונך": (שערי תשובה קעח)

היו עשרה דברים של חסידות שנהג בהם רב, ואחרי פטירתו לא הצליחו התלמידים לעשות את כולם. לכן כל אחד ואחד מהתלמידים קיבל על עצמו דבר אחד מהנהגותיו של רב:

א. רב לא הלך ארבע אמות בקומה זקופה כיוון שזה ביטוי לגאווה, ורב יהודה הקפיד לעשות כך אחריו.

ב. רב לא הלך ארבע אמות בגילוי ראש, ורב הונא קיבל זאת אחריו.

ג. עשה בשבת שלוש סעודות (גם בחורף כשיותר קשה), ורב נחמן קיבל זאת אחריו.

ד-ה. לא היה מביט לצדדים ואפילו לפניו לתלמידים, כמו שאמר רב שימי שרב היה מזהה את התלמידים לפי הקול, וקיבלו זאת רב יוסף ורב ששת אחריו, ולא הצליחו לעמוד במידה זו עד שסימאו את עיניהם כדי שלא לעבור על הקבלה שקיבלו על עצמם.

ו. היה הולך מסביב לבית המדרש כדי לא להטריח את התלמידים לעמוד, ורבי זירא ואבבי נהגו כך אחריו.

ז. לא היה אוכל מסעודת הרשות אלא רק מסעודת מצווה שמא חלילה יש איסור הנאה באכילה.

ח. אם מישוהו כעס עליו היה הולך בעצמו לפייס אותו, ונהג רב זוטרא בנו של רב נחמן כך אחריו.

ט. היה הולך תמיד עם תפילין ונהג רב ששת אחריו.

י. היה קולו ערב ונהג לרדת לפני התיבה ולהיות מתורגמן כדי לקיים את "כבד את ה' מהונך", ונהג רב חייא בר אדא אחריו.

את כל הדברים תלמידיו הצליחו לעשות למעט המבט לפנים או לצדדים שתלמידיו הגדולים לא הצליחו ונעשו "סגי נהור".

כותב בסדר הדורות:

"כתב מקור חיים סוף פרשת לך לך: אמרו רב יוסף ישב בבית אפל ארבעים יום וציווה להביא לפניו אבני שיש והסתכל עליהם ונעשה סגי נהור".

הם ניסו ולא הצליחו לעמוד בזה ובכך גרמו לעצמם לאבד את הראיה, למרות שלכאורה היו יכולים לאמר ש"זה דרגת רב והם לא מסוגלים להגיע אליה" הם העדיפו להיות סגי נהור במקום להתיר את ההנהגה הטובה שקיבלו עליהם.

כותב החיד"א במסכת ברכות (לד):

"דאם האדם ישמור לשונו מלדבר שום דבר איסור ויהיה נשמר מדברים בטלים ויקדש פיו, כל אשר יבקש ה' ישמע תפילתו, וזהו שאמרו לא יחל דברו לא יעשה דיבורו חולין... דאז ככל היוצא מפיו יעשה, ה' ישמע תפילתו, ולא עוד אלא אפילו בלא תפילה כל אשר יעשה יתקיים".

נתן לנו הקב"ה מתנה גדולה, יכולת שנקראת "נפש חיה" - "רוח ממללא", הפה הזה יכול לפעול גדולות ונצורות. אם נשמרים שלא לדבר דברים אסורים ודברים בטלים מה שאומר האדם מתקיים. כשמספרים סיפורים על צדיקי עולם שאמרו דברים שהתקיימו, זה אמת! כי מי שמקיים את "מוצא שפתיך תשמור" ולא מחלל את לשונו, עליו נאמר "ככל היוצא מפיו יעשה".

אם האדם משתמש במתנה הזו הוא יכול לעשות הכל. אם משתמשים נכון בפה שקיבלנו השימוש גורם לזה שהקב"ה יעשה את כל מה שאנחנו אומרים.

בתשובת הגאונים על רב יוסף ורב ששת שהרגישו שהם לא מצליחים לעמוד בדיבור פיהם, במקום לעשות מעשה של התרת נדרים וכו' שלא יחייב אותם, הם העדיפו לאבד את ראייתם כדי שלא לאבד את היכולת של הדיבור הנכון.

אדם קיבל מתנה, את הדיבור, והוא צריך לשמור עליה. נאמר בתורה "ודברת במ" - בדברי תורה אין מגבלה או חיסרון, "בם ולא דברים בטלים". חז"ל אומרים על רב ספרא שהיה "דובר אמת בלבבו" - כשחשב על דבר מסוים היה מקיימו. לדוגמה, פעם אחת רב ספרא קרא ק"ש. תוך כדי, בא אליו אדם לקנות משהו, ורב ספרא חשב למכור לו במאה. אותו אדם חשב שרב ספרא רוצה למכור ביותר ולכן לא עונה והוסיף הרבה כל פעם. כשרב ספרא סיים את תפילתו חזר לסכום הראשוני, "דובר אמת בלבבו". זה כבר לא רק לשים לב למה שאדם אומר אומר אלא גם למחשבה.

כשאדם אומר משהו הוא צריך שיעמוד מול עיניו "מוצא שפתיך תשמור ועשית". לא ל'זרוק' מילים: "אני נשבע, נודר, מבטיח". צריך להרגיש מחוייב גם בלי ביטויים כאלו, כי אם ראינו חכמים שמוכנים לאבד את מאור עיניהם כדי לא לאבד את מוצא שפתם, למרות שלא קיבלו זאת בנדר, ללמדנו כמה חשוב לשמור על מוצא שפתים.

יסודו של האדם הוא "ויהי לנפש חיה". אין לנו יכולת להיות כמו בוראינו ש"בדבר ה' שמים נעשו", אבל החיד"א אומר שאם אתה שומר על פיוך הקב"ה יעשה את מה שאומר אותו אדם ששומר על פיו, מצד אחד לא דברים אסורים ולא דברים בטלים, ומצד שני לדבר בדברי תורה.

שנזכה בע"ה לסייעתא דשמיא להשמיע ולשמוע את דברי ה' ולשמוע את השופר שיבשר על הגאולה השלימה במהרה בימינו, מתוך התורה הנפלאה שיוצאת מבית המדרש.

"האמת והשלום אהבו" | הרב דוד לבנון

א. הצומות בזמן הזה

שואלים אם בזמן הזה צריכים לצום בחמשת הצומות, כיוון שיש מדינה והחורבן כבר אינו כמו שהיה בזמן קביעת הצומות. השאלה הזאת נשאלה לנביא זכריה:

"ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר ד' אל זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו וישלח בית אל שר אצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני ד' לאמר אל הכהנים אשר לבית צבאות ואל הנביאים לאמר האבכה בחדש החמשי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים.

ויהי דבר ד' צבאות אלי לאמר אמר אל כל עם הארץ ואל הכהנים לאמר כי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה הצום צמתני אני וכי תאכלו וכי תשתו הלוא אתם האכלים ואתם השתים הלוא את הדברים אשר קרא ד' ביד הנביאים הראשנים בהיות ירושלם ישבת ושלוה ועריה סביבתיה והנגב והשפלה ישב." (זכריה ז)

הנביא עונה לעם, אתם צמים בשביל עצמכם. ובסוף אומר הנביא:

כה אמר ד' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו (זכריה ח, יט)

הגמרא מפרשת שהצומות יהפכו לשמחה ע"פ המצב המדיני שיש בארץ. אם יהיה מצב של שלום או לא. במצב של שלום יהיה ששון ושמחה, אם לא יהיו לא גזירות ולא שלום עמ"י יכולים לבחור אם הם רוצים להתענות או לא. "רצו מתענים לא רצו אין מתענים".

בזמן המשנה הכריעו שימשיכו להתענות בט' באב כיוון שהוכפלו בו צרות. והראשונים החמירו על כל הצומות. מדוע החמירו? הראשונים רצו להבהיר שאנחנו לא מעוניינים להישאר במצב ביניים. אנחנו רוצים גאולה!

בימינו כיוון שאין גזירות ואנחנו נמצאים במצב שלא היה כמותו, עצמאות ישראל ועוצמה צבאית אדירה. אין את החיוב לצום מדברי קבלה, וכל חיוב הצום הוא מדין 'מנהג' וחומרתו מדרגה נמוכה. מה זה 'שלום'? יש שתי שיטות: (1) ידינו תקיפה על האומות. (2) בית מקדש. כך אומר רש"י על המקום "בזמן הזה שאין בית המקדש". אם אין ביהמ"ק אין שלום בעולם. הימים האלו לא יכולים להיחשב לששון ולשמחה.

ניתן להביא ראיה ממה שכתוב: "כי יד על כס י"ה" שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ. להמליך עליהם מלך להכרית זרעו של עמלק, אי אפשר לבנות את בית המקדש כל עוד עמלק קיים.

השלום שהנביא מתכוון אליו הוא שלום רוחני פנימי, "והאמת והשלום אהבו". אנחנו צריכים לאהוב את האמת והשלום, זה עניין רוחני שלנו. כשנגיע לשלום ולאמת יבנה המקדש.

המקדש זה המקום בו שוכן השלום. בתוך השם של העיר, ירושלים מופיע שלום - יראה שלום. "עיר שחבורה לה יחדיו". ירושלים מחברת את כולם ומעלה אותם למדרגת חברים. בית המקדש נבנה ע"י שלמה שבאותיותיו נמצאת המילה שלום.

בית ראשון חרב בגלל שלושת העבירות החמורות, הבית השני נחרב בגלל שנאת חינו. המציאות מראה שהרבה יותר קשה לחזור בתשובה על שנאת חינו, כיוון שבית שני לא נבנה מחדש עד ימינו (משמע שלא חזרו בתשובה). זה קשה יותר כי לא מתגלה העוון, וכשלא יודעים מה החטא קשה לחזור עליו בתשובה. העם לא חשבו שהם חוטאים... המדרש באיכה אומר:

"ולא עוד אלא שהיו שמחין במפלתם אלו על אלו דכתיב 'כִּי רָעַתְכִי אֶזְתָּעֲלִי', וכתיב (משלי יז, ה): 'שִׂמְחָ לְאִיד לֹא יִנְקָה'."

פגיעה בחלק מעמ"י פוגעת בכולו

ב. "האמת והשלום אהבו"

יצאה בת קול מהשמיים והכריזה: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים. והלכה כבית הלל" ההבנה ששני הצדדים מדברים דברי אלוקים חיים חשובה מאוד בהבנת עניין המחלוקות. זו התשובה לשאלה מדוע דעתם נכתבה אם כמעט ואין פוסקים הלכה כמותם. המשנה הגמרא והראשונים מלאים במחלוקות ת"ח שעוסק הרבה בתורה לא יצליח להבין כיצד ניתן להסתדר בלי המחלוקות. ע"י המחלוקת מתבררת האמת.

המיוחד במחלוקות של תלמידי החכמים ובפרט אצל בית שמאי ובית הלל זה ש"לא נמנעו מלהתחתן זה בזה"

"בְּשָׁעָה שֶׁבָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרֵא אֶת אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, נַעֲשׂוּ מִלֵּאכִי הַשְּׂרֵת כְּתִים כְּתִים, וְחִבּוּרוֹת חִבּוּרוֹת, מִהֶם אוֹמְרִים אֶל יִבְרָא, וּמִהֶם אוֹמְרִים יִבְרָא. חֶסֶד אוֹמֵר יִבְרָא, שֶׁהוּא גִּנְמֵל חֶסֶדִים. וְאַמֶּת אוֹמֵר אֶל יִבְרָא, שֶׁכָּלוּ שְׁקָרִים. צֶדֶק אוֹמֵר יִבְרָא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה צְדָקוֹת. שְׁלוֹם אוֹמֵר אֶל יִבְרָא, דְּכֹנִלִּיהָ קִטְטָה. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִטֵּל אֶמֶת וְהַשְׁלִיכוֹ לְאַרְץ... אָמְרוּ מִלֵּאכִי הַשְּׂרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים מֶה אֶתָּה מְבַזָּה תְּכַסִּיס אֶלְטִיכְסִיָּה שְׁלֶךְ, תַּעֲלֶה אֶמֶת מִן הָאָרֶץ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים פה, יב): אֶמֶת מֵאָרֶץ תִּצָּמַח"

הקב"ה אינו מבזה את חותמו, אלא תובע אותו בכל בני האדם לדורי דורות. התורה היא הנשמה שלנו. רק בארץ אפשר לגלות את כל הגוונים השונים של האמת. אם תלמידי החכמים יודעים שד' הוא המקור לכל דבריהם, מחלוקתם לשם שמיים.

בבית שני לא היתה שכינה ולא היו ניסים. אבל הוא הצטיין בחכמת המשנה שהתפתחה בזמנו.

"לא חרב הבית אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה". הגמרא מוסיפה שלא נהגו לפני משורת הדין. יש כאן לימוד גדול, לפעמים יש לנהוג לא לגמרי כפי הדין בשביל לגלות את האמת היותר אמיתית.

הגמרא בסוף ברכות כותבת שתקנו שאדם יברך את חבירו בשם, כמו בועז שבירך בשם ד'. לכאורה יש בזה זלזול בכבוד שמים, אבל בכל זאת תקנו לברך כך משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך", כיצד ניתן להפר את תורת ד'? ההבנה שזה רצון ד' בזמן ובמקום הזה היא המתירה את הדברים.

החידוש הגדול הוא שהאמת של התורה צריכה לבוא תמיד יחד עם השלום, ואם היא סותרת אותו כנראה שאין זה תורה, אלא מחלוקת. שממנה צריך לברוח כבורח מן האש.

בית המקדש יבנה וכל הימים האלו יהפכו לששון ולשמחה. כש ה"האמת והשלום אהבו". כשתהיה אמת ושלום בעמ"י.

שנזכה בע"ה.

לקראת החופש | הרב חגי לונדין

הנחת המוצא היום היא שהאדם מאושר כשהוא במנוחה. מה מחזיק אותי במהלך השנה? הידיעה שעוד מעט יגיע החופש. טוב לי רק כשאני פסיבי, כל פעם שאני נאלץ לעבוד קשה אני רק רוצה להגיע שוב לאיזור הנחות.

ככל שעוברות השנים אנשים זקוקים יותר ויותר לחופש. באופן טבעי, החופשים מתארכים. בישראל מתוך 365 ימים בשנה לומדים בממוצע 180 ימים - פחות מ-50%!

המעברים בחיים של אדם קשים כי נקודת המוצא שלו היא שצריך לחזור לנוח. לדוגמא: אדם שרוצה לעשות כושר גופני: זה מאמץ, עבודה ועמל. מה עושה אדם שלא אוהב לרוץ אבל צריך לרוץ? משתמש במנגנון הדחקה, דוחה את הריצה עד שיקנה בגד מתאים, אזניות מתאימות וכו' וכך דוחה את הריצה עוד ועוד..

"אי אפשר למצוא את אלוקים, ישמח לב מבקשי ה'". צריך למצוא את האושר בתהליך ולא בתוצאה, בהשתלמות ולא בשלמות, בריצה ולא רק בקו הסיום.

נעשה תרגיל: נלמד מסכת שלימה חוץ מאת הדף האחרון. צריך להנות ולהרגיש סיכום מהלימוד עצמו ולא רק מהסוף.

הקב"ה נמצא גם בזמן החופש. הגמרא כותבת על ההבדל בין מיתת צדיקים לרשעים, היא שרשעים עוזבים את העולם כמו חבל מטבעת של ספינה, הם היו בטבעיות של העולם הזה, ואילו צדיקים יוצאים כמו שערה מתוך כוס של חלב. מי שכל הזמן מחפש מנוחה תמיד דואג מה יהיה בהמשך.

אם עושים סדר יום אקטיבי זה יוצר סדר ושמחה בנפש, כי העולם הזה טוב והאדם שמח.

הרשעים הם "כמוץ אשר תדפנו רוח", וצדיק "כעץ שתול על פלגי מים... וכל אשר יעשה יצליח".

איך אפשר לנצל את החופש?

- לעשות סדר יום קבוע.
- להחליט מתי ללכת לישון.
- לישון 7 שעות בלילה+חצי שעה-שעה בצהריים.

שקיעות בתורה ובעבודת ה' / הרב יעקב עדס

"שתים רעות עשה עמי, אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים".

מה עומק הפסוק הזה? סבא שלי למד אצל הסבא מסלבודקא. כשהוא נפטר היה משבר גדול בישיבת חברון. המשגיח אסף את הבחורים בדירה בה היה גר הסבא מסלבודקא, וסיפר להם סיפור: כשהסבא מסלבודקא היה בחו"ל אסף את תלמידיו וביקש מהם שיסכמו בתמצית רבה את כל מה שאמר להם, בתמצית הקיצור. ולא ידעו התלמידים לענות, אמר להם שיש פסוק "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור". הפסוק הזה הוא סיכום כל תורת המוסר. כל אדם, מנער ועד זקן מחפש בכל חייו דבר אחד עיקרי: הארה בנשמה, חיות ושמחה. כל אחד מנסה להגיע אל הדברים בדרכים שלו. מה זה הנשמה? אור אלוקי עצום שמגיע ישר מה' יתברך, כמו קרני השמש שיוצאות מהשמש. היצר הטוב והרע הם רק מלווים לנשמה. אם רוצים חיות אל הנשמה זה רק דרך השורש מה"מקור חיים", "אותי עזבו מקור מים חיים". עמ"י עוזבים את המעיין הנובע, המתגבר ומעדיפים את מי הבור המלוכלכים.

צריך לשאול, הרי במציאות אדם נהנה בחיים גם מעוד דברים גשמיים. אפילו בחנוכת בית המקדש, הזמן הכי רוחני במקום הכי רוחני היו צריכים אכילה ושתיה. קשה לאדם שצם לשמוח, זה אמנם נכון, אבל צריך לדעת ששורש כל ההנאות בעולם זה הקב"ה. הבעש"ט אומר שההנאות מתחלקות לשתיים, אורות א-לוקיים שנמצאים בעולם. או שבורים בו (תלוי אם ההנאה מגיעה מאיסור או היתר).

"שתים רעות עשה עמי". משל לאדם שהולך במדבר ושומע צעקות "הצילו". הוא מסתכל ורואה אדם שעומד בחפירה בעומק של 2 מטרים, מחפש מים. הוא מעדיף להישאר לחפור עוד חצי מטר כי כבר התחיל, במקום ללכת קצת למים אחרים וטובים. "אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים" הבורות לא מכילים את המים. רק מה' יתברך אפשר להשיג את השמחה האמיתית.

אם לא נותנים לנשמה את האור האלוקי שהיא צריכה היא לא מסוגלת לשרוד. "כאייל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלוקים צמאה נפשי לא-לקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים". דוד אמר את ספר התהילים כנגד כל ישראל, לא רק כנגד הצדיקים. וכל אחד יכול להגיע לדרגות הכתובות שם.

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", ומוסיפים שם את המילה "בלבד". למה בדורנו פחות גודלים בתורה מבדורות שעברו? פעם כשלמדו למדו, וכשלא למדו לא למדו, והיום כשלא לומדים מכניסים את הראש חזק לתוך דברים אחרים, שוקעים בהם. צריך להבין שגם כשלא לומדים לא מכניסים את הראש לדברים אחרים, "אין לך בן חורין אלא העוסק בתורה בלבד".

כותב במסילת ישרים:

"השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג כח): "ואני קרבת אלקים לי טוב". ואומר (תהלים כז ד): "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה' כל ימי חיי וגו'", כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה" (מסל"ש א)

אדם צריך לשנן לעצמו ולזכור שרק הדבקות בה' זה הטוב האמיתי, וכל דבר אחר זו טעות, ולכן האדם צריך לברוח מכל דבר שמרחיק אותו מה' יתברך כבורח מפני האש.

צריך לשמור על הקדושה של הנשמה, במיוחד בחופש. אין מה לחפש במקומות טמאים, רק את הקב"ה אנחנו מחפשים!

מספרים על אדם שהחליט יום שלם לעבור רק ברמזורים ירוקים, רק על פי החוק. בסוף היום התעייף אותו אדם, ואמר לעצמו שהוא חייב הפסקה, רק כמה דקות שיעבור שלא כחוק. כל העבודה שעבד עד עכשיו לא שווה כלום! הוא יכול להפגע ח"ו בשנייה אחת וכל היום שהלך כחוק לא משנה.. כך גם בחופש, אפשר במבט אחד לא טוב לאבד ח"ו עבודה של שנה שלמה.

הגמרא אומרת:

"תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר (ישעיהו נה, א) הוי כל צמא לכו למים ואומר (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים" (קידושין ל ב)

לפעמים נראה שזה לא עובד, הכניסה לבית המדרש לא באמת עוזרת. התשובה הפשוטה לזה היא שאם לא היה בתוך הבית מדרש המצב היה הרב יותר גרוע. בכל מילה בש"ס יש סודות ורזים דרזים עמוקים מאוד ובמיוחד באגדות.

הגרש"ז הקשה:

א. למה כתוב משכהו לבית המדרש, והרי הפסוקים מדברים על לימוד תורה ולא על שהייה בבית המדרש?! היה צריך לכתוב, "למד תורה".

ב. למה נקרא היצר הרע כאן "מנוול", זו הפעם היחידה בש"ס שיצה"ר נקרא כך. הגמרא בסוכה מונה שבע שמות ליצר הרע ואף אחד מהם הוא לא מנוול.

תירץ הגרש"ז: כוונת חז"ל במימרא הזו, שהסיבה שפגע באדם יצר הרע חריג, זה וודאי משום שהוא הסתובב מחוץ לבית המדרש, צריך האדם כמה שפחות לעזוב את בית המדרש ולצאת החוצה.

הקדושה של בית המדרש מאירה את הנשמה. כשנכנסים לבית הכנסת צריך להרגיש את הקדושה והשכינה שבמקום. הגרש"ז היה נחשב יחסית מתון ומעולם לא חתם מעצמו על

קריאה ללכת להפגנות. חוץ מבנושא אחד. כאשר התחילו לשים תמונות תועבה בירושלים, במרחב הציבורי. הוא נלחם בכך בכל כוחו. אי אפשר שזה יהרוס את הציבור.

אומר הרש"ש ע"פ הזוהר והאר"י ז"ל, נשמת האדם מחולקת לנרנח"י², בכל פעם שאדם עושה מצווה הוא מוסיף חיות לנשמה. ככל שהוא עושה את המצווה ביותר חשק הוא משפיע עמוק יותר ברבדי הנשמה, עד שמשפיע על היחידה. אם אדם עושה מצוות בשמחה גדולה ובאהבה הוא מתקן את כל רבדי נשמתו.

משל למה הדבר דומה, לאדם אחד שהיה לו בית עם עשרה חדרים, הוא הביא חברת ניקוי ואמר שישלם להם 100 ש"ח על כל חדר שינקו. וציווה עליהם שישקיעו במיוחד בחדר העשירי, ובלי שינקו אותו לא ישלם להם כלל. בלילה כאשר הגיע ראה שניקו את כל החדרים חוץ מהאחרון, כעס מאוד האדם ושאל למה לא ניקו. הם אמרו לו שהוא נעל את החדר.

האדם מתפלא מדוע לא כל נשמתו מתנקה, זה מכיוון שאין לו התפעלות ושמחה אמיתית במצוות, שתפתח את ליבו.

עבירה גוררת עבירה ומצווה גוררת מצווה. האור הרוחני של המצווה ממגנט עוד מצווה וכך ל"ע גם בעבירות. כל אדם צריך שעבודת ה' שלו תהיה עיקר החשק.

האר"י ז"ל כותב בשער המצוות "כי העיקר הוא שהאדם יעשה את המצוות בחשק והתלהבות, ואם יתמיד בדבר לעשות הכל בחשק נמרץ והתלהבות עצומה אין ספק שיזכה לרוח הקודש". כמה שאדם עובד את ה' יותר מעומק הנשמה הוא מגיע למקומות יותר גבוהים שנאמר: "אבנים שחקו מים" ואין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים", אדם שצמא רץ לשתות את המים וגומע אותם בצמאון עצום. כך גם צריך להיות בלימוד התורה.

הגר"א אומר על הפסוק "והשתיה כדת אין אונס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש", שהאדם בעולם הבא ילמד רק את מה שלמד בעולם הזה, בעומק יותר גדול ובהשגה יותר גדולה. אבל אם הוא ישתוקק ללמוד עוד בעוה"ז יוכל ללמוד עוד בעוה"ב, גם אם בפועל לא למד. "לעשות כרצון איש ואיש". לפי ההשתוקקות. גם מי שלמד ביתר חשק יזכה לסודות יותר גדולים. "עולם הבא אין לא אכילה ולא שתיה" וכו', האדם יזכה לשכינה בעוה"ב לפי מה שהשתוקק לקבל בעולם הזה.

"כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". אם אחד רואה שיש לו יצר הרע יותר חזק מאחרים שידע שיש לו נשמה יותר גבוהה, ואם הוא יתאמץ הוא יוכל להגיע להשגות יותר גדולות. מי שיש לו יצר הרע של ברזל, הוא מתפוצץ ע"י המפגש בתורה.

אדם צריך ללמוד את התורה בתור דבר ה'. "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה כי התורה כוללת את כל הטובות שבעולם". אפשר להרגיש את

² נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה

התורה! צריך לדעת איך עושים את זה, אם לומדים את התורה בלי החיבור לה' לא מרגישים את המתיקות. עוצמת ההרגשה תלויה באדם, כמה האדם רוצה. זהו חלק מרכזי בתורה.

כתוב בירמיהו:

"הכהנים לא אמרו איה ה' ותפשי התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנביאים נבאו בבעל ואחרי לא יועלו הלכו" (ירמיהו ב, ח)

אפשר לחלק את הפסוק לחמישה חלקים:

א. הכהנים לא אמרו איה ה' - איפה מצינו חיוב לכהנים להגיד איה ה'? הגמרא בתענית מספרת שבשעת החורבן עלו פרחי כהונה לגג המקדש וזרקו את המפתחות לשמיים "ונעשה נס ויצאה כמין פיסת יד וקיבלה אותם" וקפצו פרחי הכהונה ונשרפו יחד עם ביהמ"ק. בשביל מה הם עשו את זה? הם הרגישו שבלי בית המקדש אין להם חיים. "עשר גלויות גלתה שכינה". עיקר ביהמ"ק זה השראת השכינה שבו. הכהנים והעם היו צריכים להרגיש שהשכינה נוסעת, חסרה ההתגלות. היו צריכים לזעוק איה ה'! להתחנן לד' שיחזיר שכינתו.

ב. תפשי התורה לא ידעוני - זה המקום היחיד שמופיע בו הביטוי "תפשי התורה". כשיהודי לומד תורה מושפע עליו אור גדול, הם למדו את התורה לא בשביל להתחבר לה', "תופסי התורה לא ידעוני". הם למדו לא מתוך התקשרות לה' יתברך.

ג. הרועים פשעו בי. ד. הנביאים ניבאו בבעל. ה. אחרי לא יועילו הלכו.

כתוב בירמיהו (כג):

"(כג:) האלהי מקרב אני נאם ה' ולא אלהי מרחק (כד:) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' (כה:) שמעתי את אשר אמרו הנבאים הנבאים בשמי שקר לאמר חלמתי חלמתי (כו:) עד מתי היש בלב הנבאים נבאי השקר ונביאי תרמת לבם (כז:) החשבים להשכיח את עמי שמי בחלומתם אשר יספרו איש לרעהו כאשר שכחו אבותם את שמי בבעל (כח:) הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' (כט:) הלוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע"

רש"י מסביר, שירמיהו אומר לנביאי השקר: אם תגידו שאתם אנוסים, זה לא נכון, לא הייתם צריכים לבלבל בין חלומות לנבואה, נבואה מגיעה אל הנביא כאשר בוערת. יש סימני זיהוי של נבואה, היא באה כמו אש. הפסוק מדבר רק על נבואה. איך חז"ל לומדים את הפסוק על לימוד התורה?

החפץ חיים בספר שם עולם כותב שבשעת מתן תורה כל נשמות עמ"י היו שם, בתחתית ההר. כל אחד קיבל את חלקו בתורה, וכאשר הוא מגיע לעולם הוא מוציא מהכוח אל הפועל את התורה שנכנסה לנשמתו בשעת מתן תורה, וכתוב שם "פנים בפנים ידבר מתוך האש", נבואה בדרגה גבוהה

לכל ישראל, וכאשר אדם לומד תורה הוא מאיר את האורות הגבוהים הללו, שהגיעו מתוך הנבואה הגבוהה ממעמד הר סיני.

אין יצר הרע בעולם שיכול לעמוד מול דבר ה' בעוצמה מלאה. כאשר באים ללמוד תורה בחשק, באימה ביראה ברתת ובזיע, צריך להאמין שזה הדבר הכי חשוב בעולם, "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". צריך לעשות עבודה גדולה כדי שבאמת נרגיש כך, להרגיש את זה על הבנת כל הש"ס כולו קל לנו. אבל כלל לא פשוט להרגיש את זה על כל סוגיה קטנה. השאלה מתי בחור ישיבה נכנס לבית המדרש מעניינת בשמיים הרבה יותר מאשר מתי נשיא ארצות הברית יורד מהמטוס.

רב ספרא היה מתפלל שיהיה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שתלמידי חכמים לא יריבו ביניהם. למה לא התפלל גם על המלכים? כי הם בובות, הם רק מייצגים את המלאכים שאחראים על אומות העולם והמריבות ביניהם.

יש ארבעה דברים שאם אדם משתדל בהם יגיע לדרגות גבוהות ועצומות בלימוד תורה ועבודת השם: ישתדל בלימוד תורה, בתפילה בכוונה, וישמור מאוד על העיניים והדיבור.

שנזכה לביאת המשיח בב"א.

קבעת עיתים לתורה? | הרב נריה פופר

א. הגמרא בשבת ובסנהדרין

אומרת הגמרא בשבת (לא):

"אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא"

לעומת זאת, הגמרא בסנהדרין (ז): כותבת:

"אמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון".

התוס' מסביר את הסתירה בין הגמרות:

"אלא על דברי תורה. והא דאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף לא.) ששואלין לו נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת עתים לתורה:

התם באדם שעוסק בתורה מיירי אלא שלא קבע עתים והכא מיירי כשלא עסק כלל.

אי נמי שואלים לו תחילה על משא ומתן באמונה ומ"מ יקבל דינו תחילה על דברי תורה והכי דריש ליה לקרא תחלת גילוי דינו במה שנטשו מדברי תורה:

התירוץ הראשון שהתוס' מביא הוא שהגמרא בסנהדרין מדברת על אדם שלא למד תורה בכלל ולכן ייענש על זה בהתחלה, ואילו הגמרא בשבת מדברת על אדם שעוסק בתורה. אדם שעיקר עניינו בתורה אותו מצווים ודנים על קביעת עיתים. כל אחד חייב ללמוד תורה, ובנוסף יש את קביעת העיתים שמתאימה בעיקר לבחורי הישיבות.

לעומתו, המהרש"א מבין את התוס' אחרת:

"בעיקר קושייתם מההיא דפרק במה מדליקין נ"ל לומר דלא קשה מידי דהכא איירי במי שאפשר לו ללמוד ותלמודו מוצלח ואינו למד ה"ל תחלת דינו על דברי תורה שלא למד כדבעי ליה ללמוד אבל התם מיירי במי שאי אפשר ללמוד שאינו מוצלח כדאמרינן אדם אחד מאלף מצאתי אלף נכנסין למקרא וכו' אין מצליח רק אחד מהם להוראה ועל כן עיקר מעשיו במשא ומתן ובשעה אחת קבוע לו חייב ללמוד ועל כן תחלת דינו על משא ומתן שהם עיקר מעשיו ואח"כ שואלים לו אם קבעת עתים וכו' וק"ל":

לפי המהרש"א הגמרא בשבת מדברת על מי שיוצא יום יום לעבודה, ואותו שואלים אם קבע עתים לתורה. לפי דבריו הגמרא בסנהדרין מדברת על הבחור ישיבה שאצלו תחילת דינו על ד"ת כי בהם עוסק כל היום.

לגמרא ברור שקביעת עיתים נאמרה לאדם שעוסק במסחר כי אין ברירה וברור שאם לא נחייב אותו נראה חיסרון בלימוד, כלשון הירושלמי (ברכות ט, ה):

"רבי חלקיה בשם רבי סימון העושה תורתו עתים הרי זה מיפר ברית מ"ט הפרו תורתך עת [לעשות] לה".

הפרו תורתך כי קבעו עיתים לתורה. לכאורה כשמצמצמים את התורה לעיתים מאבדים משהו, ולכן לא ייתכן שבחור ישיבה רציני צריך לקבוע עיתים.

אם כן ראינו שתי שיטות:

א. תוס' בתירוץ ראשון אומר שקביעת עיתים מיועדת לת"ח,

ב. והירושלמי שכותב שקביעת עיתים מיועדת לאדם רגיל - בעלי בתים.

לפי התירוץ השני של התוס' יש סדר לשאלות וסדר השאלות שונה מסדר העונש. אולי הנושא הוא לא קביעת העיתים אלא לימוד התורה ולכן או שהדגש הוא על היכולת ללמוד תורה באופן רציף.

ב. משמעות המושג "קבעת עיתים"

המשנה באבות כותבת:

"שמאי אומר, עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות".

יש פה דיון מה זה קבע. האם קבע זה לקבוע זמן ספציפי, ללמוד כל היום, או ליצור משהו נפשי שהתורה היא קבע.

קביעת עיתים לתורה יוצרת חיבור נפשי. לאדם יש מקום קבוע בבית הכנסת.

כותב בליקוטי מוהרן (רפד):

"שמעתי בשמו, שהוכיח את אחד שאמר לו, שאין לו פנאי ללמד מחמת שעוסק במשא ומתן, אמר: שאף־על־פי־כן ראוי לו לחטף איזה זמן לעסק בתורה בכל יום. ואמר, שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת לא), ששואלין את האדם: קבעת עתים לתורה, קבע הוא לשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כב כג): וקבע את קבעיהם נפש; הינו ששואלין את האדם, אם גזל מן הזמן שהוא טרוד בעסקיו, אם גזלת מהן עתים לתורה, כי צריך האדם לחטף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדא והעסק"

צריך גם לדעת לחטוף, שיהיה ספר ללמוד מדי פעם כשיש זמן ואתה עייף. כמו הסיפור הידוע על הש"ס שרב סיים בחמש דקות.

לא לכולם זה מתאים, אבל יש אנשים שזה עוזר להם.

דיברנו על קביעת עיתים כלימוד עיון וכחטיפת זמן, אבל בפרט קביעת עיתים היא עשיית קביעות. מה עדיף; זמן קבוע או קצב קבוע? מצד אחד זמן, כי בקצב מריצים כדי לחזור הביתה בזמן; ומצד שני בזמן עלולים לרחף ולהתעכב.

בחוברת התלמידים (ה) כותב שבישיבה בהתחלה צריך לקבוע קצב כדי להיכנס ללימוד, ואחרי זה אפשר לעבור ללמוד לפי זמן:

"קודם כל עבודה, התבונן כמה זמן צריכה היא לשהות, ופקוד עליך. "למשל", דף גמרא זה ישהה שעה, או לחזור עליו בחצי שעה ולא יותר, ותפקוד על עצמך פקודה חזקה קודם כל מעשה עבודה, עשיה זו לא אתרשל בה רק במשך זמן הזה אגמרנה, ואחר שגמרת תביט אם לא אחרת ותשמח, ואם אחרת, לא מפני איזה מניעה, תצטער ותכעס על עצמך מאד לאמר: געוואלד! וואס וועט פון מיר זיין, מיט מיין געמיין פוילקייט בין איך דאך מיך מאבד פון ביידע וועלטען און חס וחלילה מכעיס דעם אויבערשטען, (אוי! מה יהיה הסוף אתי? בעצלותי הפחותה הריני מאבד שני העולמות ומכעיס על ידיה את קוני). וכאשר תתרגל כך ופקודה זו תקבע בך, ועול חזק יהיה על צוארך בזה, אז בכל עת למודך תרגיש בקרבך כאלו עומד מי על גבך ודוחה אותך לאמר: אל תתרפה, ולא תתעה בדעתך לחשב מחשבות אחרות באמצע למודך...

הבחור שגמר כבר ויצא מן הישיבה ואין זמניו ושעוריו נקצבים מן מנהל ומלמד הישיבה, יקצוב לו שעורים על כל היום, ולא הרבה יותר מדאי בפעם אחת, וכשעוברים עליו איזה ימים ומשלים את שעוריו מדי יום ביומו, יוסיף בהם מעט. למשל, כשקבל על עצמו ללמד בבוקר במשך שתי שעות דף גמרא רש"י עם תוספות, אחר איזה ימים יאמר לעצמו: הנה פרשה חומש ורש"י אוכל להוסיף לי באותן שתי השעות מבלי שאחסיר מן הגמרא ותוספות, אשנס את מתני ללמד יותר בחריצות בכח ברצון ובשכל ותשאר לי רבע שעה או יותר מעט על החמש-רש"י, וכן יוסיף בכל יום עד אשר מעט מעט יעמיס את כל היום בהרבה שעורים של תורה ועבודה".

מה יכול לעזור לקבוע עיתים? חברותא טובה, רב טוב, שיעור טוב. זה יוצר חיוב. גם אם האדם חושב שללמוד לבד יעזור לו יותר בד"כ יותר טוב עם חברותא. צריך חברותא שיצור לך חיוב.

מה זה עיתים? גם ביום וגם בלילה. צריך שלימוד תורה ילווה אותנו בתחנות של החיים. לפעמים לימוד תורה יכול להצטרף למסלול החיים של האדם. שואלים את האדם מתי התחיל את הישיבה. הוא לא עונה באיזה שנה, אלא באיזו מסכת הוא התחיל.

כל אחד צריך למצוא את הדרך שמתאימה לו בלימוד תורה.

לימוד בקיאות | הרב אחיקם קשת

תלמידי ישיבה משקיעים המון זמן, לפעמים מאות ואלפי שעות בלימוד בקיאות. כולם רוצים לזכור יותר ממה שהם זוכרים עכשיו, אחרי הלימוד אנחנו לצערנו לא כמו ר' חיים קנייבסקי ולא כמו הרב עובדיה.

"אני בתור ילד צעיר למדתי המון בקיאות, ואיכשהו לא שמת לי לב שאני לא באמת זוכר, אף אחד לא בחן אותי ולכן לא יכולתי לדעת. זה לא שלא שמת לי לב שאני שוכח, אלא שסברתי שככה זה, עושים מה שצריך וזהו, מתישהו מתרגלים לזה, בסוף לפעמים זוכרים משהו... אני מצטער מאוד על זה שאף אחד לא האיר את עיני. הפתרון הוא לא לשבת עד אחת בלילה, ולא לבכות על קברי צדיקים. לפני שבאמת נתחיל אני רוצה לעורר את אחיקם קשת של לפני 30 שנה ולשאול אותו שאלות מאוד פשוטות במסכת ברכות, שאלות מלמעלה, בלי כניסה לפרטים:

איפה במסכת ברכות נמצאת תפילת חנה? איפה נמצאת הברכה על קשת? איפה הסוגיה על תפילת הדרך? איפה מופיעה המילה צלף? איפה דיברנו על ברכי נפשי?

על השאלות הללו שהם פשוטות מאוד, אחיקם קשת לא ידע לענות. היום אני רוצה לתקן על זה". כדי לשפר את הזיכרון בלימוד צריך לזכור שלושה יסודות:

א. תורת חיים:

התורה שלנו היא תורת חיים והחיים שלנו הם חיי תורה, כלומר כשאני לומד משהו אני מיד צריך לחשוב על זה בצורה המעשית, כיצד זה משפיע על חיי שלי.

אם "כל שיש בו מין דגן לא בטל", מיד צריך לחשוב שהכוונה לוופל. כשתוספות אומרים שם שהמטרה זה לדבק את האוכל, צריך לחשוב על קציצת בשר, אם אתה חי את הגמרא זה לא רק ארמית מלפני 1800 שנה, ודאי שתזכור יותר.

לפעמים יותר מורכב לעשות את זה, לדוגמה בבבא קמא, אבל אפשר לחשוב על כלב במקום שור, וכן במקום "אדם שהלך עם חבית" לדבר על מקרה של תאונת דרכים.

צריך לחיות חיי תורה, כשתקום מן הספר, ותראה וופל, תיזכר בגמרא בברכות, תראה בור ותחשוב על בבא קמא, מתפלל תפילת הדרך ותיזכר שהיא מפרק רביעי וכו'... אלו חיי תורה.

ב. מבטו ומגמתו:

בהקדמת ה"מסילת ישרים" כותב הרמח"ל: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה.. ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל מה שהוא עמל כל ימי חייו". שואלים בעלי המוסר, מדוע צריך גם את מבטו וגם את מגמתו?

אלו שני עקרונות שונים. מבט = מה אתה מתכנן לעשות היום, כשאתה לומד עכשיו, ומגמה זה מה שאליו את שואף לטווח הרחוק, השאיפה היא לחבר את המבט למגמה. לדעת איך כל דבר שאני עושה עוזר לי להגיע ולהתקדם לעבר המגמה שלי.

בשביל זה צריך שינוי תפיסה, בהתחלה למדנו כל פעם שתי שורות, והתרכזנו בכל מילה, שכחנו את המגמה לטווח הרחוק, הלימוד שלי הוא כדי להגיע למגמה רחוקה יותר, בשביל להתקרב בעוד צעד קטן לדעת את המסכת. אני צריך לחשוב כל הזמן איך מה שאני לומד עכשיו עוזר לי להגיע לזכירת המסכת. זה אומר שאתה צריך לשים לב מה עוזר לך לזכור, ומה לא. האם אתה תזכור את כל ה'הוא אמינות' וכל התירוצים? כנראה שלא, ולכן תנסה לזכור מה נושא הסוגיה, מה שורש המחלוקת, האם הסוגיה היא דאורייתא או דרבנן, על דברים כאלה אני שם דגש. כמובן ללמוד הכל אבל לא הכל באותו משקל.

אם אני אחזור על ברכות דף ב', לא בהכרח שאני אזכור את כולו, אני יכול לזכור מה הנושא, מהן שלושת הדעות, בעמוד ב' יש עוד דעות לגבי תחילת זמן ק"ש של ערבית וגם סוף הזמן. ב15 שניות אפשר לעבור על נושאים ושיטות בדף, לא צריך שנים בשביל זה.

את השלד אני יכול לזכור, מחר לפני שאני יתחיל סוגיא חדשה אני יכול לחזור מהר על מה שלמדתי אתמול, לפעמים גם באמצע הסוגיא אפשר לעשות את זה כדי להתאפס על עצמי. בצורה הזו אפשר לחזור על פרק שלם בשלוש דקות. זה היסוד השני-מבטו ומגמתו. מה מקרב אותי לתכלית - מה אני אזכור.

ג. מברגים וגלילות.

נתחיל עם מברגים: אם אני עובד מתחת לכיור ומבקש שתביא לי מברג, איך תדע איפה הוא? בכל בית שמים את המברג במקום אחר, אולי בסלון, אולי במטבח, אולי במחסן וכדו'... אם אני אבקש ממך להביא לי גלידה, תדע ישר היכן היא נמצאת - במקפיא.

זה מה שאנחנו רוצים שיהיה לנו בלימוד, שהפרטים יהיו גלילות ולא מברגים, שאני אדע איפה נמצאת כל סוגיה בדיוק.

אם נתפוס את ההגיון שבלימוד, נזכור אותו כמעט מיד. אבל אם אין הגיון אז לא נזכור. המדרש אומר שתמיד צריך לזכור את דברי התורה בתור כללים ולא בתור פרטים. כיוון שהפרטים מייגעים את האדם ואי אפשר לו לעמוד בהם.

חלק מהבעיה זה שבתחילת דרכנו בלימוד הגיעה סוגיה שלא קשורה למהלך הכללי, ואנחנו החלטנו עם הזמן שיש דברים שמגיעים סתם ולא צריך להבין את ההקשר, כי אין. זה פשוט לא נכון. כשהגמרא מביאה דברים בדרך אגב, אל תחשוב שזה מופיע סתם, תנסה לחשוב למה זה הגיע. אם נבין למה כל דבר הגיע, בכל מקום. אז נזכור את הדברים ביתר קלות, ואם נזכור על מה מדבר כל פרק ניזכר גם בפרטים נוספים וכו'...

במסכת ברכות הנושא הוא ברכות ותפילות. יש תשעה פרקים ובהם ארבעה נושאים:

א. תפילה.

ב. ברכות.

ג. ברכות השבח.

ד. ברכות הראיה.

שלוש הפרקים הראשונים עוסקים בהלכות ק"ש:

- פרק ראשון - יסודות.
- פרק שני - פרטים.
- פרק שלישי-מי שפטור או לא יכול כי הוא מתעסק במת, בעל קרי, בית כסא.
- פרק רביעי - תפילה, זמני תפילה, תפילות שונות כגון: בכניסה וביציאה מבית מדרש, תפילת הדרך.
- פרק חמישי-כוונה בתפילה.
- פרק שישי-ברכות הנהנין.
- פרק שביעי-זימון.
- פרק שמיני-מחלוקות ב"ה וב"ש בסעודה.
- פרק תשיעי-ברכות השבח והראיה.

גם כשמגיע משהו בדרך אגב הוא נמצא במקום הכי מתאים לו. יש סוגיות שאין להם מקום בש"ס, כמו טהרות, ולכן מכניסים כל נושא בטהרות איפה שהכי מתאים מבחינה הגיונית של סדר הדברים.

- בגדי כהן גדול, למשל, חייבים להיות בסוף פרק שביעי ביומא. כיוון שהמסכת הכי קרובה לבגדי כהן גדול היא יומא שעוסקת בעבודת הכהן הגדול. איפה מדברים על בגדים במסכת יומא? בפרק שביעי אחרי שמדברים על סוף עבודת יום הכיפורים ולפני איסורי יוה"כ.
- איפה מוזכרת תפילת חנה במסכת ברכות? חייב להיות שבתחילת פרק חמישי במסכת, כי פרק חמישי מדבר על תפילה ובתחילת המסכת יש הרבה אגדות על התפילה. בכתובות יהיה כיצד מרקדין לפני הכלה, כי טקס החתונה מופיע שם. ברכת הקשת תהיה יחד עם ברכות השבח והראיה שבפרק תשיעי.

קישורים של שמות של אמוראים זה קשה, בשביל זה יש לפעמים מברגים, אם מדי פעם צריך לחזור, חשוב לנסות לעשות כמה שפחות מברגים, להמיר כמה שיותר מברגים לגלילות כמו שאמרנו.

צריך להכיר את השלד של המסכת, אפשר לעשות את זה יחד עם ההקדמה של המאירין הרב קהתי. הרבה מהעבודה זה לשים לב במה כל פרק שונה מהפרק שלפניו. רוב העניין זה תשומת לב לדברים.

דוגמאות נוספות:

- תפילת הדרך תהיה בפרק רביעי, כיון שאמרנו שהוא מדבר על כל מיני תפילות, וכן על תפילה בכלל, על העקרונות והיסודות.
- צלף - ברור שיהיה בתחילת פרק שישי, כיוון שפרק שישי מדבר על ברכות הנהנין, יש שם הרבה שאלות על כל מיני דברים שמורכב לברך עליהם.
- ברכי נפשי - מופיעה בברכות דרך הדיבור על סמיכת גאולה לתפילה, והרי "ה' שפתי" מפריע לסמיכות! ומהצד השני יש יהיו לרצון, ולמה התפילה הזו נאמרת בסוף? כי היא נאמרת אחרי 18 ברכות, ואז ראינו שזה כנגד 19 פרקים, ותרצנו שיש שני פרקים שהם אחד, והוכחה לכך מפרק ברכי נפשי.

חזרה על שלוש היסודות:

א. יש תורת חיים ויש חיי תורה, כמו שאני זוכר שאני לוקח אקמול לכאב ראש כי אני חי את זה, כך צריך לחיות את הגמרא. לפעמים אפשר להסיק משהו מהגמרא גם אם זה רחוק ממני, כשבדף היומי מסופר על מקרה שהיה חשש לזיוף ואומרים שאצל תלמידי חכמים לא חוששים לזיוף, זה מלמד אותי יסוד לחיים: מצופה מת"ח שיהיה ישר יותר מבן אדם רגיל. ברגע שהסקתי את המסקנה הזאת יותר קל לי לזכור, כי זה שייך אלי.

ב. מבטו ומגמתו, מה יעזור לי לזכור, מה בסיס הסוגיא. לא להתעכב על כל מילה לועזית ברש"י וכדו'...

ג. מברגים וגלילות, כמה שיותר גלילות וכמה שפחות מברגים. אני אזכור מה נמצא איפה אם אני אבין למה, ואחרי שאני זוכר כללים אז קל לי יותר לזכור גם את הפרטים.

שנזכה בע"ה לשים לב איפה כל סוגיה ומדוע, כדי שמחר נוכל לחזור עליה, ולהינות מהלימוד.

תודה רבה לכולם!

שמירת הלשון | הרב יהודה דוב רוטנר

תמיד מזכירים שהבית חרב בגלל שנאת חינום. אבל שנאת חינום לבד אינה חמורה מספיק כדי להחריב את הבית, אלא הבית נחרב בגלל מה שיוצא משנאת חינום: לשון הרע ועין רעה.

יש שני איסורים הקשורים בדיבור, איסור רכילות ואיסור של לשון הרע. מה החילוק ביניהם?

למשל שני בחורים למדו יחד חברותא. בסוף הזמן ראובן חיפש חברותא אחרת, ולא מצא. הוא התחיל את הזמן החדש ביחד עם שמעון, החברותא הקודם. שמעון לא ידע שראובן רצה לעזוב אותו. אם מישוהו מספר לשמעון שראובן חיפש חברותא אחרת זה יגרום לסכסוך ביניהם. אין איסור על ראובן לחפש חברותא אחרת, אבל זה שהלך לספר לשמעון עבר על לאו של "לא תלך רכיל בעמך", רכילות זה לסכסך בין אנשים. אסור לספר דברים שמעוררים תרעומת ויגרמו לסכסוך בין אנשים. זה לאו מדאורייתא של "לא תלך רכיל בעמך".

אם בגלל לשון הרע נחרב הבית, ודאי שהמשך דיבור לשון הרע מעכב את בניין בית המקדש. הקב"ה ברא את האדם עם יצר סקרנות. כדי שיהיה סקרן וירצה ללמוד עוד ועוד תורה. אפשר לקחת את היצר הזה למקומות לא טובים, כגון שמיעת דברים רעים על אחר ח"ו.

לשון הרע מתחלק לשני חלקים:

א. דיבור גנאי.

ב. דיבור הגורם נזק.

דיבור גנאי הוא דבר ברור. דיבור הגורם נזק: לדוגמא אחד שרוצה ללכת לעבוד במקום מסוים, וחברו מספר למי שרוצה לקבל אותו שלא כדאי כיוון שיש לו שתי ידיים שמאליות.

יש מקרים שאסור לדבר לשון הרע, יש מקרים שמותר לדבר לשון הרע, ויש מקרים שחייבים לדבר לשון הרע:

אחד שמדבר לה"ר סתם בלי שום תועלת, סתם כדי לגנות את חברו עובר על 17 לאוים.

מותר במקרה ששואלים אדם לצורך בירור על מישוהו וזה לתועלת אין בכך איסור לשה"ר.

לפי הרמב"ם איסור לא תעמוד על דם רעך זה גם בממון, כלומר לא תעמוד מנגד כשאתה רואה חבר שעומד להפסיד כסף. יוצא מכאן שכשרואה שהולך להיגרם

החיוב של לשון הרע תלוי בכוונה של האדם. אם הכוונה לגנות ולהשמיץ את השני הוא עובר על האיסור, אבל אם המטרה היא לתועלת אין איסור לשון הרע כי הכוונה נותנת את שם האיסור על המעשה.

על לשון הרע יש את העונש כמעט הכי חמור שיש.

חובת הלבבות כותב שאחד שמדבר לשון הרע על חבירו. כל העבירות של חבירו עוברות אליו! וכל מצותיו שלו עוברות לאותו אדם שסיפר עליו.

אנחנו מסיימים את התפילה בבקשה "נצור לשוני מרע". מתוך ההתבוננות בברכה נזכור לא לדבר לשון הרע כל היום כולו.

נגעים מגיעים על עוון לשון הרע, מי שיש לו צרעת צריך להביא שתי ציפורים. אחת כנגד האיסור של לשון הרע. והשניה כנגד שמירת הלשון (לשון הטוב).

שבע"ה בזכות שמירת הלשון שיש במקום זה יגיע המשיח במהרה בימינו.

מדת הביטחון כדרך חיים | הרב אליהו שרביט

כשאנחנו מדברים על ביטחון בה' אנחנו מדברים על ביטחון ישיר בבורא עולם, באמת לסמוך עליו, "טוב לחסות בה' מבטוח באדם". האם אתה באמת בוטח בריבוננו של עולם?

"האמונה והביטחון אחת היא", "אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי". לכל דבר יש שני צדדים, צד אמוני וצד בטחוני. "האמונה היא המבט הכללי של בעליה, והביטחון זה של המאמין על עצמו". האמונה היא דבר רחוק מהאדם (יחסית) והביטחון קרוב יותר אל האדם. האמונה היא בחינת ההלכה, והביטחון הוא בחינת המעשה. לאדם בעולם קשה להיות בוטח בד' בשעת תפקידו, ובמיוחד בזמן ניסיון.

"בזאת ייבחן אם פיו וליבו שווים, האם בוטח הוא באמת או אך למד לשונו לצפצף בביטחון". בזמן הניסיון האדם נבחן באמת, האם בשעה הזאת הוא אומר לעצמו: אני בוטח בה'. מידת הביטחון היא המביאה את היכולת לכלות את המלאכה לגמרי, ואולי זה מה שהיה חסר קצת לשאול - הוא הכרית את כל בעלות האוב חוץ מאחת, הכרית את כל עמלק חוץ מאחד (אגג), הוא לא גמר את המלאכה עד הסוף.

לעומת זאת דוד המלך בספר תהילים מלא בביטחון, בקשה, תודה והלל. "צורי, מגני אחסה בו", "בטחו בו" "כי ביה' צור עולמים, ויבטחו בך יודעי שמך" יש שמסבירים את הפסוק "ואני בחסדך בטחתי" כך: בחסד שתעשה איתי מחר "בטחתי" כבר אתמול.

כשאדם מאמין הוא נהיה חזק. האדמו"ר מסלונים בנתיבות שלום מסביר את ההבדל בין האמונה לביטחון:

"אמונה פי' להאמין בה' שהוא בורא עולם ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וכי הוא יחיד ואין יחידות כמוהו וכו', וכן האמונה בהשגחתו הפרטית וכו'".

"והבטחון הוא חלק האמונה שיהודי מחויב להאמין באהבתו וקרבתו יתברך אל עמו ישראל, ויש ליהודי יחס מיוחד כבן אצל אביו הנאמן והמסור, שבידו וברצונו ית' להיטיב לכל הבוטחים בו. מכח אמונה זו נוסע הבטחון, כי בוטח בה' ובישועתו, ואף שאיננו הגון ואינו כדאי, כרחם אב על בנים ירחם הקב"ה עליו".

ההבדל בין אמונה לביטחון הוא שאמונה זה קבלת גדולת ד', וביטחון זה ההבנה של קשר ד' אלי.

הדבר הזה מודגש מאוד בפיוט "אדון עולם".

החלק הראשון של הפיוט מבטא אמונה:

"אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ, בְּטָרֵם כָּל יִצִּיר נִבְרָא.

לֵעֵת נַעֲשֶׂה בְּחִפְצוֹ כָּל, אֲזִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא.

וְאַחֲרֵי כָּכָל הַכֹּל, לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נִזְרָא.
וְהוּא הָיָה וְהוּא הָוָה, וְהוּא יְהִי בְּתַפְאָרָה.
וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי, לְהַמְשִׁילוֹ וְלִהְיֵבָרָה.
בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית, וְלוֹ הָעֵז וְהַמְשָׁרָה."
מקומו של הקב"ה מודגש כאן מאוד, רק הוא נוכח.

החלק השני עובר לביטחון:
"וְהוּא אֱלֹהֵי וַחֵי גִזְאֵלִי, וְצוֹר חֲבִלִי בְּעַת צָרָה.
וְהוּא נָסִי וּמְנוֹס לִי, מִנֶּת כּוֹסֵי בְיוֹם אֶקְרָא.
בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחִי, בְּעַת אִישׁוֹן וְאַעִּירָה.
וְעַם רוּחִי גִנִּיתִי, ה' לִי וְלֹא אֵירָא".

כתוב "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי". הפירוש הפשוט הוא שה' יעזור לי וכך אראה במפלת שונאי, אבל ישנו פירוש נוסף, אנחנו מתפללים שה' יעזור לנו לא ליפול בגלל העוזרים שלנו, דווקא אחריהם יש סיכוי שניסחף, בשונאינו אנחנו כבר נבחין ונדע להמנע.

בפיוטו 'מי יתנני' אומר רבי יהודה הלוי :

אִם תַּעֲזָרֵנִי - / מִיָּזָה אֲשֶׁר יִכְשִׁילֵנִי!

אוּ תַעֲצָרֵנִי - / מִי בִלְתֶּךָ יִתִּירֵנִי?

אם אתה רבש"ע תעזור לי אף אחד לא יוכל נגדי, ואם תעצור אותי כלום לא יעזור לי.

נביא את דברי רבי מאיר מאפטא:

"רַבּוֹן הָעוֹלָמִים יִדְעֵתִי כִּי הִנְנִי בְּיָדְךָ לְבַד כְּחֹמֶר בֵּיד הַיּוֹצֵר, וְאִם גַּם אֶתְאַמֵּץ בְּעֻצּוֹת וּתְחַבּוּלוֹת
וְכָל יוֹשְׁבֵי תֵּבֶל יַעֲמְדוּ לִימִינִי לְהוֹשִׁיעֵנִי וּלְתַמֵּךְ נַפְשִׁי, מִבְּלַעֲדִי עֶזְךָ וְעֶזְרֶתְךָ אֵין עֲזָרָה
וַיִּשְׁנָעָה."

כתב במסילת ישרים (כ"א):

"אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו (ילקוט שמעוני דברים, רמז תתח): יכול אפילו יושב ובטל תלמוד לומר: בכל משלח ידך אשר תעשה, אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות, הוא מה שכתב דוד המלך ע"ה (תהלים עה, ז): כי לא ממוצא וממערב ולא וגו',

כי אלהים שופט וגו' ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי כג, ד): 'אל תיגע להעשיר מבינתך
חדל'".

כשאתה פועל אל תחשוב שההשתדלות שלך בדבר היא המועילה; ההשתדלות היא מוכרחת, אבל
הברכה היא רק מה' ואנחנו צריכים לבטוח בו שהוא יתן את ברכתו והוא לבדו יציל אותך מכל
המצבים.

שנזכה.

שער ג'

הלכה ועיון

שמיטת כספים | הרב איתמר אורבך
התופס במניעת רווח | הרב בן ציון אלגזי
שמירת נגיעה, כבוד וצניעות | הרב אריאל
בראלי

הפרשת חלה - קדושה בלחם או קדושה
בחיטים? | הרב אורי גנץ
הנחת תפילין בתפילת מנחה, בזמן הלימוד ובט'
באב | הרב ארלה הראל
ספק דאורייתא | הרה"ג אביגדור נבנצל שליט"א
מסכת ברכות | הרב נעם סמט
האם להעדיף את המסכן והחלש בדיון | הרב
מאיר פרימן

שמיטת כספים | הרב איתמר אורבך

א. שיטת התרגום - החוב לא בטל, אך לא יגבה

בספר דברים התורה מדברת על מה קורה ממש בסוף השמיטה:

"מקץ שבע שנים תעשה שמיטה: וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה ה'" (דברים טו).

בתרגום אונקלוס שם:

דין פתגם שמיטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי
ארי קרא שמיטתא קדם יי:

הדגש של תרגום אונקלוס הוא שהמלווה לא יתבע, אבל לכאורה החוב לא בטל.

וכן בתרגום יונתן:

אנשמיטו כל בר נש מרי מזופתא דיוזוף בחבריה לית ליה רשו למדחקא בחבריה למתבנע
אנזפזיתיה ולא מן אחוי בר ישראל ארום קרא בית דינא שמיטתא קדם יי:

גם התרגום יונתן סובר כך ואומר ש"אין לו רשות לדחוק בחבירו לתבוע את ההלוואה" אבל החוב עצמו לא מתבטל. כלומר מצוות השמיטה היא הביטול של היכולת לתבוע את החוב מחבירו אבל לא ביטול של החוב עצמו.

ב. שיטה ב' - ההלוואה עצמה בטלה.

כתב הרמב"ם:

מצות עשה להשמיט המלווה בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו.

אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף ודבר זה קבלה הוא אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפילו בארץ.

ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכ"מ ואע"פ שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל.

לפי הרמב"ם המלווה צריך לבטל את החוב עצמו ולא רק שלא ינגוש בלווה.

עוד כתב הרמב"ם בספר המצוות:

להשמיט את כל ההלוואות בשביעית היא שצונו להשמיט כספים, כלומר החובות כולם, בשנת השמיטה.

והוא אמרו יתברך ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך. וכבר נכפל הצווי הזה באמרו וזה דבר השמטה וגו'. ולשון התוספתא: בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת כספים. ומצות שמיטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא בזמן ששמיטת קרקע נוהגת, בכל מקום. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית בפרק בתרא.

לפי הרמב"ם שמיטת הקרקע היא ביובל כשהקרקעות חוזרות לבעליהן. לכן לשיטת הרמב"ם אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, ועכשיו היא נוהגת בכל מקום רק מדברין מדברי סופרים.

כותבת המשנה (שביעית, י, ח):

"המחזיר חוב בשביעית, יאמר לו משמט אני.

אמר לו, אף על פי כן, יקבל ממנו, שנאמר (דברים טו ב): "וזה דבר השמטה".

כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם: רוצח אני.

אמרו לו: אף על פי כן, יקבל מהם, שנאמר (דברים יט ד): "וזה דבר הרוצח".

המשנה מחדשת שאם הלווה רוצה להחזיר יכול לקבל ממנו לאחר שיוודיע לו ששימט את ההלוואה, ולומדת זאת מהפסוק "וזה דבר השמיטה", מלשון דיבור.

מה המשמעות של נתינה כזאת? לכאורה היא כמו מתנה רגילה ולכן אין בעיה. אבל אולי נגיד שכל העניין של שמיטת כספים היא כמו האונקלוס שמשמט את הכוח לתבוע, ואז הלווה צריך להגיד 'אע"פ כן' ולהחזיר את ההלוואה, כיוון שבסוף הוא חייב כסף, גם אם אין זכות לתבוע.

ג. שיטת רש"י

הגמרא בגיטין (לז): כותבת:

"מחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אע"פ כן יקבל הימנו שנאמר (דברים טו ב) וזה דבר השמטה אמר רבה ותלי לי' עד דאמר הכי"

וכותב רש"י שם:

"ותלי ליה - אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אע"פ כן":

כלומר, אם הלווה לא אומר 'אף על פי כן' המלווה יכול לכפות אותו בכח להגיד את זה ולהחזיר לו אצ ההלוואה. רש"י מסתדר היטב לשיטה שיש חוב ורק אין יכולת לתבוע אותו בבי"ד.

ד. מעשה אבא בר מרתה ורבה

ממשיכה הגמרא שם:

"איתיביה אביי כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה תלי ליה נמי עד דאמר הכי "אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית. אמר ליה משמט אני, שקלינהו ואזל. אתא אביי אשכחיה דהוה עציב. אמר ליה אמאי עציב מר? אמר ליה הכי הוה מעשה. אזל לגביה, אמר ליה אמטט ליה זוזי למר? אמר ליה אין. אמר ליה ומאי אמר לך? אמר ליה משמט אני. אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן? אמר ליה לא. אמר ליה ואי אמרת ליה אף על פי כן הוה שקלינהו מינך השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אע"פ כן. אזל, אמטינהו ניהליה, ואמר ליה אף על פי כן. שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא"

אבא בר מרתא הלך להחזיר חוב שהיה חייב לרבה, שאמר לו שהוא משמט את החוב. מאוחר יותר אביי ראה שרבה עצוה ושאל אותו למה, אז רבה ענה שהוא איבד את ההלוואה כיוון שאבא בר מרתא לא אמר לו 'אף על פי כן'.

הלך אביי לאבא בר מרתא, ושאל אותו למה לא אמר "אף על פי כן" למרות אחרי שרבה אמר שהוא משמט. בסוף אבא בר מרתא חזר לרבה עם הכסף, ורבה אמר "לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא".

לפי הסיפור הנ"ל גם אם זו רק מתנה צריך לוודא שהיא תחזור, ולכן פרובול זה לכתחילה. להחזיר את החוב אחרי השביעית זה לכתחילה, ורוח חכמים נוחה הימנו. עיקר הדבר הוא ביטול יכולת התביעה ולא ביטול החוב עצמו.

ה. פסיקת השו"ע ודעת היראים והאור זרוע

השו"ע פוסק:

"שביעית משמטת את המלוה ואפי' מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים והמשכנתא במקום שדרכם לסלק המלוה בכל עת שיביא מעותיו שביעית משמטתה ומקום שא"י לסלקו עד סוף זמנו אין שביעית משמטתה ואם אינה משכנתא אלא שסיים לו שדה בהלוואתו אינו משמט וי"א דהני מילי באתרא דלא מסלקי ליה וכל שא"י לסלקו אפי' יום א' מקרי אתרא דלא מסלקי ליה".

כותב בספר יראים (קסד):

"וחוב שעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי מלוה שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע אלא לזה יזמין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר צוה היוצר וב"ד יחייבו למלוה לומר משמיט אני כאשר צוה חכמים כדתנן בסוף שביעית ומייתנין לה בהשולח (ל"ז ב') המחזיר חוב לחבירו בשביעית עריך שיאמר משמיט אני ואם אמר אעפ"כ יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה. ואם אינו רוצה המלוה לומר משמיט אני יכפוהו ב"ד, כדתניא בכתובות בהכותב (פ"ו א') על פריעת בע"ח מצוה שהיא אי לא בעי למיעבד מצוה

מאי א"ל תניא בד"א במעות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו".

לדעת היראים לא רק שצריך לאמר שמבטל, אלא אם לא אמר שמשמט חייב לפרוע. הלוח הביא את המלווה לבית הדין שיכפו אותו לאמר משמט אני, ואח"כ מצווה עליו לאמר אע"פ כן. אז למה הבאת אותו לבית הדין? כדי לזכות אותו במצווה לומר משמט אני. האור זרוע חולק על היראים ואומר שלא צריך לשמט כי התורה משמטת ומבטלת את החוב בלי קשר לרצון ולמעשה הבעלים, וחכמים נתנו לו לומר "משמט אני".

התופס במניעת רוח | הרב בן ציון אלגזי

שאלה: בישיבה יש 250 בחורים, וכל יום יש 50 מעדני "פרילי". האם מותר לאדם "לשמור" לחבירו "פרילי" על חשבון חבריו האחרים שלא יקבלו?

א. חב לאחרני

כותבת הגמרא בגיטין:

"ייתב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה וייתב ר' ירמיה וקא מנמנמ וייתב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים א"ל אין אדהכי איתער בהו ר' ירמיה אמר להו דרדקי הכי א"ר יוחנן התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה"

"שמע מינה מדרבנן התופס לבעל חוב קנה" - אם זה זכות לאדם שאני אתפוס לו את החוב הרי שהוא קנה מדין זכין לאדם שלא בפניו, אבל לא במקום שכתוצאה מהתפיסה שלו אחרים מפסידים.

למדנו שאם אדם תופס לבעל חוב זיכה לו את החוב, כי "זכין לו לאדם שלא בפניו". אבל אם חייב לכמה אנשים כשיקח את החוב בשביל חברו, הוא יפסיד את האחרים, ובשבילם הוא מייצר חוב, ולכן לא קנה, זה נקרא "חב לאחרני".

במקרה שלנו אם מישוהו תפס "פרילי" לחבר שלו הוא זוכה בשבילו, אבל באותו זמן יוצר אצל אחרים חוב (חוסר), ולכן לפי זה לא יוכל לזכות לחברו פרילי.

ב. היחס בין מציאה לחוב

כותב התוספות בבא מציעא (י):

א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ואע"ג דאית ליה לרבי יוחנן בפרק הכותב (כתובות דף פד: ושם ד"ה ואמר) ובפ"ק דגיטין (דף יא: ושם ד"ה התופס) תופס לבע"ח לא קני היינו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה דאין הלוא חייב כלום לתופס אבל במציאה דאיכא מגו קנה:

המשנה בבבא מציעא עוסקת באדם שזוכה לחברו באבידה שמצא. איך זוכה במקרה הזה? הרי כאשר אני מזכה לאחד את המציאה, אחרים כבר לא יכולים לקחת את המציאה, וממילא אני 'חב לאחרני!' אומר התוספות, במציאה יכול האדם לזכות לאחרים אע"פ שחב לאחרני, כיוון שאדם יכול לזכות במציאה לעצמו, ומתוך שיכול לזכות לעצמו זוכה גם לחבירו.

הרמב"ן עוקר לגמרי את השוואת התוספות בין מציאה לבעל חוב, ומסביר שבתופס לבעל חוב אין דין "זכי לנפשיה", כיוון שהוא לא חייב כלום" - יש הבדל מהותי בין חוב למציאה, אם זה מציאה

שאפשר לקחתה היא הפקר, ואז אין שום צורך במיגו, בניגוד לחוב שבו יש לאחרים נגיעה ותביעה לכסף.

לפי התוספות צריך את המיגו, ולפי הרמב"ן אין צורך במיגו, וכיוון שבמציאה יכול לקחת, אין נוגעים אחרים.

אם יש בחור ישיבה שלוקח "פרילי" לחבר שלו, זה דומה לחוב, הפרילי שייך לישיבה, ולכל אחד יש נגיעה בפרילי, בניגוד למציאה שנמצאה ברחוב. אליבא דר"ת כדי לזכות בפרילי צריך להיות בעל חוב בעצמו כדי שיהיה לו מיגו.

ג. הפסד ומניעת רווח

רבי עקיבא איגר מנסה להבין את יסוד מחלוקת תוספות ורמב"ן: יסוד המחלוקת ביניהם היא איך להתייחס למציאה כלפי כלל הציבור. וממילא האם כשאני לוקח את המציאה אני חב לאחרני. אם כל אחד יכול לתפוס את המציאה ואני מצמצם את אפשרות תפיסת המציאה זה גרימת הפסד לאחרים, שיחשב חב לאחרני ולר"ת יצטרך מיגו, אבל לרמב"ן מציאה זה רק מניעת רווח ולא יצטרך מיגו.

תוספות - מניעת רווח היא הפסד, חב לאחרני וצריך מיגו.

רמב"ן - מניעת רווח אינה הפסד ולא צריך מיגו.

ד. בעלות על מציאה

כותב האור שמח (מלוה ולוה, כ, ב):

"שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחרים לא קנה:

ולהבין סברת רב נחמן ור"ח במציאה גופה היה נראה קצת דר"נ ור"ח מיירי במציאה שאפשר שהיא של ישראל רק מחמת יאוש ויאוש גופא עד דאתי ליד זוכה אם יראה המייאש האבידה אינו צריך לקנות מחדש רק מיד, האבידה שלו, וא"כ התופס גופיה הוא המגביה חב להמייאש דכיון שקנה הוא שלו, ובזה היה מיושב קושית תוספות מר"נ על ר"נ בביצה, והגמרא דפריך משמועה דפוסל דמוקי לה בכל גוונא אף בעיר שרובה ישראל רק אין בה סימן ודרך נפילה וא"כ חב בהגבתו להאובד, אולם אכתי לא נתברר סברת רב ששת בביצה, ועוד לפי דרך זה הלא היה לרב חסדא בפ"ק דגיטין למימר דר"א וחכמים לטעמייהו אזלי דכו"ע סברי דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ובפאה הא להעניינים לא חב כמש"כ רק דחב לבעל השדה, וניחזי דנהי דמצד מצות פאה אם ליכא עניים שייך לבעל השדה, אבל השתא דהרשה רחמנא לעניים למישקל ובעל השדה חושב שזה יטלו העניים א"כ בלא המצוה של פאה הוא מפקיר את תבואת שדהו ותליא זה בפלוגתא דר' אליעזר שמותי הוא וסבר כב"ש דהפקר לעניים הוי הפקר, וכן מצאנו לר' אליעזר בפ"ד דרה"ש בכרם רבעי שהיה לו ובקש ר"א להפקירו לעניים ועיין טורי אבן שם, וא"כ אף אם לא יטלו

עניים ג"כ צריך בעל השדה לזכות מחדש שיהיה שלו ואינו חב לבעל השדה, אבל חכמים סברי כב"ה דאינו הפקר ולא נפקא מרשות בעל השדה רק מה דזכינה רחמנא במצוה דעזיבה וכי ליכא עניים שייך לבעל השדה א"כ חב לבעל השדה ולכן הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ולא זכה וא"ש, וצריך ע"כ לפרש כפירוש קדמאי דגם על הרשות דיכולים לזכות מקרי ג"כ תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ולכן פסקו קדמאי והובא לפסק בסימן ק"ה סעיף ב' דבע"ח גופיה כיון דאי בעי זכי לנפשיה מצי תפיס לאחרני ג"כ, אמנם יש לפקפק דבשלמא במציאה שבידו ובר זכייה הוא בגווייהו א"כ מצי זכי נמי לאחר ולהגביה לזכות בה לחבירו ואין לאחרים עסק בהו כלל, אבל בבעל חוב שתופס מאי תופס הלא רק בשביל שעבודו מצי לזכות ובמה נפקע שעבודו הלא שעבודו של התופס לבע"ח אחר קאים ובאופן זה דיהיה שעבודו שלו קיים הלא לא מצי לזכות בהו דכאחר לגמרי דמי"

ע"פ האור שמח יאוש אינו הפקר. כלומר אע"פ שהתיימש האדם מהחפץ אם יראה אותו שוב לא יצטרך לעשות עליו קניין. התורה התירה את המציאה, אבל לא נשללה מהאדם הבעלות על החפץ שלו.

מרגע שמישהו אחר יעשה קניין הוא מנתק את הבעלות שלו מהחפץ. אם התורה אמרה שכשםפקירים "ידו ויד כל אדם שווים", במציאה יש חיבור בין החפץ לבעלים למרות שאפשר לקחץ, ואז לקיחת המציאה היא חב לאחרני לבעלים, ולר"ת צריך מינו, אבל לרמב"ם ברגע שזה מציאה היאוש המציאה וההפקר הם ביחד, ואז לא חייב לבעלים, וק"ו שלא חייב לכל העולם.

3 כותב הנתיבות (ביאורים רסב, ג):

"הנה הא דיאוש קונ' נראה דלא יצא ע"י יאוש מרשות בעלים עד דאתי ליד זוכ' דהנ' התוס' בב"ק דקט"ז אהא דאמר בש"ס בעובד' דרב ספרא דלוינהו אריה ובכל ליל' שדר לי' חמרא כדמט' זימני' דרב ספר' שדר ליד' חמר' ולא אכלי קדם רב ספרא וזכ' בי' א"ל רב אחא מדפתי לרבינ' ל"ל למזכ' בי' נהי דכי אפקרי' אדעת' דאריה אפקרי' אדעת' דכ"ע לא אפקריה והקשו התו' בד"ח אדעת' דארי' דהא אמר בב"מ המציל מן הארי ומן הדוב הרי הוא שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם וליישב זה נראה דהתוס' בב"ק דס"ו בד"ה כיון דבאיסור' כתבו וז"ל מכאן משמע שייאוש אינו כהפקר גמור דא"כ אפילו בתר דאתי לידי' באיסור יכול לקנות מן ההפקר.

ולכאור' אינו מובן דבאיזה ענין חלוק יאוש מהפקר הא כמו שהפקר כל המחזיק בו זכה בו כמו כן ביאוש לכן נראה לפענ"ד דבזה חילוק בין יאוש להפקר דבהפקר פליגי ר' יוסי ורבנן בנדרים דף מ"ג דר"י סבר דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאתי לרשות זוכה אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה והנה אף דקי"ל בהפקר דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכ' ואפילו הוא בעצמו צריך לחזור ולזכות בו מ"מ ביאוש נראה דלא מהני עד דאתי לרשות זוכ' ואם נתיימש מהאביד' וכלה היאוש קודם דאתי ליד הזוכה א"צ לחזור ולזכות בו רק כיון שראהו תיכף זכה בו ואין שום אדם יכול לזכות בו שוב".

ה. פאה

כותבת הגמרא (ב"מ ט:):

"מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון אמר עולא אמר ר' יהושע בן לוי מחלוקת מעשיר לעני דר' אליעזר סבר מגו דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה ומגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ורבנן סברי חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה"

הגמרא כאן היא ראייה לתוספות כי רואים שלא צריך להיות עני כדי לזכות למישהו אחר.

חדר אוכל בישיבה נחשב כמו ההגדרה של עני, וקבוצת העניים נחשבת לאדם פרטי, וכיוון שבישיבה אדם מבחוץ לא יכול לקחת "פרילי", הוא נחשב לחב לאחריני, ומי שתופס את הפרילי חייב שיהיה לו מיגו! מתי יש לו מיגו? כשהוא לא לקח, וכשהוא לקח הוא כבר לא חלק מהקבוצה ולא יכול לזכות לאחרים. לפי זה כל זמן שלא לקח לעצמו יכול לקחת לאחרים.

שמירת נגיעה, כבוד וצניעות | הרב אריאל בראלי

א. שמירת נגיעה בהלכה:

כותב הרמב"ם:

כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התורה. שניאמר (ויקרא יח ל) "לבלתי עשות מחקות התועבת" וגו'. ונאמר (ויקרא יח ו) "לא תקרבו לגלות ערוה". כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה: (איסורי ביאה כא)

מפשט דברי הרמב"ם נראה שכל האיסור לגעת באישה הוא רק בדרך חיבה/ תענוג.

בשו"ת אגרות משה כותב:

"...אף שהם לא יעשו משום חיבת ביאה שלכן לא היה להו איסור מדאורייתא, מ"מ מדרבנן משמע דאסרו אף בלא חיבת ביאה, אם לא ניכר שאינו לחיבת ביאה, דכן משמע מהש"ך יו"ד סימן קצ"ה דכתב דאף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה, משמע דמדרבנן אסור, ומסיק לכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים דופק של נשים אפילו הן א"א ונכריות ואפילו שאר משמושים, והוא מטעם דלא אסרו אלא כשלא ניכר שאינו לחיבת ביאה ומשמוש הרופאים ניכר שאינו לחיבת ביאה אלא לרפואה" (שו"ת אגרות משה יו"ד ב, קלז)

ע"פ דבריו נגיעה של מדריך בחניכה כדי לעזור לה אסורה מדרבנן, אלא אם ניכר שאינו מחמת הנאתו, ומשמוש הרופאים ניכר שהוא לא מחיבת ביאה אלא לרפואה - כלומר מה שמתיר או אוסר זה ההיכר.

לסיכום דבריו, נגיעה שלא ניכר שאינה של חיבה – אסורה מדרבנן. ואם ניכר שהנגיעה אינה של חיבה, כגון נגיעה לצורך רפואי – מותר.

ב. כבוד הבריות

"אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק מ"ט (משלי כא, ל) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כ"מ שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב..."

ת"ש גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו (דברים יז, יא) דלא תסור אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתא היא אמר רב כהנא גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן (ברכות יט:)

"המוצא כלאים בבגדו פושטן ואפילו בשוק" - ביזיון של האדם לא נחשב למול האיסור, שנאמר "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" - מול ציווי אלוקי אין כבוד לאדם. הנחת הסוגיה היא שאדם צריך להתבזות כדי לא לעבור על איסור.

"כל מקום שיש חילול ד' אין חולקים כבוד לרב". צריך להבין איזה חילול ה' יש כאן שבשבילו "אין חולקין כבוד לרב". בד"כ המשפט מובא במקרה שרב טעה ומעירים לו, כיוון ש"אין עצה ואין תבונה". אבל מה הכוונה בגמרא שלנו? איזה חילול ה' יש כאן? אף אחד לא יודע שאותו אדם הולך עם כלאים, וממילא אין פה חילול ד' בפרהסיא. וגם מה הכוונה 'רב'? מכוח קושיות אלו הרמב"ם גורס אחרת. לפי דבריו מדובר על אדם שלובש כלאים, וחברו שם לב שהוא לובש כלאים וקורע לו את הבגד.

רש"י כותב שהכוונה בגמרא שלמרות הכבוד שלך אתה צריך לקרוע את הבגד מעליך, וגם אם אתה חושב שאתה רב בכל זאת יש חילול ה' של האדם כלפי עצמו שלא הוריד את הכלאים, כמו שכותב הרמב"ם שחילול ה' יכול להיות גם אדם שעושה עבירה מול עצמו להכעיס.

המימרא "גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה" נדרשת במקום אחר מהפסוק "והתעלמת מהם" דורשים "כגון זקן ואינה לפי כבודו". כלומר, יש מקרים בהם כבוד האדם דוחה מצווה.

יש לכאורה סתירה: מצד אחד "אין עצה ואין תבונה", ומצד שני "גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה"!

מתרצת הגמרא: באיסור מדאורייתא אין עצה ואין תבונה, אבל באיסור מדרבנן גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה של 'לא תסור' שציונו ה' לשמוע לדברי חכמים (וכך נפסק להלכה ביו"ד).

כותב הרב זצ"ל בעין איה על הגמרא שם:

"ראוי לדעת כי עיקר חשיבות המציאות כולה הוא רק מפני ששם ד' נקרא עליה, ושם השם הוא המביא לידי תעודת הכבוד הגדול שהכין לו. אבל כשנשקיף על המציאות מבלעדי כבוד שמים, במה נחשב הוא, לאיזה תעודה ומטרה נכבדהו..."

ע"כ כבוד האדם אינו ראוי כ"א על מה שאנו מקדימים כבוד שמים, ומכבודו יש כבוד לברואיו, שהכינם לתכלית נכבד. אבל המקדים שלום, ונותן כבוד לאדם קודם שימלא חק כבוד שמים, שחת את האמת בשכחו כי מבלעדי כבוד שמים אין כבוד נמצא לשום נברא." (עין איה ברכות ב כא)

כבוד של כל אדם בעולם נובע מכך ששם ד' נקרא עליו והוא נברא בצלם אלוקים. ברגע שאדם עובר עבירה הוא משחית את הצלם האלוקי שיש בו וממילא הוא אינו ראוי לכבוד.

ג. כבוד האדם וחירותו

אדם שנמצא בבית הכסא בשבת ואין לו אבנים לקנח בהם (טישו) יכול להביא בשבת אבנים אפילו שהם מוקצה מפני כבוד הבריות - כבוד עצמו.

עוד כותב הרב:

הכבוד הוא המעמיד את החיים הרוחניים של האדם בצביונם. גדול כבוד הבריות מצד עצמו, מצד שהוא מורה על יתרון נשמת האדם, שהכבוד הוא מחובר עמה. ועל כן כל בזיון שמזדמן להאדם יש בו משום הורדת ערכו האנושי בכלל, וגורם הוא עי"ז גם השפלה כללית בערכי חייו הרוחניים כולם. על כן גדולה הבקשה, שלא יביאנו ד' לידי בזיון (מובא בעולת ראי"ה, ברכות הבוקר)

ישנו חוק שאוסר ללכת לא לבוש ברחוב. מדוע? המחוקק הבין את דברי הרב שכאשר יש פגיעה בכבוד הבסיסי של האדם זה מוריד ממנו את ההדר הבסיסי של צלם אלוקים שבו.

כותב הרמב"ם:

"וכן יש לו לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האסורים ולדחוף ולסחוב על הארץ שנאמר הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין.

כל אלו הדברים לפי מה שיראה הדיין שזה ראוי לכך ושהשעה צריכה ובכל יהיו מעשיו לשם שמים ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו שהרי הוא דוחה את לא תעשה של דבריהם וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקין בתורת האמת שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד שכל המבזה את התורה גופו מחולל על הבריות והמכבד את התורה גופו מכובד על הבריות ואין כבוד התורה אלא לעשות על פי חוקיה ומשפטיה" (רמב"ם הלכות סנהדרין כד, ט-י)

לפי הרמב"ם מתחשבים גם בכבוד הבריות של האסירים, מה שצריך מותר לעשות אך אסור לבזותם סתם. וכ"ש בני אברהם יצחק ויעקב שמחזיקים בתורת האמת. לפי דבריו עיקר הכבוד הוא למי שמממש את צלם האלוקים שבו. "חיבה יתירה... שנקראו בנים למקום". עיקר הצלם של האדם נובע ממה שהוא מראה, אם הוא מתנהג לפי צלם האלוקים שבו.

ד. היחס בין כבוד הבריות לכבוד האדם

הקדושה והזכויות של האדם נובעות מהיותו צלם אלוקים. לא מעצם היותו אדם.

אנחנו צריכים להראות כמה שיותר כלפי חוץ את הכבוד הפנימי שלנו. ברגע שאדם מופיע את הנשמה שלו בצורה טובה הוא מקדש שם שמים. אם אדם מקדש שם שמים בציבור הוא דואג לכך שכבוד הבריות יהיה באמת מקודש.

שנזכה במהרה בימינו ל"השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה".

הפרשת חלה - קדושה בלחם או קדושה בחיטים? | הרב אורי גנץ

המשנה נחלקת מה דין חיטים שהוצאו מחוץ לארץ ישראל לעניין הפרשת חלה, האם מה שמחייב הוא מקום הלישה או המקום ממנו מגיעות החיטים. לגבי ייבוא לא נחלקו אלא כולם מסכימים שחיטים מיובאות מחויבות בחלה.

המשנה במקום אחר מונה דברים שפטורים ממעשרות וחייבים בחלה, ומונה בין השאר "תבואה שלא הביאה שליש". ואילו ר' אליעזר סובר שתבואה שלא הביאה שליש פטורה מחלה. ר' זירא מסביר את הפטור בכך שיכול להחמיץ ואילו תבואה שלא הביאה שליש לא יכולה להחמיץ. ור' אליעזר סובר שהפרשת חלה זה כמו תרומות ומעשרות, רק דבר שהביא שליש (יכול להצמיח) חייב בחלה.

לכאורה ע"פ זה אפשר להגיד שזו הסיבה שלא מפרישים חלה מתבואה מיובאת, כיוון שרק תבואה שחייבת בתרומות ומעשרות חייבת בחלה, וממילא סיבת הפטור היא הקשת חלה לתרומות ומעשרות.

אבל זה קשה, הירושלמי לא הביא את הסברה הזו ולא השתמשו באותו המקור כדי לפטור את התבואה הזו מחלה. מלבד זאת, במשנה ג' ר"א חולק רק על תבואה שלא הביאה שליש ולא על הפקר וכדו' ולכן משמע שלא דורש את ההיקש הזה שאם כן היה צריך לפטור את ההפקר.

הירושלמי שואל, והרי ר"א לא דורש גזירה שווה 'לחם' 'לחם'! ועונה הירושלמי, שלא יוצאים ידי חובה לשיטתו בלחם שעשוי מחיטה שלא הביאה שליש. יש פה שאלה שצריך לשאול: לכאורה זה ממש תמוה. איך הגענו מתרומות ומעשרות לכך שאסור לעשות מזה מצה?

הגמרא אומרת שקטן מתחת לגיל שלוש הוא כמו תבואה שלא הביאה שליש. כלומר, הוא לא יכול 'להרבות' את עצמו. היצור נחשב 'אדם' רק כשהוא יכול לדאוג להמשכיות שלו. כל עוד החיטה לא יכולה להתרבות היא לא נקראת חיטה וממילא התוצר היוצא ממנה לא יקרא לחם. לכן זהו היקש פרטי רק לתבואה שלא הביאה שליש ולא להפקר וכד'.

בסופו של דבר אפשר לקשור את שתי המשניות ברעיון רוחני יפה. ר"א סובר שההגדרה היא בחיטה- היכן היא גדלה, ואילו רבנן סוברים שמה שיכול להחמיץ חייב. כך גם במשנה הראשונה, ר"א הולך לפי מקום הגידול ורבנן סוברים שהמצווה היא בלחם - איפה לשת את הבצק.

אליבא דרבנן יש קדושה גם במטבח הישראלי, כאשר אדם מייצר לחם בארץ ישראל זה מכניס בו קדושה. יש לחם של ארץ ישראל! הקדושה מושפעת מהלישה של היד היהודית! כך גם אומר ר"ע לטורנוסרופוס - לנו יש יכול לתקן את העולם ולהשפיע בו קדושה, בברית המילה שאדם עושה הוא משפיע קדושה. כאשר אדם לש חיטים בא"י הוא משפיע בהם קדושה, "מעשה ידינו כוננהו", לכן מצוות הפרשת חלה מופיעה אחרי חטא המרגלים, ללמד את ישראל שהם יכולים להשפיע קדושה. חזקים וברוכים.

הנחת תפילין בתפילת מנחה, בזמן הלימוד ובט' באב | הרב ארלה הראל

א. הנחת תפילין במנחה ובזמן הלימוד

הגמרא בשבת אומרת:

"חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה קל וחומר מציץ" (שבת יב, א)

ערוך השולחן לומד מכך שיש איסור להסיח את הדעת מהתפילין כאשר לובשים אותם. יש לשאול: כיצד ייתכן? והרי לא יכול להיות שאדם יתרכז כל הזמן רק בתפילין? הרי גם כשאנחנו בשעת התפילה לא חושבים על התפילין.

אפשר לענות; שכיוון שברור שגם הכהן הגדול לא חושב כל הזמן על הציץ אלא גם על עבודתו, מסביר ערוך השולחן: היסח הדעת זה לא דווקא אי-עיסוק בתפילין, אלא דברים כגון שחוק, קלות ראש וכד', אבל ודאי שמותר להתפלל עם תפילין.

על פי זה, גם בזמן עיסוק בתורה אפשר להניח תפילין, ובתפילת מנחה ק"ו כיוון שאם מותר להניח בשחרית מותר גם במנחה (שבאוה מידה אסור לחשוב על דברים שאינם שייכים לתפילה גם במנחה). השאלה תהיה אצל מי שתוך כדי לימוד תורה עוסק גם בדברים אחרים. בזמנים הללו עלול להסיח את דעתו. אבל אם אדם מתפלל או לומד תורה ומרוכז בהם היטב מותר להניח תפילין.

בענין יוהרה: "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול", למסקנה מותר, כיוון שהאדם לא בולט. מה נקרא יוהרה? כאשר ההלכה קבעה נורמות ומישהו שאינו חכם נוהג כמנהג הצדיקים. בפעולה כזו יש יוהרה, אבל כאשר עושים פעולה שהיא דבר שכולם יכולים לעשות אין בזה יוהרה. הידור מצווה איננו נחשב יוהרה. אולי אפשר לומר שיוהרה זה להניח תפילין כל היום שחז"ל חששו שאז יסיח דעתו, והמניח תפילין כל היום כאילו אומר "אני במדרגה שלא מסיח דעתי כל היום" אבל בזמן מנחה בוודאי שמותר.

לסיכום: ודאי שמותר להניח תפילין בזמן תפילת מנחה, ואין בכך משום יוהרה.

ב. הנחת תפילין בתשעה באב

בשו"ע או"ח כתוב במקום אחד שתשעה באב נוהג בתפילין כמו כל יום, ובמקום אחר כותב שלא מניחים בשחרית אלא רק במנחה. הדיון אינו מופיע בגמרא אלא מתחיל בתשובות הגאונים, ובכולן כתוב בצורה מפורשת שמניחים תפילין בתשעה באב.

הדיון מתחיל כיוון שאמרו שכל המצוות שנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב, ובאבילות לא מניחים תפילין ביום הראשון, אם כך מה יהיה הדין בתשעה באב? כמו היום הראשון או כמו שאר הימים? ואולי בכלל מה שאומרים שכל המצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב זה רק לאווים (כגון אכילה שתיה סיכה וכדו')?

הרמב"ן כותב בפירוש שמדובר רק על לאוים, ואין הבדל בין תשעה באב לשאר ימי האבילות, ולכן חייב בהנחת תפילין, וכן כתבו הר"ן והרשב"א. המהר"ם מרוטנבורג כותב במקום אחד שחייב. והנהיג מנהג ביניים: להניח תפילין רק בזמן מנחה, כי יש הרבה מנהגים שמקלים בהם מחצות היום, וכך נגיד גם בתפילין שהקלו בהם מחצות היום ואילך.

יש שלוש שיטות בראשונים:

א. תשעה באב חייב בתפילין.

ב. תשעה באב פטור מתפילין וממילא אסור להניח.

ג. מניחים תפילין רק במנחה.

כיום רוב האשכנזים נוהגים להניח במנחה, ואצל הספרדים הרבה נהגו להניח בשחרית והרבה נהגו במנחה.

מאחר והכרענו שתשעה באב חייב בתפילין, מי שנאלץ לאכול בתשעה באב עליו לאכול רק לאחר הנחת תפילין.

המהר"ם גלנטי אמר שמצד אחד לא רוצים להניח תפילין בשחרית, "וכל הקורא קריאת שמע בלא תפילין מעיד עדות שקר בעצמו", ולכן מציע שיניח תפילין בבית לפני התפילה ויבוא לתפילה בלי התפילין.

שנזכה בעז"ה שמתוך בירור ההלכות הקב"ה ישים לנו 'פאר' תחת אפר ונזכה לבניין בית המקדש במהרה בימינו.

ספק דאורייתא | הרה"ג אביגדור נבנצל שליט"א

א. אהרון הכהן

היום היארציט של אהרון הכהן אז נגיד משהו שקשור אליו: מדוע כתוב "ויבכו אותו כל בית ישראל"? מה בא ה'כל' לרבות?

ועונים שאפילו הרוצחים בשגגה שהיו בעיר מקלט, ויצאו ממנה בזכות מותו של אהרון בכו על מותו.

ב. ספק דאורייתא

כותב הרמב"ם:

"דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים [ואע"פ כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי] כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות."

הרמב"ם סובר שספיקא בטומאה דאורייתא לקולא. מניין לרמב"ם הדבר הזה? המשנה בטהרות אומרת:

"אלו ספיקות שטהרו חכמים: ספק מים שאובים למקוה. ספק טומאה צפה על פני המים. ספק משקין, ליטמא, טמא. ולטמא, טהור. ספק ידים, ליטמא ולטמא ולטהר, טהור. ספק רשות הרבים. ספק דברי סופרים. ספק החולין. ספק שרצים. ספק נגעים. ספק נזירות. ספק בכורות. וספק קרבנות."

חלק מהספקות במשנה הם ספקות דאורייתא ובכל זאת התירם המשנה. כיוון שחכמים לא יכולים לטהר ספק דאורייתא מדעתם, מוכח לשיטת הרמב"ם שספק טומאה דאורייתא לקולא. (צריך לשאול מה יענו כאן החולקים על הרמב"ם)

הכסף משנה אומר שהרמב"ם התכוון רק בספק שזדונו כרת, שבו התורה החמירה. וקשה להבין את הדבר, "איך ניתן לומר שהרמב"ם דיבר רק על איסורי שבת וכו' שהם איסורי כרת.

מצד שני, צודק הכסף משנה שיש אשם תלוי על ספק, ואם הספק מותר מדאורייתא באיזה מצב יקריבו אשם תלוי? הגמרא כותבת שאם יש חתיכת ספק חלב וספק שומן, ואכלה לא חייב אשם תלוי, ואם היו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת ולא יודע איזו מהם אכל חייב אשם תלוי כי ודאי יש כאן איסור.

זה מה שאומר הרמב"ם, ספק דאורייתא לקולא- רק כאשר לא איקבע איסורא או שאין כרת, אבל אם "איקבע איסורא" ויש כרת אז הספק לחומרא וחייבים אשם תלוי. עוד צריך לעיין כיצד מכניס את זה הכסף משנה ברמב"ם שבפירוש לא אמר כך.

ועוד צריך לעיין מדוע לא כתב זאת הרמב"ם בפירוש, ולא מצאתי דרך לתרץ...

ג. שאלות שהרב נשאל

שאלה: על מי אפשר לברך שחלק מחוכמתו ליראיו?

תשובה: היום לא מברכים את הברכה. מספרים שפעם היה כנס רבנים, ואחד הרבנים אמר שכשר' אלחנן וסרמן ייכנס כולם יברכו "שחלק מחוכמתו". כשהוא נכנס בירכו התלמידים, והוא צעק: "ברכה לבטלה".

שאלה: איך אפשר לזכור את הלימוד?

תשובה: לחזור הרבה, החיד"א אומר שכתובת סיכום שווה כמו שבע חזרות, וכן כדאי לחזור דרך קושיות ותירוצים.

שאלה: כיצד ניתן לפתח שכל של תורה?

תשובה: ללמוד הרבה תורה, ולחדד את הסברות ע"י לימוד אחרונים שמחדדים את הסברות.

מסכת ברכות | הרב נעם סמט

כותבת המשנה הראשונה בברכות (א, א):

מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שהכהנים נכנסים לאכל בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר. מעשה שבאו בניו מבית המשתה. אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא: כל מה שאמרו חכמים עד חצות – מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים – מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלין ליום אחד – מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות? – כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

שואלת הגמרא, מנין לנו שקוראים ק"ש בערבית?4 למה המשנה מתחילה ממתי ולא מנלן? מי אמר שצריך זמנים בתפילה? היה מתאים להתחיל ממסכת אבות או מפסחים של "החודש הזה לכם, או ממצוות אהבת ה' בסוף ברכות, או כמו שהרמב"ם התחיל, מיסודי התורה.

מעשה שבאו בניו מבית המשתה. איך מביאים במשנה הראשונה סיפור על בניו של ר"ג שלא התפללו ערבית??

המשנה האחרונה כותבת:

"חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. ובכל נפשך, אפלו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאדך, בכל ממונך. דבר אחר בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד".

מסכת ברכות פותחת ומסיימת בק"ש אבל מתחילה בזמן ק"ש בערבית. למה? כי זו המצווה הראשונה שאדם נפגש איתה בסדר היום.

יש פה מעבר בין ק"ש שבמקדש לק"ש שבגבולין. מסכת ברכות פותחת בק"ש של המקדש, ועם חורבן הבית הופכת להיות פרקטיקה של יום יום.

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים. לא יכנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ובפנדתו, ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מקל וחמר. כל חותמי ברכות שהיו במקדש, היו אומרים מן העולם. משקלקלו המינין, ואמרו, אין עולם אלא אחד, התקינו שיהיו אומרים, מן העולם ועד העולם. והתקינו, שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר (רות ב) והנה בעז בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ויאמרו לו, יברכה ה'. ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. ואומר (משלי כג) אל

⁴ ומתוצאת שלומדים מ"בשכבך ובקומך", "ויהי ערב ויהי בוקר"

תבזז כי זקנה אמך. ואומר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר, הפרו תורתך עת לעשות לה'.

הרקע של מסכת ברכות הוא המקדש, קלקולו וחורבנו. למה צריך לתקן שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם? מה החידוש בזה? רש"י מסביר ששואל בשמו של הקב"ה, ולא אומרים שהוא מזלזל בכבוד שמים, ונלמד מבועז שאמר "ה' עמכם".

איפה מותר להזכיר שם שמים? במקדש. באופן פשוט הזכרת שם שמים נעשית רק בבית המקדש, "כשהיו שומעים את שם ה' המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול".

מחוץ למקדש הזכרת שם שמים היא חילול ה' וזלזול בכבוד שמים. בעולם שיש בו בית מקדש התודעה הדתית מרוכזת למקום אחד.

מה עושה כל מסכת ברכות? אומרת להזכיר שם שמים כל הזמן:

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה, אומר ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו.

הגרעין הזה הוא "עת לעשות לה' הפרו תורתך" כי בעיקרון שם שמים אמור להיות רק במקדש. מסכת ברכות היא התמודדות עם מצב שבו אין מקדש. השיא הוא במשנה האחרונה של המסכת, "שיהא אדם שואל שלום חברו בשם", את הגרעין הזה מחליף המרחב הבין-אישי "שיהא אדם שואל שלום חברו", שולחנו של אדם שהופך להיות כמזבח, מבנה מסכת ברכות הוא סביב תורה שצומחת מתוך חורבן ונשיאת שם שמים במציאות ולא רק במקדש.

"והנה בעז בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ויאמרו לו, יברכך ה'. ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. ואומר (משלי כג) אל תבזז כי זקנה אמך. ואומר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר, הפרו תורתך עת לעשות לה' (ט, ה).

הפסוק שהמשנה מביאה:

"ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדין: וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל: ויאמר אליו גדעון בי אדני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ה' ויתננו בכף מדין"

האמירה "ה' עמך גיבור החיל" מביאה את התגובה "ויש ה' עמנו?". זה השאלה ששואל יהודי אחרי חורבן הבית. מה משמעות התגובה שם "לך בכוחך זה?" בזעקה של גדעון שה' לא נמצא. אנחנו תובעים התגדלות של שם שמים. זאת אמירה ברורה בעולם של אחרי חורבן, ששואל "ואיה כל נפלאותיו". התשובה של חז"ל היא שכוחו וגבורתו מלא עולם, שעשה ניסים לאבותינו וכו'.

הקב"ה נוכח בתודעת הנס ההיסטורית, וכוחו וגבורתו (סדרי בראשית).

אפשר ללמוד את מסכת ברכות כמסכת שמגיבה לחורבן הבית, כהזמנה לקריאת שם שמים, "עת לעשות לה' הפרו תורתך".

האם להעדיף את המסכן והחלש בדין | הרב מאיר פרימן

א. התחשבות בעני:

גם כאשר נמצאים בדין וברור מה תהיה ההלכה וכמי הדין, לפעמים יש עוד שיקולים. ועולה השאלה האם "יקוב הדין את ההר" או שמתחשבים בראיה היותר רחבה, בצירוף שיקולים נוספים. כתוב (שמות כג, ג) "דל לא תהדר בריבו" וברש"י שם: "לא תחלקו לו כבוד לזכותו בדין לאמר דל הוא אזכנו ואכבדנו". הפסוק כותב בפירוש שצריך לדון את הדין בלי להתחשב במיוחד בעני. אם רוצים לנהוג מידת חסידות גדולה אפשר לעשות כמו דוד המלך שהיה משלם מכיסו לעני שהפסיד בדין, אבל כמובן דין דין אמת לאמיתו ולא שינה. כמו כן כתוב (ויקרא יט, טו): "לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך" וברש"י שם: "'לא תשא פני דל' - (ת"כ) שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות. יוצא מכאן לכאורה שישנו לא תעשה האוסר להצדיק את החלש בדין.

כך פוסק הרמב"ם:

"וכן בדיני ממונות אין מרחמין על הדל שלא תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר הואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד על זה הזהירה תורה ודל לא תהדר בריבו ונאמר לא תשא פני דל" (רמב"ם הלכות סנהדרין כ, ד) לכאורה זה סותר פסוק מפורש בתהילים: "עני ורש הצדיקו" (תהלים פב, ג)!! אלא מתרצת הגמרא בחולין:

"אמר ר"ש בן לקיש מאי דכתיב (תהלים פב, ג) עני ורש הצדיקו מאי הצדיקו אילימא בדינים והא כתיב (שמות כג, ג) ודל לא תהדר בריבו אלא צדק משלך ותן לו" (חולין קלד). כמו שאמרנו, דנים דין אמת בלי להתחשב בעני, ואם הדין רוצה לעשות לפנים משורת הדין - יכול לשלם לעני מעצמו כמו שעשה אהרן הכהן, וכן פסק בשו"ע: "אין לדיין לרחם בדין על דל שלא יאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר וחייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד" (שו"ע חו"מ יז, י) לכאורה נראה שיש לשאלתנו תשובה ברורה בתורה ובפוסקים, אז מהיכן מתחילה שאלתנו? כיצד אנו שואלים האם להעדיף את המסכן בדין?

הגמרא בבבא מציעא כותבת:

"רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין (משלי ב, כ) למען תלך בדרך

טובים יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין (משלי ב, כ) וארחות צדיקים תשמור" (בבא מציעא פג).

רבה בר בר חנן שכר סבלים שיסחבו לו חביות יין והחביות נשברו. הוא עיכב כפיקדון על הנזק שגרמו לו את הציוד של הסבלים, ע"מ שיהיה לו מאיפה להיפרע, כיוון שדאג שלא יהיה להם ממה לשלם. הם הלכו לרב שפסק לרבה בר בר חנן להחזיר להם את מה שלקח. שאל אותו רבה בר חנן: למה להחזיר? והרי הם חייבים לי! ענה לו רב: אמנם מעיקר הדין הם חייבים לך, והדין איתך. אבל יש גם פסוק "למען תלך בדרך טובים". והחזיר להם רבה בר בר חנן את הפיקדון. אולם, אז הם אמרו לו שהם עובדים שכירי יום, ועם הכסף שהם מרויחים הם קונים אוכל ואין להם כלום חוץ משכר אותו היום. ולכן רב אמר לרבה בר בר חנן שיתן להם תשלום על העבודה בכל זאת כי "ארחות צדיקים תשמור".

והרי כתוב "ודל לא תהדר בריבו" ו"בצדק תשפוט עמיתך"!

רש"י שם כותב:

"שקולאי - נושאי משאות ותברו ליה שלא במקום מדרון ובפשיעה אי נמי בדיגלא:

בדרך טובים - לפני משורת הדין:

וארחות צדיקים תשמור - סיפיה דקרא הוא":

שבירת החביות הייתה בפשיעה ולכן מצד הדין ברור לנו שהסבלים חייבים לשלם את מה שהזיקו. ורב הורה אחרת לפני משורת הדין.

צריך לשאול כיצד מותר לרבה לפסוק ולחייב לנהוג לפני משורת הדין?

המאירי חולק על רש"י וסובר ששבירת החביות הייתה באונס (ויש לשאול שהרי אדם מועד גם באונס), מעיקר הדין הם חייבים אבל אפשר להבין למה הורה רב לנהוג לפני משורת הדין, היה פה אונס, אבל אם היו פושעים ודאי שלא היה צריך לשלם להם.

המרדכי מסביר בסוגיה שרב כפה את רבה בר בר חנן לשלם לסבלים, ומוסיף שגם אנחנו כדיינים כופים את הצד שחייב לנהוג לפני משורת הדין, כמו שכותבת הגמרא:

"אמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה.

אלא דיני דמגזיתא (דינים של גזלנים) לדיינו?

אלא אימא שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין"

(בבא מציעא ל:)

רב מורה בסוגיה "למען תלך בדרך טובים", ורש"י מסביר שהכוונה לנהוג לפני משורת הדין. המרדכי שהולך בדרכו אומר שכופין לעשות לפני משורת הדין. יש לשאול על דבריו, איך אפשר לכפות בדין לעשות לפני משורת הדין והרי "דל לא תהדר בריבו"!!

הרא"ש ועוד ראשונים חולקים על המרדכי. לפי הרא"ש לא כופין לעשות לפני משורת הדין. הדיינים יכולים להציע לבעלי הדין לוותר, אבל אינם יכולים לכופ.

כותב הבית יוסף:

"כתב רבינו ירוחם בשם הרא"ש אין כופין על לפני משורת הדין ופשוט הוא בעיני. ותמהני על מ"ש המרדכי בפ"ב דמציעא דכייפינן למיעבד לפני משורת הדין דמהנך עובדי דמייתי ראיא מינייהו לא נזכר בהם כפיה" (ב"י חו"מ יב).

המרדכי הבין שרב כפה עליהם לעשות לפני משורת הדין, ואילו הבית יוסף סובר שזו הנהגה ולא פסיקה.

הרב זצ"ל ב"טוב ראי" (כתובות פה) לומד שהפסוק "ודל לא תהדר בריבו" נאמר דווקא כשהדיין פוסק אך ורק במידת הדין, ואין שום שיקול לזכות את החלש מלבד מסכנותו. אבל אם מצד המשפט יש זכות גם לעני, אפשר לצרף לזה גם את עצם היותו עני ולזכותו.

במקרה של הסבלים, גם אם לא נגיד שהיו אנוסים, זה דבר מצוי אצל סבלים ששוברים דברים תוך כדי עבודתם, ישנה אפשרות 'להגדיל ראש' ולראות עוד שיקולים שחוזרים לעיקר הדין.

כותב הדרישה:

"עוד היה נ"ל לפרש שכוונתם במ"ש דין אמת לאמתו ר"ל שדן לפי המקום והזמן בעניין שיהא לאמתו ולאפוקי שלא יפסק תמיד דין תורה ממש כי לפעמים שצריך הדיין לפסוק לפני משורת הדין לפי הזמן והעניין. וכשאנו עושה כן אף שהוא דין אמת אינו לאמתו וע"ד שאמרו חז"ל לא נחרבה ירושלים אלא שהעמידו דיניהן על דין תורה ולא לפני משורת הדין" (דרישה חו"מ א).

הדרישה מפרש את מאמר חז"ל "כל הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף של הקב"ה". וכי יש דין אמת שאינו לאמתו? מה פירוש הכפילות? הדרישה מסביר, שיש שיקולים של מקום וזמן שהדיין צריך לקחת בחשבון, הדיין צריך לדון דין אמת לאמתו - דין שיש בו התחשבות בשאר השיקולים ובתמונה המלאה.

האיסור של "דל תהדר בריבו" לא חל בעניין הזה כיוון שהוא מדבר על שיקול של עוני כשיקול בלעדי, ולא כמו אצלנו שאנו מדברים על ראייה כוללת של הדיין.

ב. פשרה

השו"ע פוסק ש"מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה, 'הדין אתם רוצים או הפשרה' (חו"מ יב, ב). "ואלה המשפטים": המילה משפטים רומזת: ראשי תיבות מצווה שיעשה פשרה טרם יעשה משפט.

בסמ"ע שם כותב:

"צריך הדיין להסביר לבעלי דינים שבפשרה נוח להם ולדבר על לבם אולי יסכימו על הפשרה וכן הוא ג"כ כוונת המחבר במ"ש שא"ל הדין אתם רוצים ר"ל במה שבאתם לפנינו לדון אם כוונתכם דוקא אדין או הפשרה כי כן הוא נכון לעשות פשרה ע"ש" לעומתו הט"ז כותב:

"כתב מהר"ל מפראג מדאמר רב הונא אי דינא בעיתי אי פשרה בעיתי נראה שאין לרדוף כל כך אחר הפשרה רק דאמרי להו אי דינא בעותי כו' עכ"ל"

לכאורה יש כאן מחלוקת כיצד צריך הדיין לנהוג: האם אמור להציע את אפשרות הפשרה בעלמא, או להפציר ולשכנע את בעלי הדין שיעשו פשרה.

המאזניים למשפט מסביר שאין מחלוקת ביניהם, יש חילוק בין סוגי הפשרות. ישנה פשרה שראוי שתיעשה וישנה פשרה שלא ראוי שתיעשה. כאשר יש צדק מסויים בדברי שני בעלי הדין אלא שנוטה לצד אחד מהם מצווה על הדיין לרדוף אחריה, כי זה לפני משורת הדין. אבל אם הדין רק עם צד אחד הפשרה היא עוול גמור וודאי שלא צריך לעשות פשרה.

במקרה של הסבלים כמובן שראוי ומצווה לעשות פשרה ביניהם לפני משורת הדין.

ג. לפני משורת הדין

שואל הרב סולובייצ'יק (נפש הרב עמ' עד), מה המקור לכך שיש מלבד הדין גם את ההתחשבות בלפנים משורת הדין ובראיה כוללת וכו'?

הגמרא בנדה (ל:) כותבת:

"למה הולד דומה במעי אמו... ומלמדין אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרע על פיו"

רגש היושר האמיתי מצוי בתוכנו והנשמה שלנו קיימת, ולימוד התורה שלנו הוא חיבור לתורה שיש אצל כל אחד ואחד. כל העבודה שלנו היא לחזור לתורה שלמדנו לפני שהמלאך לקחה ממנו. זוהי אותה תורה של הנהגות ומוסר, ודרך לימוד התורה אנחנו מתחברת ליושר הזה וכך התורה יותר רחבה עם הרבה גוונים נוספים שקיימים בשורש נשמתנו ואנחנו חוזרים אליהם, ל"אמת לאמיתו".

יש מקום לדיני יושר כי במתן תורה יש דיבור מיוחד: "משה ידבר והאלוקים יענו", דיבור שמיועד לכל מי שפותח את התורה ולומד. החיבור שלנו לתורה דרך הלימוד מחבר אותנו לעומקים הגדולים של דיני היושר. שנזכה בע"ה לנהוג לפני משורת הדין, ומתוך כך ידונו אותנו לפני משורת הדין בשמיים ונזכה לראות במהרה בבניין ירושלים ובית המקדש.

שער ד'

נושאים נוספים

תחיית האומה ותחיית הנבואה בתורתו
של מרן הרב הנזיר | הרב שי הירש
שו"ת | הרה"ג דב ליאור שליט"א
תפילת רבי נחוניא בן הקנה | הרב סמסון
גבולות ההבטחה | הרב יהודה עמיחי
למה הצעירים יותר אידיאליסטים? | הרב
ארי שבט
משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה
ואפלה | הרב יעקב פילבר
יציאה בשאלה | הרב יהושע שפירא

תחיית האומה ותחיית הנבואה בתורתו של מן הרב הנזיר | הרב שי הירש

יש קשר ישיר בין החוסן הגשמי והכלכלי של המדינה, להתפתחות הרוחנית של האומה. אבל מה ההתפתחות הגשמית תעשה להשגות הרוחניות של האומה הישראלית ומתוך כך לנו, היושבים על אדמת הקודש?

הרב הנזיר חיבר ספר שנקרא "קול הנבואה". קול הנבואה זה בעצם זה שם קוד לשיטה רוחנית שעתידיה לשנות את העולם כולו. עיקר החידוש נמצא במילה "קול". הנבואה שייכת בשמיעת האוזן ולא רק במבט העין.

בפתח הספר הרב הנזיר מצביע על יעד רוחני:

"דור חדש יקום, בני, בני חורין, יולדו, בתחית ישראל המדינית בארץ קדשו, ישוב בו רוחו, מקור מחצב נשמתו, רוח הנבואה" (קול הנבואה, ראש דבר ז)

"דור חדש יקום" - הדור החדש הזה זה הדור שלנו, הרב הנזיר כותב לפני חמישים שנה על דור חדש כך שמדובר עלינו. מה מיחד את הדור הזה? "בני חורין" - בתחושה היותר פנימית שלהם הם בני חורין. האומה שלנו לא מקבלת הגבלה. למה החירות הזו חשובה לנו? כי דבר תורה "חרוט על הלוחות", ו"אל תקרי חרוט אלא חירות". איך תופיע אותה תודעת חירות? "בתחית ישראל המדינית בארץ קודשו", ארץ ישראל היא ארץ הנבואה שכל ישראל התנבאו בה או בעבורה. מיום ה' באייר תש"ח בהקמת המדינה אנחנו כבר לא נמצאים בשעבוד מלכויות, אנחנו נמצאים בימות המשיח, כמו שאומרת הגמרא ופוסק הרמב"ם: "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד". מאז ההכרזה על המדינה אין שיעבוד מלכויות והגענו לימות המשיח.

ככל שמדינת ישראל משגשגת יותר בגשמיות יש יותר שגשוג ברוחניות. הפילוסופים אומרים שהנבואה זה סוג של חדר כושר רוחני, אם אתה עושה את מה שצריך ומתאמן על זה, תהיה נביא. לעומת זאת, הרמב"ם כותב שזה לא כך ורק הקב"ה מחליט מי יהיה נביא. אם הרב קוק והרב הנזיר היו חוזרים לתקופת ישעיהו היו קוראים להם נביאים. הם לא התנבאו כי הדור לא היה זכאי, וכי היה חסר להם את בית המקדש שהוא "קולטן של נבואה".

"הרב קוק רומז על זה בטללי אורות שהמצוות שנקראות חוקים שייכות ל"מוסר העתיד", כי הם לא שייכים למצב שלנו אלא לעתיד, כשהמציאות תתקדם (כמו לדוגמא חזון הצמחונות והשלום).

ממשיך הרב הנזיר בהקדמה ומעתיק שתי פסקאות מספר אורות:

"לעת כזאת שתחית האומה מתעוררת, והיא בכל יום יוצאת מן הכח אל הפועל בגוונים שונים... הגיע הזמן להתקרב כל חושב מחשבות, כל הוגה, כל מליץ, וכל אשר רוח ד' נוססה בו, לתשוקת הופעת רוח הקודש, הבא ושוטף על ידי מעמק הגיון ברזי תורה" (אורות התחיה סו, אורות הקודש א קלז)

אנחנו רוצים להיות קרובים לה'. עוד לא היה דור שבו המטרה של כולם היא להתקרב לה'. "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'". יש לעם ישראל כישרון מיוחד לזה, "מי יתן כל עם ה' נביאים". יש עם שחכם מאוד במתמטיקה או פיזיקה ויש עם שיש לו כישרון מיוחד להתקרב לא-לוקים.

כותב הרב הנזיר ביומנו:

"מגמתי בבואי לארץ הקודש למרן הרב היתה הקמת ישיבה מרכזית, בתוכנית לימודים כוללת ומקיפה, שתכליתה תחיית רוח הנבואה בישראל ובארץ ישראל, בהשפעתו הסגולית של מרן הרב" (משנת הנזיר עמוד מט)

הרב הנזיר קיבל 'מנדט' מהרב קוק זצ"ל לכתוב את תוכנית הלימודים לישיבה המרכזית שאמורה להוביל "לתחיית רוח הנבואה בישראל ובאומה הישראלית". לשם כך הוכנס לימוד התנ"ך לישיבה, התנ"ך הוא מפגש עם דברי הנביא, זה לחוות את הנבואה. לשם כך הוכנס לימוד אמונה-ההמשך של חכמת הנבואה לפי ההשתלשלות שלה במהלך הדורות.

למה הרב הנזיר קיבל עליו את הנזירות?

"הנני נזיר, שם זה אני נושא בהדר קודש. אלמלא לא באתי אלא בשביל זה, לפרסם... להיות בלבבות זרע קודש ישראל, צעירי הצאן, זכרונות קודשי עברם הגדול, בגילוי שכינה טהרה וקדושה..."

הרמב"ם מדבר על הקשר בין נזירות לנבואה. יש שני סוגי נזירות:

יש נזירות כתוצאה מחטא שבגללה נזיר נקרא חוטא, ויש נזירות כאמצעי לדבקות בה'. בזמן הזה של זרעי הגאולה צריך מעשה שיכשיר בבוא הזמן את הכישרון המיוחד שלנו שזה הנבואה.

בתמוז תרפ"ב כתב הרב הנזיר:

"הנני בימות המשיח⁵ תקופת הגאולה התחילה. משיח בא, בא, בגילוי שכינה, באור גילוי עליון, ואין מכיר. ואין יודע. כולם כמו מסכה על עיניהם, מאחורי המסך, מבלי דעת, ומבלי להבין את אשר לפנייהם".

בחוג הראי"ה כותב הרב הנזיר, שבתחיית עמ"י וגאולתו תהיה צמיחת אור הנבואה. הגאולה הגשמית היא קמעא קמעא, וכך גם התחיה הרוחנית שמגיעה במדרגות, אורות של תורה, של תשובה, של חסד ושל קודש. טללי אורות.

בשנת תשכ"ז כתב הרב הנזיר בפירוש את הרעיון שתחיית עמ"י מלווה בתחיית הקודש.

⁵ דברים אלו לא נאמרו לאחר כיבוש ירושלים, ואפילו לא קום המדינה אלא לאחר המנדט הבריטי. ק"ו עצום על ימינו אנו.

"גאולת ישראל, תחית מדינת ישראל, מלווה בתחית רוח ישראל... ראינו זאת בעינינו, ביום גאולת ירושלים, כל אחד מישראל בהגיעו להר הבית, להר בית קודשנו... כסה ראשו, נצמדו פניו אל הכותל נשקו, ודבק בו, בדמעות גיל על פניו. שמע ישראל, גאולת ישראל, התנוצצות אורו של משיח, תחית רוח ישראל"

במגילת סתרים כותב הנזיר:

"הדבור, בפנימיות אופן מוחי, בנשמתי, אצל כותל דביר קודשנו, זהו אחד משישים בנבואה, שהנני נוהג על פיו וסר אליו בכל עניין גדול. הנני עומד אל פני כותל הדביר ושואל שאלה קצרה, ושומע בקרבי קול התשובה. והיא אצלי נבואה קטנה הבאה אחרי הכנה וכוונה גדולה" (מגילת סתרים ג-1, קג, תרפ"ג, משנת הנזיר עמ' סז)

כשהרב הנזיר הגיע לכותל היה שואל שאלה ושומע בקרבו תשובה. לא סתם הוא קרא לכותל "כותל דביר קודשנו". הוא מתייחס למסרים שקיבל בכותל כ"נבואה קטנה". זה בא אחרי הכנה וכוונה עצומה כמובן. הוא היה אומר לפעמים "אמרו לי מן הכותל".

בדורנו יש הרבה דמויות שהם 'יואב' או 'דוד' במהרה יהיו לנו גם 'ישעיהו', 'ירמיהו' ו'יחזקאל', זו לא אגדה מומצאת אלא המציאות. מי שלא מאמין בדברים הללו יכול לשאול כל ילד בגן.

שנזכה לראות בהופעת הנבואה במהרה בימינו.

הרה"ג דב ליאור שליט"א

יש מושג של אבילות ישנה. צריך להבין מה המשמעות של יום צום, האם צריך בכל הצומות לקיים את האיסורים כמו ביום הכיפורים.

בספר זכריה כתוב "האבכה בחודש החמישי" הם שאלו: "האם לאחר שנבנה הבית נמשיך להגיד קינות? האם צריך לצום? האם עדיין צריך להבליט את הצער?"

הרמב"ן כותב שכל צום צריך להתחיל מהערב כמו יום כיפור. על סמך הפסוק ביחזקאל "עצם היום הזה" הפסוק המקביל על יום הכיפורים ממעט תוספת. אפילו אם אדם קיבל על עצמו יותר מזה, לא חל עליו הצום. למעט שאין עונש למי שעובר על התוספת. לפי שיטת הרמב"ן צריך להתענות מהערב.

כיום אנחנו נמנעים בכל הצומות רק מאכילה ושתייה, ולא כשיטת הרמב"ן. הרמב"ן מתרץ את זה ע"פ מה שכתוב שהיו יוצאים השליחים כדדי להתריע על החגים. על צום תשעה באב גם היו יוצאים.

הנביא עונה לשואלים אותו "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו" פותח בצום וממשיך במועד, מה הפשט? התשובה היא שהימים תלויים במצב של עם ישראל. אם יש שלום אז זה יום שמחה. ואם יש איום אז "רצו מתענים לא רצו אין מתענים"

שלום- רש"י בזמן שאין יד האומות תקפה על ישראל. ושאר המפרשים הסבירו שהכוונה כשיש בית מקדש. כשיש שמד הכוונה שיש התנכלות לעמ"י הצום יהיה אסור מדברי קבלה.

הרמב"ן מנסה לתרץ שכיוון שכבר הורידו את דרגת חומרת הצומות לא חזרו למעלתם הראשונה. אבל זה קשה.

הנצי"ב מוכיח מהגאונים שכל יום צום המוזכר בנביא אינו כולל לילה. וכן אינו כולל עינויים רק אכילה ושתייה מה שנהגו בט באב אנחנו החמרנו על עצמנו בגלל עצב החורבן. לפי שיטת הגאונים אנחנו הולכים עד ימינו.

באיזה מצב אנחנו נמצאים היום? שמד או לא זה ולא זה?

מי שאומר שאנחנו בשלום רחמנות עליו. אנחנו נמצאים במצב של איום יום יומי. הם לא עושים רק כי יש מי שמונע מהם. בימינו אי אפשר לנסוע במקום בלי שהם יחתכו בצורות מסוכנות וכדו'. יש מצב של איום תמידי. בימינו הצום הוא מדברי קבלה, ולא ממנהג.

לפי הרמב"ן מה שכתוב "בעצם היום הזה" בא ללמד שאין די תוספת. אבל מה יעשו הם עם "בעצם היום הזה"? דווקא ביום ולא בלילה! ולשיטתם יהיה אפשר לקבל תוספת.

אנחנו נוהגים כשיטת הגאונים. שצום הוא רק מהבוקר, והצום הוא מדברי הנביאים.

הבני יששכר שואל מדוע צריך להבטיח שלע"ל יהיה יום שמחה? דיינו שלא יהיה יום אבל. ומסביר שיום שהיה ראוי לגילוי אלוקי חשוב אלא שלא זכינו כתוצאה מהחטאים, כשיתוקן החטא זה יהפך ליום גדול מאוד. יז בתמוז היה אמור להיות יום קבלת הלוחות. ויום תשעה באב יהיה יום הבשורה על ארץ ישראל.

אם יש חטא ועבירה ויש עונש, צריכים אנו לדעת מה היה העוון כדי שנדע לתקן. צריך לעשות תשובת המשקל... הרמב"ם כותב שעל כל צרה שבאה על הציבור צריך לעשות תשובה, ותענית. אסור להגיד שזה היה במקרה. כשיש לנו צרות אנחנו צריכים לבדוק בעוון מה באות עלינו הצרות. ואם לא שואלים הקב"ה יוסיף עלינו צרות.

יש לנו צרה עם הביטחון, למה זה בא? בפרשיות השבוע שלנו מופיעות התשובות. הדרכה לתיקון החטא, שבגללו באו עלינו הצרות. לשיטת הרמב"ן יש מצוות עשה מדאורייתא ליישב את הארץ. זה התיקון לחטא המרגלים.

ע"י אהבת הארץ אנחנו מתקנים את החטא, ולא יעל על הדעת לוותר על חתיכת ארץ הכי קטנה בשביל איזה הסכם עם השקרנים האלה, הפוליגרף לא עובד עליהם. כמעט כל מילה שהם אומרים זה שקר. אין בהם חשש של חושד בכשרים. הרמב"ם כותב ש"לא נוכל להינצל משקרותם ופחזותם". "הוא יהיה פרא אדם", זה שורש נשמתם. צריך לדעת מה תכונות האויב התיקון של חטא המרגלים זה לגאול את הארץ וליישוב אותה. יש בימינו ב"ה אנשים שאכפת להם והם מישבים את הארץ בידיים.

בגלל הבכיה של חינום הקב"ה שם לנו בכיה של דורות. משה רבינו מוצא חסרון אמונה בדור המדבר. שאינם מאמינים ביכולת ד'. אנשים מחפשים פרטנר למסור לו את הארץ.

אם משאירים גויים בארץ הם ילחמו בנו, גם אם לא בצורה גלויה. הם ילחמו בנו מבפנים.

אנחנו צריכים לדעת שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. ולא לאף אחד אחר.

אחד התאריכים החשובים שהיו לפני מאה שנה, האומות החליטו לתת לנו את הארץ, בכח תמוז תרפ"ב. אם לזה קם האו"ם דיינו. כמו הכרזת כורש בזמנו.

החתם סופר אומר בדעת הרמב"ם שאין לגויים דין כיבוש בארץ ישראל. ואין ייאוש בקרקע. ממילא הגויים אף פעם לא יכולים לכבוש אותנו. ארץ ישראל לא נגזלת. היא שייכת לעם ישראל לדורותם. לפי דין תורה אם ממשלה מסגירה שטח לגויים אין מכר. לפי תורתנו הקדושה אין סמכות לממשלה למסור שטח.

אשריכם שזכיתם ללמוד בישיבה שהולכת בדרכו של הרב זצ"ל. אנחנו צריכים לדעת מה האמת קובעת. מדינת ישראל יכולה להיות מעצמה במזרח התיכון, אם רק יפסיקו לפחד מאנשים אחרים. בע"ה נתקן את עוון המרגלים מתוך מה שכתוב בפרשיות שלנו.

ב. שו"ת | הרה"ג הרב דוב ליאור

מה הדרך הטובה ביותר לזכור את הלימוד?
ללמוד מתוך אהבת הלימוד, לחזור כמה פעמים.
האם מותר להיכנס לשמורת טבע בלי לשלם?
אם הם טפחו את זה, זה כמו חצר שלהם. זה כמו להיכנס ואוטובוס ולא לשלם.
מה דעת הרב על גיור בלי קבלת מצוות?
מה השואל חשב? שזה הצגה? הנכרי צריך לקבל על עצמו את כל המצוות.
כשלומדים הלכה, במה כדאי להתמקד, בהלכה או בעיון במקורות?
גם כשיודעים גמרא יש שני סוגי לימוד; אי אפשר לעיין בישיבה בכל המסכת, אבל חשוב שהבחור בעצמו יקיף את הגמרא. אפשר לקבוע סדר לדיני ברכות.
איך מנצלים את הזמן בצורה הטובה ביותר?
אם אדם יאהב את הלימוד וילמד בחשק וברצון, אז לא תהיה שאלה "מה לעשות הערב", ולא יצטרך לחפש תעסוקות הבל. המילה תרבות מוזכרת רק בהקשר של "תרבות אנשים חטאים".
מה יותר חשוב, ארץ ישראל או עמ"י?
צריך גם וגם. אין עם ישראל בלי ארץ ישראל. כשעם בגולה אין מושג של עם.
מה דעת הרב על הקמת יישובים חדשים?
מה השאלה?
האם יש חיוב עליה לרגל גם כשאין בית מקדש?
לא.
מה ההוכחה הטובה ביותר לכך שיש א-לוקים?
אברהם אבינו הגיע להכרת הא-לוקות ע"י התבוננות בפלאי הבריאה. "ומפליא לעשות". שלושת הפרקים הראשונים מדברים על "לידע ולהאמין שיש שם מצוי".
האם מותר לטלטל פנס אם היה דלוק מערב שבת?
כלי שמלאכתו לאיסור, לכאורה מותר ועדיף שלא.
האם מותר להשתמש באפליקציה פרוצה כדי לחסוך כסף?
כל אפליקציה היא פרוצה. מצד הדין אין גדר גזילה כי זה לא דבר ממשי, אבל יש עניין שלא לעשות את זה.

מה דעת הרב על לימוד חסידות?

אני אוהב חסידות של מסילת ישרים ולא אם הוא המציא לעצמו דברים וחושב שהוא יהדות.

איך הרב ממליץ ללמוד הלכה?

תלוי באיזה גיל. יש לימוד אליבא דהלכתא ויש הלכה למעשה. אדם צריך לדעת איך לברך, לשמור שבת וכו'. בשביל זה לא יכול לחכות שיגמור לעיין.

מה הרב חושב על חברה מעורבת? (בני עקיבא וכד')

חברה מעורבת גורמת למחשבות לא צנועות. לא שייך.

מה עדיף לבחור שקשה ללמוד, להתאמץ בלימוד או לעסוק בבניין א"י?

אם קשה ללמוד יתעסק בבניין ארץ ישראל.

האם יש מצווה לטייל בארץ?

יש איסור לטייל בחו"ל ומצווה לטייל בארץ.

איך מוסריות והקרבת קורבנות באים ביחד?

היה צריך לשאול איך זה מוסרי לאכול בשר. הרב זצ"ל כותב על חזון הצמחונות שהשאיפה היא שהאנושות תתעלה ותהיה במעלה של אדם הראשון לפני החטא שלא הותר להם בשר, אבל בינתיים הבשר מחזק. מי שחושב היום מבחינה מוסרית לא לאכול בשר לדעתי זה צביעות. אם אדם לא רוצה לאכול בשר מבחינה בריאותית זה בסדר, אבל אל תגיד שאתה ברמה מוסרית אחרת.

תפילת רבי נחוניא בן הקנה | הרב סמסון

א. פתיחה לישבה"ז:

ההלכה אומרת שמותר לקבל מנשים דבר קטן בתור צדקה אבל לא דבר גדול, ומגבר אפשר לקבל יותר כי הוא אחראי על הכסף בבית ומנהל את ההכנסות וההוצאות, אבל אם האישה נתנה ואחרי זה הבעל מוסיף עוד קצת - מותר לקחת גם את מה שהיא נתנה, כיוון שהוא מגלה דעתו שנוח לו גם ממה שנתנה כבר.

"כתינוק הבורח מבית הספר", הדבר שהאדם הכי רוצה כשהוא נמצא בשישיבה זה לחזור הביתה, ועד שהוא מגיע הביתה הוא כבר רוצה ללכת לטייל ולחזור לשישיבה. ככה גם מי שבישיבה, בזה שהוא מגיע לישבה"ז זה כמו התוספת שהבעל מוסיף על גבי האישה ומגלה על הנתינה שלה; הגעה לישבה"ז מראה שכל מה שלמד כל השנה היה על דעתו ולא רק כי זה מה שהיה מוכרח לעשות.

ב. תפילת ר' נחוניא בן הקנה:

"רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפלה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי. וביציאתי אני נוטן הודאה על חלקי.

גמ' תנו רבנן: בכניסתו מהו אומר? "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אפשל בדבר הלכה, וישמחו בי חבירי, ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא. ולא יפגשו חבירי בדבר הלכה, ואשמח בהם".

התפארת ישראל מעיר שעוברים מתפילת השחר ישר לתפילת רבי נחוניא בן הקנה, ומדייק שסדר המשנה בא ללמדנו שישר אחרי התפילה אמורים להיכנס לבית המדרש ולהתחיל שם את היום, וכך גם בסדר השולחן ערוך שמביא הלכות תפילה ואח"כ הלכות בית המדרש.

"רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפלה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי. וביציאתי אני נוטן הודאה על חלקי.

הרמב"ם מדייק שיש חיוב לומר את תפילה זו, ולומד זאת מכך שנכתב "בכניסתו מה הוא אומר" שזו לשון חיוב, ואילו הריטב"א מדייק שרבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל, ואין חיוב על כל אדם:

גמ' תנו רבנן: בכניסתו מהו אומר? "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אפשל בדבר הלכה, וישמחו בי חבירי, ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא. ולא יפגשו חבירי בדבר הלכה, ואשמח בהם".

הרב זצ"ל שואל, ממה הוא מפחד, שהוא מבקש "שלא יארע תקלה"? למה בתוך בית המדרש מתפללים שתהיה "הצלה", ושלא תארע תקלה, והרי לכאורה זה המקום הכי שמור מכל הסכנות?

יש בזה ארבע שיטות:

א. שיטת רש"י

רש"י מסביר - שהשאלה מה מקום לתפילה היא מה טיבה של התפילה; ומסביר כך:
"ולא אכשל - וישמחו חברי על כשלוני הרי רעות שתים שיבאו על ידי שאגרום להם שיענשו":
לפי רש"י יש שתי סכנות שעליהן מתפללים: א. שאדם עלול להיכשל בדבר הלכה, להגיד על טהור
טמא ועל מותר אסור. ב. שחבריו ישמחו מטעותו ובכך הם יענשו.

ב. שיטת המהרש"א

המהרש"א מסביר; שזה לא שתי בעיות שונות אלא דבר אחד: שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי
חברי - על כשלוני, כלומר, יצחקו על הטעות שלי.

ג. שיטת החת"ס

החת"ס סופר חולק על המהרש"א: איך אפשר לומר שהסכנה היא שהוא יטעה וישמחו חבריו על
כשלונו? כיצד יתכן שתלמידי החכמים מביהמ"ד ינהגו כך?
הגמרא מספרת שרבא טעה, ורב אויא תיקן אותו. רב אויא ראה שחלשה דעתו של רבא ואמר
ש"בעיתה אחישנה", הקב"ה שלח אותי כדי לתקן אותך, וכך לא תבוא תקלה לצדיקים, ובעצם אני
צדקתי בזכותך.
אם כך, לפי החת"ס, וישמחו בי חברי - ישמחו שיש להם את הזכות לתקן אותי ולמנוע תקלה.

ד. פירוש נוסף

אפשרות נוספת להסביר היא, ש"לא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא" - אולי אדם יכנס
לבית המדרש ויאמר הלכה שאינה נכונה, ויושביו בית המדרש יסחפו אחריו ויסכימו איתו להלכה
הלא-נכונה, וכך תצא הוראה לא נכונה לעולם.
זה מסתדר גם עם קושיית החת"ס על המהרש"א ששאל איך ייתכן שתלמידי החכמים יצחקו עליו
על דברי התורה שאמר, ולכן מסבירים שישמחו בו חבריו - יסכימו איתו. (והוא מתפלל שלא
ישמחו, אלא יחלקו ויתקנו וכך תצא הלכה מתוקנת)
מה שמייחד את בית המדרש הזה זה הדיבוק חברים שיש בו, שממשיך עם האדם לכל החיים. זו
התורה של ארץ ישראל שנקראת "נעם" "ת"ח שמנעימים זה לזה בהלכה" במיוחד בימים אלו של
בין המצרים צריכים הרבה שמחה עם השני ובשני, ולא על השני.
בעז"ה מתוך ביהמ"ד תתפשט התורה לכל העולם במהרה בימינו.

גבולות ההבטחה | הרב יהודה עמיחי

אחד הדברים המיוחדים בפרשתינו (מסעי) הוא פרשת הגבולות שנמצאת בפרשה, פרשה זו היא חלק מתוך מערכת הגבולות וההבטחה של א"י בתורה בכלל שהיא הרבה יותר כוללת ומקיפה.

א. גבולות ההבטחה

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו את א"י בברית בין הבתרים. הגבולות שנאמרו שם נקראים "גבולות ההבטחה". כיום אנחנו יכולים למצוא מיקום מדויק שלהם, אך איך מוצאים ומסמנים שטח בתקופה קדומה יותר?

בברית בין הבתרים נאמר:

(יח) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת (יט) את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני (כ) ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים (כא) ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי" (בראשית טו)

מופיעות כאן שתי נקודות ציון: נהר מצרים ונהר פרת. אחת הנקודות נמצאת בצפון המזרחי ואחת בדרום המערבי: הפרת נמצא באזור שיורד לכיוון עיראק, עובר דרך סוריה, יורד לכיוון המפרץ הפרסי. נהר פרת נמצא באזור הצפון-מזרחי, ונהר מצרים הוא הנילוס.

הזרוע הימנית של הנילוס נקראת "הפילוסון", וממערב אליה ישבו בני ישראל בארץ גושן. יש שם כמות אדירה של מים שזורמת מכיוון הנילוס, והיא לוכדת במין משולש רווי במים, ובגלל זה ארץ גושן נחשבה ל"מיטב הארץ".

הקב"ה הבטיח לאברהם את נהר פרת והנילוס, אבל הוא לא פירט איזה מקום בפרת. הפרת יורד מהצפון אחרי סוריה, ומשם הוא יורד עד למפרץ הפרסי. איפה באיזור הזה הפרת נמצא ומה ממנו ניתן לאברהם?

- הקב"ה הבין שנקודות הציון עדיין לא מספיקות, ובמקום לתת לו גיאוגרפיה ונקודות ציון נתן לו עשרה עמים⁶, את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי".

איזה איזור הקב"ה לא ציין לו את הגבול? דרום מזרח.

⁶ ביום א"א למדוד כך כי עמים לא נשארים באותו מקום, מלבד עמ"י ששב לארצו.

בפרשת משפטים הקב"ה משלים את הגבולות:

"ושתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר כי אתן בידכם את יושבי הארץ וגרשתמו מפניך" (שמות כג, לא)

ים סוף נותן להם את הגבול המזרחי דרומי, ואת השאר משלים ים פלשתים הוא הים הגדול. אם כך, בינתיים ראינו שארץ ישראל שהקב"ה נתן לאברהם אבינו כוללת ארבעה כיוונים מוגדרים וביניהם את עשרת העממים.

מיהם עשרת העממים? בספר דברים מצאנו רק שבעה עממים, ואילו בספר שמות מצאנו שישה עממים:

"כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניך החתי והגרגישי והאמרי והכנעני והפרזי והחוי והיבوسی שבעה גוים רבים ועצומים ממך" (דברים ז, א)

"כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבوسی והכחדתיו" (שמות כג, כג)

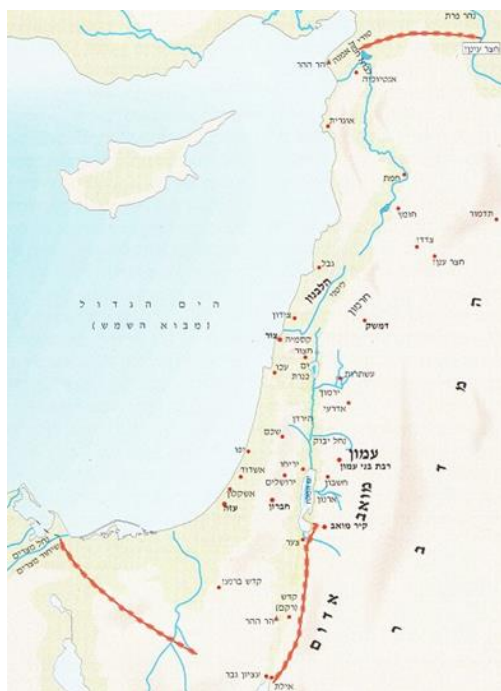
לאן נעלמו שלושת או ארבעת העמים האחרים? הגמרא בבא בתרא עונה על כך:

"אמר רב יהודה אמר שמואל כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קיני קניזי וקדמוני תניא רבי מאיר אומר נפתוחא ערבאה ושלמאה רבי יהודה אומר הר שעיר עמון ומואב רבי שמעון אומר ערדיסקיס אסיא ואספמא" (בבא בתרא נו א)

לפי זה שלושת העמים האחרים הם הקיני, קניזי וקדמוני שהקב"ה 'הוריד' את שלושתם. אנחנו מתייחסים לעמים אלו כשעיר, עמון ומואב. (בתמונה משמאל: השיטה המרחיבה לגבול עולי מצרים)

מהי סיבת הצמצום? הריטב"א שם כותב:

"למעוטי מאי. פי' שהרי כתוב שם ארץ עממים, ופרקין למעוטי קיני קניזי וקדמוני שהם בברית אברהם בין הבתרים ולא כבשום עולי מצרים כי אינם ממשפחת שבעה עממין, ולפי שידע הקב"ה שעתידין לגלות לא קיים דבר זה לגמרי והניחם לימות המשיח. וזו ראייה ברורה ותשובה למינים כי הקב"ה נשבע ולא ינחם ועדיין לא קיים דבר זה".

אין לנו ידע מדוקדק על הגבולות, אבל יש מסגרת כללית של העמים שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו שנכבוש את ארצם. לפי צמצום שלושת העמים יש נקודה חשובה שצריך לדעת, הכפתור ופרח7 כותב שאברהם הלך ברגליו את כל הארץ ולפי צעדים היו הגבולות; הוא אמר שקדושת הארץ ומעלתה חלה משעת נתינתה לאבות. אח"כ היה כיבוש, אבל קודם כל הולכים לפי מה שהקב"ה נתן, וזה מעלה של קדושה שלא קשורה לשום כיבוש8. (משמאל: הגבולות לפי השיטה המצמצמת).

ב. גבולות מסעי

אנחנו קוראים בפרשת השבוע את גבולות מסעי, ושם התורה אומרת:

"(א) וידבר ה' אל משה לאמר (ב) צו את בני ישראל

ואמרת אלהם כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה (ג) והיה לכם פאת נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה (ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרים ועבר צנה והיה [והיו] תוצאתיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמנה (ה) ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה (ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים (ז) וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדל תתאו לכם הר ההר (ח) מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה (ט) ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון (י) והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה (יא) וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין וירד הגבול ומחה על כתף ים כנרת קדמה (יב) וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב (במדבר לד)

- לא את כל המקומות אנחנו יודעים לזהות, אבל מוסכם שים המלח, הכינרת, חברון וירושלים הם מה שאנחנו מכירים היום.
- מדבר צין הוא מה שאנחנו קוראים לו היום "הערבה".
- נחל צין הולך ממזרח למערב.
- מעלה עקרים נקרא כך כי רק עקרב יכול לעלות בו.

⁷ מתלמידי הרא"ש, היה מהחוקרים הראשונים של הגבולות

⁸ "אין נבואה אלא בא"י" "כל הקבור בא"י כאילו קבור מתחת כיסא הכבוד". המעלות האלו שייכות לאברהם אבינו שקיבל את קדושתה של ארץ ישראל.

- הר ההר - הר מעל הר, נקודת ציון מסובכת כיוון שלמעשה יש אלפי הרים כאלו.

יש שתי שיטות לגבולת מסעי, שיטה אחת הולכת בדיוק לפי מה שכתוב, והשנייה (השיטה המצמצמת) באמת עוברת דרך מעלה עקרבים שלנו, עוברת לכיוון קדש ברנע - שדה בוקר, ומשם לא מגיעים עד לנילוס, אלא מחשיבים את ואדי אל עריש כנחל מצרים.

כך כותב הרמב"ן:

"אבל משה היה יודע כי ישראל עתה לא יכבשו כל עשרה עממים והיה חפץ שיהיה כל כבושם מעבר לירדן והלאה שיהיה מושבם יחד ושהיא הארץ הטובה אשר היא זבת חלב ודבש הלא תראה שאם לא בקשוהו ממנו בני גד ובני ראובן לא היה מניח שם אדם אלא שתהיה לחרבה וכן שנוי בספרי (תבא רצט) לתת לך פרט לעבר הירדן שנטלת מעצמך ועוד אמרו רבותינו (במדב"ר ז ח) בעשר קדושות שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשכון השכינה וכן נראה בכתוב שאמר (יהושע כב יט) ואך אם טמאה ארץ אחזתכם וגו' ולא שלחו אל עוג דברי שלום כי הוא כאשר ראה כי הכו את סיחון יצא לקראתם למלחמה" (רמב"ן במדבר כא, כא)

לפי השיטה המצמצמת כל הקטע הדרומי מאיזור מצפה רמון ודרומה לא כלול בגבולות הארץ, ולפי השיטה המרחיבה הערבה היא גם חלק מארץ ישראל, ומעלה עקרבים זה עקבה. בין הראשונים השיטה המרחיבה תופסת יותר מקום, ואילו בין האחרונים השיטה המצמצמת תופסת יותר מקום.

ג. גבול עולי בבל

בגבול עולי בבל כבר לא הייתה שאלה של הרחבה צמצום אלא איפה התיישבו בפועל. גם המקומות ההם לא בטוחים, אבל יש שלוש ברייתות כאלו: בספרי, בירושלמי ובתוספתא. שם מוזכרות הערים שבני ישראל ישבו בהם בכיבוש בית שני:

כותב הירושלמי:

"תחומי א"י כל שהחזיקו עולי בבל פרשת חומת מגדול שיר ושינא דרור ושורא דעכו וקציריא דגלילא וכברתה ובית זניתה וקובעיא ומילתא דכור וביריא רבתא תפנית וספנתה מחרתה דייתיר וממציא דאבהתא וראש מי געתן וגעתן עצמה מי ספר ומרחשת ומגדול חרוב ואילים רבתא ונוקבתא דעיון ותיקרת ברכה רבא ובר סנגרא ותרנגולא עילאה דלמעלן מקיסרין וטרכונא דמתחם לבוצרה ומלח דזרכאי וגומרין ובית סבל וקנת ורפיח דחגרא ודרך הגדולה ההולכת למדבר חשבון ויבקא ונחלא דזרד ויגר שהדות' ורקם רגיעה וגניא דאשקלון אשקלון עצמה" (ירושלמי שביעית ו)

הערבה, כזיב וצור לא נמצאות במפת גבול עולי בבל. הלכתית זהו הגבול הקובע. עולי מצרים ירדו ברמה אחת ואסור לעבוד בהן בשנת השמיטה, אבל גזירות חכמים כמו ספיחין לא חלו שם אלא רק בגבול עולי בבל.

במציאות בימינו כל קבוצה עשתה לה א"י אחרת, העדה החרדית הקטינה את א"י הכי הרבה, ולפי שיטתם מצפה רמון נמצאת מחוץ לארץ. רבנות ירושלים (הרב אלישיב) צמצמה פחות, והרבנות הראשית לישראל אמרה שהסוגיה נשארת בספק.

למה הצעירים יותר אידיאליסטים? | הרב ארי שבט

הרב כותב בערפילי טוהר:

"כל התמכרות טבעית לאיזה אידיאל מרומם הרי היא חזרה אל הילדות".

לצעירים יש נטיה להיות יותר אידיאסליטים ממבוגרים. זה חידוש עצום, יש לנו מה ללמד את ההורים ואת הרבנים שלנו. מי שרוצה להישאר צעיר לכל החיים צריך להישאר אידיאליסט.

הרב אמר בחנוכת הת"ת ברחובות:

"אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן" (שבת קיט:)

גם אם מגיע המשיח לא מבטלים את הצעירים שלומדים תורה, כי הצעירים שלומדים תורה הם המשיח.

"אם ראית עיירות נתלשות ממקומן בארץ ישראל, דע שלא החזיקו בשכר סופרים ובשכר משנים" (פתיחתא דאיכה רבתי).

החורבן נגרם כי לא משלמים למלמדי תינוקות, וממילא בניין הבית יבוא ע"י חינוך נכון, לכן הצעירים שלומדים תורה הם הגאולה.

לצעירים יש השפעה גדולה, כל המהפכות שנעשו בעולם היו ע"י צעירים: המהפכה הצרפתית והקומוניסטית נעשו ע"י סטודנטים בגיל שמונה עשרה. המהפכה לשוויון זכויות של השחורים ושל הנשים התחילה באוניברסיטאות. הכל קרה אצל צעירים בגיל 17-20.

צריך להתבונן למה הקב"ה ברא את העולם בצורה כזו, שכל התיקונים לא נעשים ע"י מבוגרים ורבנים אלא ע"י הצעירים.

הרב כותב את הדברים באמצע התקופה של העליה, אבל זה היה נכון גם לפני זמנו של הרב וגם בימינו.

הגאולה היא המהפכה הגדולה ביותר בעולם, ואם כל המהפכות נעשות ע"י צעירים כך גם הגאולה מחויבת לבוא ע"י הצעירים. הרב זצ"ל רואה שדווקא כאן יש מקום ותפקיד חשוב לצעירים.

"יסוד האומה ביחס העתיד שלה תלוי ביסוד החינוך"

היסוד של כל חברה תלוי בחינוך שנותנים לילדים. איפה שהיסוד רחב אפשר לבנות עליו יותר. כשאדם לומד בצעירותו אפשר לבנות על הלימוד הזה יותר. זה מה שמתווה את הכיוון לכל החיים. גם אם יש סולם גבוה הוא יוביל לכיוון שמפנים אותו. לאיפה שמעמידים את הסולם בתחילת החיים יגיע האדם במהלך חייו.

"כבר נודע מכל חכמי לב, כי התיקון בחינוך הוא תיקון בכל, וזה אמנם נודע לנו מפי הנסיון לכל צדדיו, הרבה יותר ממה שאפשר לדעת מפי השמועה והלימוד"

הפסקה מתכתבת עם הפסיכולוג זיגמונד פרויד (חכמי לב), והוא הגיע לאותה מסקנה שאנחנו הגענו.

אם יש בעיות בכל תרבות הפתרון הוא אצל הדור הבא, כיוון שמי שמנהל את הדור הנוכחי עושה את הבעיות ולא זה שפותר אותן.

"החנוך צריך שיהיה לעולם מתאים עם טבע האומה ואמתת תכונתה. ובישראל שהננו נבדלים הרבה מכל העמים, מבית ומחוז, במעלות שונות ותכונות נפרדות, ועם זה גם כן בחולשות שונות ולקוים מיוחדים שצריכים הגנות מיוחדות "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם" אנחנו צריכים לצורך שכלול החנוך תמיד לעמוד על אופיה של אומתנו".

מה ההבדל בין חינוך לשטיפת מוח? הרב כותב ש: "איננו מכירים את החינוך בתור בורא דברים חדשים בנשמת המתחנך, כי אם בתור מפקח ומוציא מן ההעלם אל הגלוי ומן הכוח אל הפועל מה שהוא גנוז בו בכח והוא גלוי בתור אופי כללי ומרכזי בכללות האנושיות וקבוציה ההיבטוריים והלאומיים". חינוך זה להוציא את מה שנמצא בפנים אל הפועל. שטיפת מוח זה להכניס מבחוץ דבר שלא שייך לאדם. המטרה של החינוך היא להוציא מהכוח אל הפועל את הכוחות הטמונים בנפש. שטיפת מוח זה להכתיב מבחוץ. מה שאנחנו לומדים זה להיות טובים זה טבעי בנשמת האדם.

המצווה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו". הקב"ה ישר אחרי שסיים לברוא את העולם ואומר לאדם וחוה שגם הם צריכים להיות בחינת "א-לוקים" ויבנו עולמות, כי האני האמיתי הוא א-לוקים, כשחז"ל אומרים שה' שומר שבת, "שבת וינפש" הדבר הכי טבעי ליהודי הוא לשמור שבת. התורה היא ההדרכה של היצרן איך להוציא מהכוח לפועל את הכוחות שלנו.

סיכום ביניים: צעירים הם יותר אידיאליסטים ממבוגרים, מבוגר שמחובר לאידיאלים שלו נשאר צעיר. היסוד של כל תרבות והדרך לתקן כל בעיה בחברה היא ביסוד, בחינוך. השאלה מה זה חינוך. שאלנו מה ההבדל בין חינוך לשטיפת מוח ואמרנו שחינוך הוא הוצאת כוחות של כל אחד מהכוח לפועל.

כותב הרב בהמשך המאמר:

"על הילדות תפול תמיד השאלה, איך אנו מכירים אותה ביחווה לחנוך. אם היא רק כמו הכשר להאישות, או שיש לה ערך כביר בפני עצמה. מובן הדבר שכשמעמידים את יסוד החיים רק על העבודה והפרנסה, אין לילדות זכות מצד עצמה, כי אם, הילד הוא לפי זה גולם יפה שאפשר לחק ממנו כלי מעשה חזק ועובר לסוחר".

צריך להגדיר מהי ילדות ובהתאם לכך מה ההגדרה של חינוך. "אם היא רק כמו הכשר לאישות או שיש לה ערך כביר בפני עצמה", האם חינוך הוא אמצעי או מטרה. אומר הרב, "מובן הדבר שכשמעמידים את יסוד החיים רק על העבודה והפרנסה אין לילדות מקום בפני עצמה".

איך בעולם המערבי מודדים משהו? על פי הכסף שהוא מרוויח, לפי זה גברים הם סוג א, וכל זמן שנשים רוצות להוליד ילדים הם יהיו סוג ב', והילדים יהיו במקום האחרון - סוג ג' כי הם בקושי מסוגלים להרוויח כסף. אם אי פעם הנשים ירצו להגיע לשוויון, הם צריכים לשנות את דרך המדידה. כי לפי המדד של כסף וחוזק הגברים ישארו יותר מנשים.

"לא כן הוא לפי ההכרה האידיאלית, המערכת את החיים לפי הטוהר שבהם, לפי הטוב החסד והתום הנמסך בקרבם. על פי זה המשפט יעלה לנו ערך הילדות לא רק בתור הכשר לאישות וגדלות, כי אם חטיבה יקרה בחיים מצד עצמה, ולפעמים תעלה אצלנו בתור המעולה שבתקופות החיים שכל החיים ראויים להיות כמכשירים לעמדתה⁹.

אז נאמר דברים כמשמעם "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תנוקות של בית רבן" מפני שהוא "הבל שאין בו חטא". התנוק, כשיחונך כראוי, ביחוד התנוק העברי, כמה קדושה ותום, כמה טהרה ומדות נעלות נמצא בנפש הנקיה והאהובה הילדותית שבקרבו, כל זמן שטומאת שוק החיים לא השביתה את החן וההון של פרח שושן זה, כמה קדוש וטהור הוא"

בעם ישראל מודדים את האדם לפי האידיאלים שלו. אדם שהוא אידיאליסט יותר גדול מאדם שיש לו הרבה שכל. כך גם אדם שגומל חסדים ויש לו מידות טובות. ככל שהאדם יותר א-לוקי הוא יותר אידיאליסט. מה הם האידיאלים? י"ג מידות של הקב"ה.

פה יש מהפכה, רוב המידות הן מידות נשיות, "רחום" משורש רחם. דווקא בזה הגברים הם סוג ג', נשים הן סוג ב' וצעירים הם סוג א'. מודדים את האדם לפי תמימות ואידיאליזם. כשהנשמה האלוקית מגיעה לגוף היא בצורה הכי א-לוקית שלה, היא לא התקלקלה ככל שהוא מתגבר הוא התרחק מהשורש האלוקי. באנגלית אומרים שמבוגר משחית את הטוב המקורי.

צעירים הם אידיאליסטים, ואת התכונות הללו הקב"ה ברא בנו. מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם שהוקמה ע"י צעירים שלא הקשיבו להורים שלהם כשהם עלו לארץ.

אז למה צעירים כ"כ אידיאליסטים?

א. מבוגרים בד"כ כבר היו אידיאליסטים בעבר וכבר נכוו ונרגעו.

ב. לצעירים פחות חשובה הנוחות, וממילא הם יכולים להפגין ולשבת בכלא.

ג. צעירים נולדים לתוך הצרות עם מבט קדימה כאשר כל החיים לפנייהם.

ד. לצעירים יש יותר זמן פנוי.

ה. פסיכולוגית לצעירים יותר קל למרוד ולשנות, הם פתוחים לרעיונות חדשים.

⁹ תוספת שהרב הזכיר: אם הדבר הכי טבעי בעולם הוא להשתפר גם אני צריך להשתפר, וגם אם אני נופל גם העולם נופל. הכיוון הכללי הוא עליה.

ו. יש לצעירים יותר כוח ואנרגיות מהמבוגרים השחוקים.

ז. צעירים מתחילים להבין איך העולם מתנהל, רואים שהוא לא מתנהל טוב ורוצים לקבל מהמבוגרים את ההגה ולתקן את העולם.

ח. צעירים הם יותר קיצוניים, גם בפוליטיקה הרבה יותר צעירים מצביעים למפלגות קיצוניות.

ט. צעירים פחות מקובעים.

אנחנו מודדים את האדם לפי כמה הוא אידיאליסטי, ולפי זה אחד האתגרים של החיים זה לא לאבד את האידיאליזם. הרב כותב (אגרות, ג, ע' י"ט, אגרת לרב חרל"פ):

"הילדות-הבל שאין בה חטא היא, בין כשהיא אצל הילדים בשנים, בין כשהיא אצל הבאים בשנים היודעים לשמור את טל ילדותם, 'כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי'."

לא צריך להיות צעיר, צריך להישאר כמו הצעירים, לשמר את הנעורים. אם מסתכלים בכל המהפכות שנעשו ע"י צעירים, בד"כ היה מנהיג מבוגר שמשדר על אותו גל כמוהם, כמו לדוגמא טרומפלדור בתל חי, והרב חנן פורת בכפר עציון. צריך הנהגה רוחנית שמשדרת על אותו גל כמו הצעירים.

כותב הרב באורות (אורות ישראל ה, ב):

"צדקה עשה הקב"ה עם עולמו, מה שלא נתן כל הכשרונות במקום אחד, לא באיש אחד ולא בעם אחד, לא בארץ אחת, לא בדור אחד ולא בעולם אחד, כי אם מפוזרים הם הכשרונות, והכרח השלמות, שהוא כח המושך היותר אידיאלי, הוא הגורם להמשך אחרי האחדות המרוממה, המוכרחת לבא בעולם, והיה ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד."

כל אדם יותר חזק במשהו אחר. זה צדקה שעשה הקב"ה שפיזר את הכשרונות כדי שכולם ינסו להשתלם ולעודד אחרים להתפתח בתורה כדי להשלים את ספר התורה של עם ישראל שבנוי מהאות של כל יהודי בתורה,

צריך מבוגרים עם ניסיון, אבל ח"ו אם הם מרסנים את האידיאליזם של הצעירים. הצד השווה הוא שהקב"ה שמנהל את העולם רוצה שצעירים יהיו אידיאליסטים. שהאידיאליזם בעולם יבוא מהצעירים.

מה צריך להיות היחס בין המבוגרים לצעירים? ברוב בתי המדרש סוברים שמבוגרים מלמדים צעירים, אבל בבית המדרש של הרב זצ"ל מבינים שזה דו סתרי. כך הרב מסביר במאמר הדור את הפסוק "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". האבות צריכים ללמד את הבנים, והבנים צריכים ללמד את האבות.

עוד כותב הרב (אוה"ק ג ע' שס, שמונה קבצים ו, רסה):

"הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. רוח הנעורים הסוער, המתעורר בעז ובגבורה, עם רוח הזקנה המסודר, המלא כובד ראש וזהירות, יחד מתאגדים לאגודה לפעול פעולתם בחיים, הרוחניים והגשמיים, להחיש ישועה, ולהעשות בסיס לצמח ד', עריכת נר לבן ישי משיח ד', רוח אפינו, אשר בא יבואו אלינו שניהם יחד, אליהו הנביא עם משיח בן דוד".

זה דו סתרי. בעולם המודרני ילדים יודעים טכנולוגיה הרבה יותר מהמבוגרים. בתפיסות המודרניות וקיבוץ גלויות צעירים הם אלו שמביאים את ההורים בעקבותיהם.

משיח בן דוד מסמל אקטיביזם פעולה ממשית ונמרצת, המשיח הוא מין מודל יותר צעיר של דוד המלך, סמל המהפכנות, המשיח מגיע יחד עם אליהו הנביא שמסמל את הדור המבוגר, את הזקנה, הניסיון והמסורת.

שנזכה בע"ה להמשיך לגדול באידיאליזם, בלי לאבד אותו כשנרכוש יותר כוח וניסיון. ועל ידי שילוב האידיאלים והחכמה נביא את הגאולה השלימה. משיח בן דוד עם אליהו הנביא.

משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה | הרב יעקב פילבר

משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה, ומתירא מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים ומתחיה רעה ומן הלסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נזדמנה לו אבוקה של אור, נצל מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים, ועדין מתירא מתחיה רעה ומן הלסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר, נצל מתחיה רעה ומן הלסטים, ועדין אינו יודע באיזו דרך מהלך. כיון שהגיע לפרשת דרכים, נצל מכלם. (סוטה כא.)

אישון לילה זה הזמן שבו החושך הכי גדול. בשונה מתחילת הלילה יש עדיין דמדומי חמה. וכן בהנף החמה. אנחנו עומדים באישון הלילה. ה'אישון' הוא הדבר האמצעי בעין, כלומר ממש באמצע הלילה. יש לשאול, מדוע חז"ל מוסיפים שזה "באפילה"?

"אדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה, וכיוון שהולך בחושך מתירא:

א. מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים.

ב. מתחיה רעה ומן הלסטים.

ג. אינו יודע באיזה דרך מהלך.

יש הבדלים בין הסכנות: הקוץ נשאר במקום ולא הולך אל האדם, וכדי להינזק ממנו צריך ללכת אליו, וכן בבור, שאינו זז. בניגוד לבור ולקוץ, חיה ושוודד הם מכשול שמגיע אל האדם. במשל יש שני סוגי מכשולים: מכשול שבא לאדם ומכשול שהאדם בא אליו. נזדמנה לו אבוקה של אור, נצל מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים, אבל עדין אינו מוגן מתחיה רעה ומן הלסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר, נצל מתחיה רעה ומן הלסטים, כיוון שיכול לראות אותם, אך עדין אינו יודע באיזו דרך מהלך. כיון שהגיע לפרשת דרכים, הצטלבות דרכים (מקום עם שילוט), נצל מכלם, כי בה אין חושך ויודע איך ללכת.

הגמרא מדברת על הפסוק "נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר". נר זה אור שתלוי בחומר בעירה. הנר דולק כל זמן שיש בו שמן וחלב, וברגע שהחומר נגמר גם האור נכבה. לעומת זאת, השמש היא תמידית ואינה תלויה בחומר.

זה גם ההבדל בין תורה למצוות. מצוות אפשר לקיים רק כשהגוף חי, "ובמתים חפשי" - כיוון שאדם מת נעשה חפשי מן המצוות. המצווה דומה לנר אבל התורה אינה תלויה בכלום, "תורה קדמה לעולם".

"משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה"

במשל שלנו, חז"ל אומרים דבר גדול. מהות האדם היא להלך. "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה". מהות האדם היא המצאותו תמיד בתנועה. יש לו שתי אפשרויות: או לעלות או לרדת, אבל

תמיד יש שינוי במצבו.. הוא יכול להיות או טוב או רע כיוון שיש לו בחירה חופשית, "ראה נתתי לפניך את החיים ואת המוות ובחרת בחיים".

החושך זה העולם שלפני מתן תורה, לפני שאור התורה הגיע לעולם. אנחנו מגששים באפילה וכל אחד חושב אחרת. הרבה מהמוסריות שבעולם מגיעה מהתורה. "אלוקים עשה את האדם ישר".

"וּמִתִּירָא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַבְּרָקִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִחֵיה רָעָה וּמִן הַלְּסָטִים, וְאִינוּ יוֹדְעַ בְּאִיזָה דְּרֶךְ מַהֲלָךְ".

ישנם שני סוגי עבירות: עבירות שאדם הולך אליהן מעצמו (קוצים וברקנים), ועבירות שהאדם מגיע אליהן מהשפעת הסביבה וכד'.

"נִזְדַּמְנָה לוֹ אַבּוּקָה שֶׁל אֹרֶךְ נֶצַל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַבְּרָקִים וּמִן הַפְּחָתִים, וְעַדִּין מִתִּירָא מִחֵיה רָעָה וּמִן הַלְּסָטִים, וְאִינוּ יוֹדְעַ בְּאִיזָה דְּרֶךְ מַהֲלָךְ".

יש אנשים שהם בחינת "אבוקה של אור", שעוזרים לו שלא ללכת אל העבירה, אבל עדיין אין לו מספיק כוח ואור כדי להתנגד להשפעות זרות, אבל יש עדיין בעיה, שהוא אינו יכול להינצל מחיה רעה וליסטים, "אל תאמין בעצמך עד יום מותך".

"כִּיּוֹן שְׁעָלָה עֲמוּד הַשֹּׁחַר, נֶצַל מִחֵיה רָעָה וּמִן הַלְּסָטִים, וְעַדִּין אִינוּ יוֹדְעַ בְּאִיזוֹ דְּרֶךְ מַהֲלָךְ. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְפָרֶשֶׁת דְּרָכִים, נֶצַל מִכָּלֶם".

שואלת הגמרא שם:

"מאי פרשת דרכים? א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה,

רב נחמן בר יצחק אמר זה ת"ח ויראת חטא,

מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא"

הגמרא מביאה שלוש דעות מהי פרשת הדרכים:

א. דעת רב חסדא - זה ת"ח ויום מיתה - רק כאשר אדם מגיע ליום המיתה יש לו את הביטחון שהוא נמנע מכל חטא, "אל תאמין בעצמך עד יום מותך".

ב. דעת רב נחמן בר יצחק - זה ת"ח ויראת חטא - ת"ח שאין לו יראת חטא עלול להיתפס ע"י החטא והוא לא יוכל להתגונן, ברגע שיש לאדם יראת שמים הוא מוגן מהחטא, ויודע לאן לפנות וללכת.

ג. דעת מר זוטרא - זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא - ת"ח עלול לחטוא בשם התורה, מפני שאינו יודע את ההלכות כמו שצריך.

יש בהלכה שאלה גדולה לגבי היחס ליהודי שעובר עבירות. "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". ההלכה אומרת שאדם שחוטא צריכים להוכיח אותו, ואם הוא מתעקש ולא מקבל את התוכחה לפי ההלכה צריך לשנוא אותו (נלמד מהפסוק "כי תראה חמור שנאך").

ברם, בזמן ר' עקיבא חל מהפך, ר' עקיבא אומר שבדורם יש שלושה חסרונות שבגללם היום אסור להוכיח:

א. לא יודעים איך להוכיח (להוכיח זה לא לצעוק שאבעס, צריך לדבר בנחת וכדו').

ב. אנחנו לא מושלמים, ורק כאשר אדם לא עובר על העבירה בעצמו יכול להוכיח עליה.

ג. צריך שהאדם יהיה מוכן לקבל.

כיוון שכל החסרונות הללו רלוונטיים גם בימינו אסור להוכיח, וממילא מתוך זה אמרו רבותינו החזון איש והרב זצ"ל שאסור לשנוא אף יהודי, וממילא יש מצווה לאהוב כל יהודי.

מי שאינו בקי בדברים הללו עלול לטעות בהלכה הזו ולשנוא יהודי ח"ו. לכן רק מי שלומד את ההלכה ויודע אותה מובטח לו שינצל מלעבור עבירות.

שנזכה בע"ה לגדול בתורה ויראת שמיים, ומתוך כך לאהוב כל יהודי.

יציאה בשאלה | הרב יהושע שפירא

בעבר לא הייתה לנו מפה שעל פיה יכולנו לדעת נתונים מדויקים של מה קורה מבחינת אחוזי הנשירה, וכל אחד סיפר לעצמו מה קורה על פי מה שהיה נראה לו שאמור לקרות. כיום, יש מידע מתרבה והולך, לא כולו באותה איכות, ויש פערים, ונשתדל להציג כאן את החילוק בין השיטות.

א. הקדמה - שיטות לסטטיסטיקה

כששומעים היום סקרים על המצב של גוש הימין וכדו' לא כולם באותה רמה. יש ארבע דרגות עיקריות שהסטטיסטיקה בהם היא בעלת משקל רציני:

שיטה א': היום רוב הסטטיסטיקאים משלמים כסף לאדם שמפלח את הנתונים שיתאימו לציבור הרחב, הם פונים לאנשים שלהם, ומהראשונים שעונים עושים את הסטטיסטיקה. הבעיה היא שברגע שיש אינטרס לשנות את הנתונים אפשר לדאוג שרק האנשים הרלוונטיים יענו את מה שרוצים וממילא הסקרים הללו קצת מוטים.

הסטטיסטיקאי היחיד שהצליח להתגבר על ההטיה הזו הוא מומו פילבר, שגם כאשר הוציא סקר לקראת הבחירות הוא ברמה אחרת לגמרי, והוא זה שהיה הכי קרוב לתוצאות האמת.

שיטה ב': בחירת נסקרים באורח "אקראי" - מפולח לפי שכונות וכד'.

שיטה ג': סקר עומק. סקר עומק נערך ליותר אנשים, ושואל יותר משאלה אחת עם כמה חיתוכים מתוחכמים שלפיהם אפשר להבין מה באמת האדם חושב למרות שהוא אומר לנו משהו אחר לגמרי.

שיטה ד': הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שולחת מאות שאלות לכמה אלפי אנשים, ומחייבת חוקית לענות עליהן. שם שואלים באיזה בית גדלת בגיל 15: דתי, חרדי, מסורתי וכו', ושואלים באיזה מגזר האדם היום, ומשווים. זו השיטה הכי טובה ונכונה לגלות את הנתונים.

ב. אחוזי נשירה בציבור

בשנת תשע"ב הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בדקה לראשונה גם חרדים. כמו"כ הלמ"ס¹⁰ הוציאה תחזית לשנת 2048 (מאה שנה להקמת המדינה), ומצאו שיהיה קצת יותר משישה מיליון חרדים וקצת פחות מעשרה מיליון מהציבור הכללי. המכון הישראלי לדמוקרטיה לא אהב את התשובה ועשה מחקר משלו לבדוק אם הלמ"ס צודקים, ולטענתו זה לא מדויק ויהיו קצת פחות משישה מיליון חרדים, וקצת יותר מעשרה מיליון אחרים.

אפשר לחלק את אחוזי הנשירה לפי שישה מגזרים עיקריים שמתאימים לשש מפלגות:

¹⁰הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

ע"פ המכון הישראלי לדמוקרטיה:

א. חסידי - אגודת ישראל: 2% (יש פה הכפלה של מספרים כי הנשירה אצל המכון הישראלי לדמוקרטיה כוללת חסידים שמתייחסים לכאלו שעברו לפלג אחר כחילונים).

ב. ליטאי - דגל התורה: 3%.

ג. ספרדי - ש"ס: 8.5%

ע"פ קמיל פוקס:

ד. חרד"לי - סמוטריץ': 21%.

ה. מרכז - הבית היהודי ז"ל: 31%.

ו. ליברלי - ימינה (...): 51%.

אלו נתונים מאוד מיאשים ומדאיגים, לכאורה החסידים מצליחים למנוע נשירה פי 10.5 יותר ממנו! להם יש 20 נושרים מאלף ולחרד"לים 210! מה אפשר לעשות עם זה?

נקראתי פעם לועידה הארצית של בני עקיבא בחול המועד פסח לפני 3-4 שנים, וביקשו ממני לבוא לפאנל על לימוד תורה. שאלתי מי בצד השני של הפאנל ואמרו לו שרוצים להזמין איזה ליברלי אחד. אמרתי שיביאו חרדי רציני שלמד כמה פעמים את הש"ס והוא יתן לי בראש שאני לא לומד כלום. בסוף כמובן לא הביאו חרדי, הביאו חמישה חילונים (אחד מהם יריב אופנהיימר) וקיבלו אותו בכבוד גדול, חוץ מהם הזמינו גם אחד ערבי. ושאלתי: חמישה חילונים וערבי אפשר להביא, וחרדי לא?

יש פה נקודה מאוד עמוקה. הרבנים מהדור הקודם היו צריכים להיאבק מאוד כדי להסביר למה הם לא חרדים, לכאורה אין סיבה שלא. ואם זה נכון אצל החרד"לים, ק"ו שאצל הליברלים זה אמור להיות ככה. אנחנו לא שמים לב, אבל בבסיס שלנו אנחנו אומרים "אנחנו לא חרדים", ואנחנו כ"כ לא חרדים שאנחנו לא מוכנים לשמוע מהם וללמוד מהם.

ישנה הנחת יסוד אצלינו, שאם אתה סוגר אתה יוצר חנק על האנשים ואז הם יבעטו בדת ויעזבו, ואם אתה משתחרר זה יוצר רצון פנימי לעבוד את ד'. ולכן יש זהירות עצומה לא לחנוק, במיוחד בישיבה לצעירים. ההנחה הזו שעומדת בבסיס הדיונים החינוכיים צריכה שינוי דחוף. היא נכונה במקרים פרטיים ואישיים, אבל במקרה הכללי צריך לשמור ולהישמר יותר. בסוף זה מה שעובד בפועל.

הגיע אלי תלמיד, מוכשר מאוד, שכתב חוברת לסניפים בשומרון על שמירת נגיעה אחרי שראה שהייתה שם בעיה בזה. הוא ביקש ממני לעבור על החוברת, אם אני מוכן לתת הסכמה. שלחתי אותו לרבנים אחרים שיסכימו איתו. הוא התעקש, והסכמתי אבל אמרתי לו שאני אומר מה שאני חושב. החזרתי לתלמיד את החוברת, וכשהתלמיד אילץ אותי לענות אמרתי שכל מה שכתוב זה לא סיבה לאיסור נגיעה. בחוברת הוא דיבר על מגע, מה עושה מגע בין אדם לאדם, דיבר על נאמנות

ובגידה בנאמנות וכו', וכתב שלכן יש איסור נגיעה. אמרתי לו: נניח שניקח גוי וניתן לו את החוברת, הוא ישמור נגיעה או לא? לא. ואם הוא ישאל אותנו אם לשמור נגיעה מה נענה לו? גם לא. אבל בחור חרדי בן 12 שבטעות נגעה בו אישה ברחוב קופץ כאילו נחש נשך אותו כי הקב"ה אמר שזה אסור! ואת זה התלמיד לא כתב.

למה זה קרה? כי אחת הבעיות בציונות הדתית היא ש"אנחנו יודעים לקדש את החול ופחות יודעים להבדיל בין קודש לחול".

בכל דבר יש דרגות של קדושה. כמו שהמשנה כותבת על הבימה, מה שנוגע בה, תשמישי קדושה וכו'. להבדיל בין קודש לחול זה הדבר שאנחנו פחות טובים בו. מי יודע טוב להבדיל בין קודש לחול? החרדים.

אנחנו לא מייקרים מספיק את הקודש של הדברים, לא עושים מספיק הבדלים בין האלוקות לחול. אם מערבבים קודש וחול זה לא משנה אם הילד יעסוק בקודש או חול. וממילא ישנה נשירה גדולה.

לסיכום:

א. המחשבה שלנו שככל שנפתח יותר ונאפשר יותר זה יגרום לאנשים ליותר קשר נכונה באופן מוגבל וצריכה הרבה עיון מתוך ראיית המבט הגדולה של מה שקורה לנו בסוף. (21%!).

ב. ההבדלה בין חול ומחשבה אנושית לקודש אלוקי ששייך לעולם אחר לגמרי של "עין לא ראתה אלוקים זולתך" זה דבר שאנחנו צריכים להתחזק בו כדי לקנות יותר מרכיבים יסודיים שימנעו את הבעיה של הנשירה.

שנזכה בעזרת ד' להתפתח בקודש ולהתעלות מעלה מעלה עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

שער ה' מאמר הדור

**"הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש
צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה
דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה
תמלא את כל לב. דורנו, הוא דור נפלא, דור
שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל
דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך
ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד,
גם רם ונשא ; הוא כולו חייב, גם כולו זכאי.
אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת
לעזרתו"
(מתוך המאמר)**

מאמר הדור

המכאוב הגדול, המדכא את הנפש ביגון נורא ואיום, המצוי בדורנו בלב כל מי שחושב מעט מחשבה והוגה מעט דעה, ביחוד אם הוא גם-כן מוכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבבו, אין לתאר ולספר. נדוים ונמוגים הננו למראה דור שלם, - אבות ובנים יחדו של אומה שלמה -, המתהפך בחבלי בענות נוראה ומצוקי שאול. והכאב כל כך גדול, עד שנוטל ממנו גם כן את כשרון הדבור, איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות. יש לו דבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוח לו, כי-אם לבזות ולחרף או להתקצף ולקלל. הצרה האיומה הרוחנית והחמרית יחד, או! החשיכה את עולמנו, נטלה את זיו הכבוד מחיינו, נחשכו עינינו מלהכיר את כבוד עצמנו, וירדנו עד לעמק השפל של בזוי עם, והחרפות הגדופים והקללות, וכל תכונה זועמת וקצופה הוא לחמם התמידי. לוא היה באמת זה ערכנו, להיות חדלי אישים, וחשוכי כל כבוד, אז בודאי לא היה דוה על-זה לבנו, דאבון הלב ימצא רק כששרים הולכים כעבדים על הארץ, כשמכובדים ויקרים מתבזים ומזלזלים עד שהם עצמם שוכחים את כבודם ויקרם. "ראה ד' והביטה כי הייתי זוללה". והנה אם היה באמת דורנו דור רע ומושחת, דור אשר חלאתו בו, אז עוד היינו מקבלים עלינו באהבה את הבוז והקלון, כיון שאיננו ראויים לצורה של חיים יותר הגונים, "נשכבה בבשתנו ותכסנו כלימתנו". אבל במה ננחם כאשר נחדור לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור, אדרבה נמצאנו לא דור שפל, גם לא דור חוטא לפי האמת. בין באבות בין בבנים נמצא המון דברים טובים, רגשות עדינים, ורצונות נכבדים, ובכל זה אנו רואים שחסר לנו הכל : לבד מה שלקינו בכפלים ; לבד שהננו נרדפים עד צואר ; לבד מה שדמינו נשפכים כמים המוגרים ארצה ואין אנו מוצאים בנפשנו דרך איך להנחם, אפילו נחם מועט, על כל הדם היקר והאהוב, דם בנינו ואחינו היקרים, הלב נעשה יצוק כמו אבן, המח כמטיל עופרת, ואיננו יודעים כי-אם להתרגש, להתקצף, לכעס ולשנא, אוי מה היה לנו "בת עמי לאכזר כיענים במדבר", לבד זה, המשטמה הכללית הסובבת אותנו מעברים מהמון רב, הבוז והשפלות הפנימית המבצבצת אפילו מתוך לבם של אותם הנדים לשברנו, והאומרים שראוי לרחם עלינו, הם השפילו את רוחנו כל-כך עד שגם אנחנו אין אנו יכולים להסתכל על עצמנו כי-אם בעין של זעם, של חשד ושל השפלה, כאילו אנחנו, רק אנחנו הננו הרעים והחטאים, הסכלים והחשוכים מכל העם אשר על פני האדמה, אוי ואלליל!

הידיים רפות, הברכים כושלות, הלב נמוג והעינים תועות לתור פה ושם, אולי יש איזה נקודת אור, איזה ניצוץ תנחומים, שיהיה ראוי להאיר ולחמם, להעלות על ידו שלהבת אש קדש. אבל מאומה לא ימצאו, האבות נבהלים ונואשים, הבנים מלאים רגז וקצף, ואיש שפת רעהו לא ידע ולא יבין. כל אחד מתגדר בצרותיו המיוחדות לו, כל אחד מאשים את חברו, ותולה הקולר רק בצוארו. ולהשיב את הלבבות אלה לאלה, וקל וחומר לשלב את הידיים לעבודה חשובה וכוללת - אין דורש ואין מבקש "נהפכו עלי צירי" ואלך מר בחמת רוחי ויד אלהים עלי חזקה".

הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה תמלא את כל לב. דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חייב, גם כולו זכאי. אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו.

בכל הזמנים ובכל הדורות אנחנו רואים, בדור שהוא מלא פרצות, הפרצות עוברות על פני כל חוגו המוסרי לכל צדדיו. דור שוכח אלוה הוא ג"כ דור סורר ומורה, זולל וסובא. מראש מקדם עת זנח ישראל את צור מעוזו, הנה מעבר מזה "זובחי אדם עגלים ישקון", "ויצמדו לאלילים": "וישכחו אל מושיעם", ומעבר מזה "זנות יין ותירוש יקח לב", "וגנב יבא ופשט גדוד בחוץ", פה "נשים מבכות את התמוז", ושם "כל אח עקב יעקב, וכל רע רכיל יהלך", וזה הקו עובר הוא גם על פני התולדה שלנו ג"כ בגלות. מוזר הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא - נוציא מן החשבון את היחידים הגסים שלקחו להם את רוח הפרצים למסוה לעולל על ידו עלילות של גזל וחמס וכל נבלה - נמצא כי מעבר מזה "חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו", ולעומת זה - רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה. חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל מאותו הגבול, שהחק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה, כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, - "הועם זהב ושונא הכתם הטוב" עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו. מעל ירושלם דלמטה החרבה והשוממה המושפלת עד שאול תחתיה התעלה, ולירושלם שלמעלה לא יוכל להכנס, כי "אין הקב"ה נכנס בירושלם שלמעלה עד שיכנס בירושלם שלמטה" "מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה, רב לך שבת בעמק הבכא. התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי, עורי עורי שיר דברי, כבוד ד' עליך נגלה".

הבה נכין לו הדרך, נראה לו את מבוא העיר, למען יוכל למצא את הפתח. נודיע לו שימצא מה שהוא מבקש דוקא בגבול ישראל, "אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי" "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני, אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני". לא נעשוק ממנו את כל האור והטוב, את כל הזוהר והעצמה שרכש לו, כי-אם נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר ממקור הנשמה הישראלית ובנינו יביטו אליו וינהרו.

המחלה הנוראה של הדור אין מקומה העיקרי לא בלב, לא ברגש, לא בתאוה והפקרות, לא בידים פועלות און ולא ברגלים אצות לרעה, אע"פ שכל אלה חולים ונכאבים הנם. אבל יסודה של המחלה

הוא המח, - כח המחשבה. בראש פסגת המחשבה, החובקת את הכל, מסתתרת מחלה עזה שהיא עמוקה מכל שפה מורגלת, ובשבילה לא יבין איש שפת רעהו, וכל המקרים הצדדיים שמים הם נוספות להגדיל את ההתרחבות של החלי האנושי, ועינינו רואות וכלות. גם מבלי חקור הרבה הננו רואים, שהסבה לכל מכאובי הדור היא רק המחשבה. ההמון הרב אמנם הוא נמשך אל הזרם ע"י התגעשות של מהומה, ע"י הסמיכה על איזה אבטוריטטים שלו וע"י קלות הדעת. אבל הסבה הפנימית שמסבבת כל אלה היא התנועה המחשבית הכוללת, שמצאה מקום במוחם של הכחות הפועלים, ע"י מה שבאה לבקש חשבון על כל האוצר של הרגש שהיה להם מאז בלבבם, ע"י ההרגל, החינוך והמורשה ברב או במעט, ולא מצאה ידם להעמידו על ברורו מכל צדדיו. הם דומים שמצאו רק צדדים כהים, של רגש בלא דעת, של פחדנות ומורכך בלא אומץ לב וגבורת החיים, ויחס לבבם בקרבם. ומתוך שלא מצאו דרך סלולה איך להאיר באור הדעת על הרגש המשומר מימים היותר עתיקים, וגם היותר טובים לאומתנו, לרומם את כל נקודותיו הפרטיות עד נקודת הגובה של השכל המתנשא, החופש וחוקר נתיבות עולם, החפץ לסול לו את ארחו במדע החיים העומדת למעלה אפילו מן הרוממות המטפיסית, על-כן פנה לו אל הזלזול והשלילה, מכאב לב ומנפש מרה, ומאפס תוכן לחיים נספחו רבים ללוחמים במפלגות כאלה שלא יכירם שם מקומם כלל, ומוסרים את חילם לזרים. נרחם על אלה האמללים בנינו ואחינו הטובעים בים זועף של צרות רוחניות, שהן קשות יותר מכל חלי ומדוה. נושיט להם דברים טובים, דברים נחומים, מלאים שכל מפיקים שקט ואומץ, ע"י אותו הכח עצמו שטלטל אותו לתוך מצבו הנרעש וההרוס. כי מה הוא הכח הפועל את כל השינויים הנמרצים בקרבו, שבגללם אנחנו כל-כך סובלים אם לא הספרות ? וכיון שהספרות פועלת עליו כל-כך הרבה, מובן שרק בכח המחשבי שבקרבה היא פועלת. אע"פ שנקבץ בתוכה גם להג הרבה ודברים מחממים, ומלהיבים לבד, אבל מכל-מקום אם לא היה לה בסיס מחשבי אי אפשר שתתקיים ותקנה כל-כך לבבות, להרס ולבלע באופן סיסתמתי.

כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת, כשמושגי הצדק והיושר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה. אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מכל-מקום הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש יושר שמן ורטוב, רענן וחי. אמנם במסיבות הקדומות, מצד התכונה, שהלמוד התורני, המוסרי והמעשי, היה מורגל להיות לבוש בה בימים שעברו, - באותם הימים בכללו עוד לא היה כללות הדור מוכשר לדמות שהוא ראוי לשאיפות גדולות, וכל תחלואיו המוסריים היו יכולים להתכנס רק באיזו שפלות של תאוות מאיזה סוג שהיא. - ועכשיו הכלל נתרומם על חשבונם של האישיים הפרטיים, - שזהו בכלל מהלך התולדה האנושית. ברובי תקופות ההסטוריה אנחנו מוצאים חכמים נעלים גדולי רוח בדורות הראשונים, שאנו משתאים על גדלם ועז רוחם, אבל הכלל הוא היה נתון בשפל המצב, בין בדעת בין במוסר, אמת כי נעלה מכל המון היה המון עמנו מצד הקדושה האלהית החופפת עליו, ויהי לנס. בדורות האחרונים התחילו הענקים להתמעט והכלל הולך ומתעלה. בעמנו נתמעטו הבורים, ולעומתם

נתמעטו, והוקטנו הגאונים והצדיקים. בתקופה הנמהרה של עכשיו הדבר בולט למאד. וזאת העליה של הכלל ההמוני הסבה ג"כ ירידה, שהדור שהוא מוצא את כל מה שהוא שומע ורואה מהורים ומורים קטן מערכו, אז מוסרם אינו לוקח את לבבו ואינו משביר את צמאונו. גם אינו מטיל עליו שום אימה ופחד, שכבר התעלה בתכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שהיה, בין מוחשי בין ציורי, בין חומרי בין רוחני. הצרות והתלאות הנוראות עשוהו לנוקשה ועז, עד שכל בלהות ופחדים לא יזעזעוהו. הוא מוכשר רק להתרומם, ללכת באורח חיים ההולכת למעלה למשכיל, אבל לא יוכל גם אם ירצה להיות כפוף ושחוח, נושא עול ונטל, אשר לא יוכל למצא בתוכו רושם של אור חיים, לדעה ורגש; הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאד מוכשר הוא לשוב מאהבה שיראת הרוממות תתחבר עמה. בפועל עוד לא הוציא שום דבר למעשהו דורנו הנרעש. אבל בכח יש לו רב, דור כזה היוצא להורג, בעז נפש בשביל מטרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש הישר, הצדק והמדע שבקרבו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר.

ודור בעל רוח גדול חפץ ומוכרח לחפוף, בכל מקום שהוא פונה, לשמע דברים גדולים. ועיקר הגדולה של הדברים, הוא שיהיו מסוימים ומבוררים, עם גדלם רחבם והקיפם. המטרות היותר פנימיות, שהשרשרת של כל החיים המוסריים, הדתיים והלאומיים, וכל התלוי בהם, אחוזה בהן, תהיינה מבוררות לפניו, עד כמה שהוא יכול לשער ועד כמה שכח ברורו יכול להגיע. ומה שלא יוכל להגיע ולברר, מכל-מקום יחפוף למצוא בהם רגש והלך נפש, למען ימצא חיים בלבבו בזיו גדלם והדרם. והדברים הנמוכים והפשוטים לבדם, אע"פ שהם מלאי אמת וצדק, לא יספיקו לו, לא ימצא בהם מנוח. ודור שבכח יש לו רב, ובפועל לא כלום, דורש הרבה, ומן המוכן אין בידו מאומה, אי אפשר להצילו מרעתו ולהעמידו על דרך החיים הנכונה כי-אם במה שנדבר עמו מכל נשא ונשגב, מכל נעלה ונהדר, בשפה היותר פשוטה ונמוכה, בדברים היותר מורגלים ומובנים לו, כדי שימצא גם בעמק התהום שהוא שוכב שמה את הזיו והנועם האדיר והעליון שהוא מבקש. אמנם רק קוי אורה דלים ומעטים נוכל להגיע לו. במדה כזאת אך יספיקו הם להחיות את לבבו, למען יתחיל להתרומם ולהתנשא "ובמרחקים יזכרוני וחיו את בניהם ושב". וכיון שרק יתיצב על דרך האורה, ילך הלך ואור כשחר נכון מוצאו: על-כן בא מועד להתחיל בעבודת הקודש הזאת ללמוד מה שיהיה על-מנת ללמד את דורנו הצעיר, החפץ לפחות להיות חי וער, וחלק רשום ממנו חפץ ג"כ להיות חושב ומרגיש מה שראוי לישראל ולאדם.

התחיה של "השבת לב אבות אל בנים ולב בנים אל אבותם" אי-אפשר להיות כי-אם דוקא על-ידי אורא דארץ-ישראל. כההטבה המוסרית של היחיד, כן של הכלל כולו היא נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר, והכובש. כשם שהיחיד בשעה שהוא עדיין לא עלה עד מרום פסגת המוסר הגמור, בשעה שבטבעו עוד לא נחקק יפה החותם של הצדק והטוב, אז דרכו הישרה קשה עליו, הוא צריך למלחמות על כל צעד והוא מוכרח להדוך את כחותיו הרעים, לכבשם ולבטלם לפעמים. אבל זה איננו דרך האורה עדיין, כי כאשר יוסיף לקח, וישתמש באורה של תורה מצורף עם המאור

השכלי והנטיה הטבעית, שבלב הישר והתמים שהתעורר יפה, אז ימצא כי הוא איננו צריך כל-כך להיות בעל מלחמות. ואם לפעמים יהיה לו צורך במלחמה, יראה גבורה אחרת, ולגמרי אחרת, כי לא יכבוש את שום כח מכחות נפשו שיהיו אסורים וכלואים, שלא יעשו מאומה, כי-אם יקחם ישעבדם בחבלי אדם ובעבותות אהבה " אל הטוב ואל היושר, אל מרומי המגמות היותר נשאות, שהם הנם החפצים האלהיים. ואז יצא מכלל עבדות ויהיה בן חורין, מאושר, עטור בעבדות העליונה שהיא עטרת תפארת, "עטרת זהב מזוקק על ראשו". האידיאלים היותר נשאים, והמתרוממים עד אין קץ, עד אותו המקום שעין האדם מתעששת. ואין הדבור וההגיון שולט שם לקרא בשם פרטי, שמה אי-אפשר לעמוד כי-אם באור האמת המוחלטה, באין שום דרך איך להשפיל ולסמן בשום ערך מוגבל, על-כן יקרא באמת בשם התרוממות גמורה, המתנשאת עדי עד, בשם רצון ד', ועבודת ד'. אמנם רק אחרי ההתנשאות המחשבית והאידיאלית הפרטית עד מקום שידה מגעת, ואחרי הציורים העשירים הפרטיים, ברעיון ובפועל. ואחרי ההבחנה הגמורה שכל רם ומתנשא בציור יש לו תכלית וקצבה, ובעומק הנפש האנושית יש עריגה למה שהוא למעלה מכל תכלית, ועליון מכל קצבה. אחרי ההכרה הגמורה, כי כל פועל טוב נזרע הוא בחיי הכלל, ולכל דור ודור יש חלק אחד מני רבבות אין קץ, להעלות ולהתרומם, אבל העליה, ההתרוממות הגמורה, האידיאלית בגונה ההחלטי הרי הוא רק באוצר חיים, ששם גם הטוב העליון הבלתי מוגבל ומשוער גם כל טוב קל וקטן מתאחדים ומתארגנים עם החפץ האלהי, השלם בתכלית. אז גם החיים המעשיים החברותיים מוכרחים הם להתרומם למעלה אצילות של המחשבה היותר זכה, היותר מתונה ויותר מבוררת, המתנשאת מעל כל הקטנות והקינטוריות הנמצאות בתחתית החיים שנשפל בהם - עד לחמלה - ההמון, עד שהוריד אליו גם את סופריו וגדוליו, עד שפעל גם עליהם שיחשבו גם המה את כל אמת יותר נשא, וכל הגיון יותר רם, המתעלה מאותו העמק שטובעו בו בתגרת יד המהומה והבערות, שהנם דברים שאין להם יחש ישר עם החיים הקימים במציאות. ואמנם רק הדרך הפונה אל רום המחשבה והאידיאליות, הוא רק הוא מאיר את החיים וממלאם צחצחות וזיו להושיבם על בסיסם הנועד להם לפי טבעם העצמי, הגנוז בעמק כל לב ונפש. במדה כזאת המאסרים השכליים והמוסריים מתפתחים, החיים זורחים במילואם, "קול רנה וצהלה באהלי צדיקים ימין ד' עושה חיל ימין ד' רוממה, ימין ד' עושה חיל". כל הנטיות הטבעיות עומדות הכן בהרחבתן למלא את התפקיד האלהי הטוב והנאור, וכל המחשבות השכליות הנן המאורות הגדולים להזריח אורם על כל ארצות החיים של "אורח צדיקים כאור נוגה ההולך ואור עד נכון היום". על-כן אין שום כח נדח, אין שום מחשבה נדכאת, כי-אם הכל מאיר הכל חי והכל מוכן ומזומן לשרת עם מלאכי השרת ולשורר עם כל ארלי שחק, להשביע לכל חי רצון ולהרבות האושר הכללי והפרטי של שמחת ד' במעשיו, כשהם מתעלים ומתברכים, כשהם שמחים ומתמלאים זיו, אין עצב ותוגה, אין שטן ואין פגע רע, רק סוכת שלום פרושה וחופת כבוד חופפת על כל רגש חיים, על כל נטיה ומחשבה, על כל מעשה ומפעל. וכולם הם מתקשרים יחד, להעשות על ידם האומה והדור, הכללי והפרטי, "איש חי רב פעלים מקבצאל שריבה וקבץ פעלים לתורה", שאין שום מלחמה כבדה לו, שכל כח אדיר המתחבר עם המניעות היותר נמרצות הוא מנצח, ושכל מה שיש להשתמש בו לטובה הנם שבים תחת ידו

להגביר אוננו, הודו ונצחו, "הוא הכה את שני אריאל מואב, והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג, והוא הכה את איש מצרי איש מראה וביד המצרי חנית וירד אליו בשבט, ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו". כהפרט כן הכלל, כשהדרך הנכונה היא לו להתהלך במדרגה התחתונה של המוסר הכללי, אז אם אמנם הדרך היא נמוכה, חשוכה, ומלאה מהומות מלחמה, אבל עם כל הכבדות שלה מכשיריה נכונים לפניה, הכחות הרעים מתכבשים, היד הגוברת תהיה אז של היושר, של הצדק, של הטוב והתושיה כפי המובן הרגיל והמוסכם, שגם אלה ברובם הנם עומדים במצב הכבישה, גם הדרכים הפרטיים שלהם הנם מלאים מלחמה ונצחון יחדיו גם הם משתמשים בסמים המרים, למען יקומו ויעמדו על רגליהם, אבל מ"מ העז והצדק בימינם. כזאת היא היהדות שבחוץ לארץ, שאיננה יכולה להיות במילואה וטהרתה, כי סוף כל סוף הלא "כל הדר בחו"ל דומה הוא כמי שאין לו אלה". שם בגיא צלמות א"א ללכת במרחב, א"א לשאוף לחיים מלאים, כי החיים החברתיים והלאומיים, מרעלים ברעל אויר ארץ העמים שהוא נותן חיים לאותם העמים שהם מוצאים שם את כל מה שהם מבקשים, שהם יכולים לבנות שמה את כל מגמותיהם היותר עליונות, אבל אף לא נקודה אחת אידיאלית מיוחדת וחשובה ימצא שם ישראל. על כן הוא מוכרח להיות צולע על ירכו, לרכס את כל משאלותיו רק במילוי צרכיו הפרטיים המוכרחים לחיי העיכול וההזנה לבדם. ומזה בא, שהאויר הזה עצמו הוא מזהם את הלב והמח הישראלי, מחלישו ומטמטמו, על כן רק דרך הכבישה הכללית היא הדרך היותר אפשרית ומובילה אל החפץ, שמה.

אבל לא זאת היא תורת החיים הנצרכת לדור של עקבא דמשיחא, שהיא מוכרחת להמשך מארץ החיים ממקום בית חיינו.

כנסת ישראל התנערה לתחיה, ביחש להרצון של הדור הצעיר. הכחות נתעוררו בתעורה נפלאה ומתמהת. אין בשום אופן אפשרות להכניעם בדרך כבישה, כי-אם לרוממם ולשגבם, ולהראות לפניהם את הדרך של האורה הרוממה והאדירה.

יד ד' נטויה לנו בזה, אנו רואים כי בעומק הנפש נתרפאה כמעט כנסת ישראל בחלק רשום מתחלואיה המוסריים, אשר חלו בה עונות ראשונים. כור ברזל מצרף ומטהר היה לה הגלות הארוך האיום והנורא, עם כל יסוריו הנוראים "כאש מצרף וכבורית מכבסים", הדוחק האיום והצרות העוברות כל גבול כח אנושי, ביותר אלה שבימים האחרונים, היו חבלים מלאי אש צרבת, אשר לבנו מרקו וטהרו, רככו וצרפו את לב האבן, "המלח ממתקת את הבשר ויסורין ממרקין כל גופו של אדם". כמשפט האדם כן משפט האומה, היא נתמרקה ונזדככה, הלב הוא לב חדש וטהור, הכליות הנן נכונות לכל מרום, נשגב יקדוש. שם דבר לא יצא אמנם אל הפועל, ההוצאה מן הכח אל הפועל, מה שהוא צפון בלב האומה ובכחותיה הגנוזים, זאת היא עבודת חכמי הדור, צדיקים, גאונים, דרשנים, חכמים וסופרים, ועליהם יתוספו לדור דורים ביתר מעלה, משוררים, ברוח ד' על עמו, חוזים, נביאים, גבורים לפי ההתעלות העתידה במעלה אחר מעלה, "התנערי מעפר קומי שבי ירושלם".

אבל זה הוא דבר מוחש וגלוי לעינים, כי אור הצדק הפנימי, היושר הכללי והאהבה הלאומית הטהורה ברשפיה רשפי אש נתרבה ונתעלה בלב הדור הצעיר, במעולה שבו. על כן אף על פי שאין לו עדיין בפועל מאומה, כי כל ההסברים של כל ארחות היהדות, של כל הדברים היותר עקריים יסודיים, המספיקים למי שתעודתם היא להיות כובשים, שריכוך לבבם היא שלמותם וקימוץ כחותיהם הוא שבחם תהלתם ; כל אלה, אמנם אינם מספיקים לאותם שכבר מלאו כח עלומים, ובלשד חייהם יש מקום לאור הצדק הכללי, שהוא הסגולה הישראלית היותר פנימית ועליונה, להיות מאיר ומופיע גם נהם כנהמת ים לגליו, ושוטף בחזקת יד החיים הסוערים כנחל שוטף.

להם אנחנו צריכים ללמד תורת חיים ממקור החיים, דרכי מוסר מלאי אורה וצהלה, דברי חן ושכל טוב, מזוקקים ומצורפים, מבוררים ומסומנים, עד שמעצמם ימצאו את השלמת כל אידיאליהם, ואת אדירות כל חפציהם היותר רוממים והיותר נשאים, שהם מתאימים לעזה ותפארתה, לחסנה והדרה של אור עולם של אוצר החיים לתורת חיים. לא נחפץ לדכא תחת רגלינו, לא נאבה להגיש לנחושתיים את הכחות הצעירים הרעננים, המשתערים ומתרוממים ; כי-אם נאיר לפניהם את הדרך, נתהלך לפניהם בעמוד אש של תורה ודעת קדושים כבירי כח לב. אנחנו נבין לדעם ושיחם, נדע להוקיר את תכונתם הפנימית, ואת נטייתם העצמית ממקור ישראל, זה עם עז, עזים שבאומות,

נאזר בגבורה ונעטר בתפארה. והם גם המה ידעו איך לכבדנו, איך להמשיך בכל חם לב מלא אהבה והגיון יקר, אחרי כל הגה ושיח הנובע מבאר מים חיים, מאוצר הנשמה של כנסת ישראל, החפצה להחיות בתחיתה את האדם כולו, - "בית יעקב לכו ונלכה באור ד".

באורח חיים כזה כשיתרבו בנו עובדי עבודת הקדש באמת, מסקלי דרכים ומישרי נתיבות, עד מהרה יגלה ויראה לפנינו הודו והדרו של דור בנינו אלה. אהבתם העזה של הבנים היקרים לעמנו ולארץ קדשנו, תופיע ותאיר ג"כ, כשתתפרש ותתרומם ותמלא הכרה ורגש אמת, על אהבת דודנו רוענו רועה ישראל, אלהי עולם, צור יעקב "אמצאך בשוק אשקך גם לא יבוז לי", ואהבת תורת חיים. זאת אות הברית, לארץ חיים ולעם סגולה, "זה יאמר לד' אני, וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתב ידו לד' ובשם ישראל יכנה". לא יבוש עוד להקרא בשם זה נגד כל העולם הגדול והנאור, כי יכיר את העז ואת האמת שבו. ולב האבות יתחיל להכיר את כל אוצר הטוב והסגולה הגנוזה שבבנים, בעומק נפשם הערה והחיה, והבנים יכירו את הקדושה והטהרה, ההוד והתפארת המלאים בלב האבות, שלקחו להם כל אלה בנחלה מדור דורים, ע"י שמירת קדושתה של תורה ומצותיה וע"י הדבקות הפנימית בשם ד' אלקי ישראל, שוכן בציון ובחר בירושלם. וכל אחד מחבירו יקח את כל הטוב, את כל הנאה והכשר, אחרי הזרחת אור החכמה, הגבורה, העז והענוה משני הצדדים, שכל אלה יביאו להכרה נאמנה, שרק ע"י ההתאחדות הרוחנית של ישראל הצעיר עם ישראל הזקן תבא ישועה ותצמח גאולה.

ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך ינטע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה.

רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | א

הקדמה:

הרב כותב על הדור הקודם קודם, שהוא דור שונה מהדור שלנו, ולכן יש הרבה עיסוק בשאלה אם מאמר הדור שייך ומתאים גם לדורנו. אם הוא לא רלוונטי למה אנחנו לומדים אותו?

אנחנו עוסקים במאמר כי גם כשאנחנו לומדים גמרא ורואים מה ההבדל בין דעות צריך קודם כל להבין מה הדעות עצמן שבהן אנו עוסקים, רק אם נדע מה השני חושב נוכל להגיע לאמת.

כותב הרב:

"המכאוב הגדול, המדכא את הנפש ביגון נורא ואיום, המצוי בדורנו בלב כל מי שחושב מעט מחשבה והוגה מעט דעה, ביחוד אם הוא גם-כן מוכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבבו, אין לתאר ולספר".

הרב מדבר כאן על סוגי אנשים שבקרבתם הוא מזהה מכאוב גדול ש"מדכא את הנפש ביגון נורא ואיום". לא כל מכאוב מדכא נפש. הנפש היא כוח החיים של האדם, וברגע שנפש האדם מדוכאת ביגון כזה נורא ואיום הוא לא יכול להמשיך להתקיים. צריך להסיר את המכאוב, לגלות דרכים לטפל בו כדי שהנפש תשתחרר מהכאב, כי כשהנפש מדוכאת כל המציאות מוארת בשחור.

מי הם האנשים האלה, שכואבים כאב גדול כזה? "מי שחושב מעט מחשבה והוגה מעט דעה", לא רק האנשים העמוקים שמזהים משהו במציאות, ורואים את נפש הדור ומהלכה. מספיק לחשוב מעט מחשבה על המצב של עמ"י כדי שהאדם יגיע למצב של מכאוב שמדכא את נפשו.

אפשר לחלק את העולם לשני סוגי אנשים. יש את האדם המתבונן שחושב מעט מחשבה והוגה מעט דעה, ויש את הסוג השני שמוכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבבו. יש אנשים שכלתניים ויש אנשים רגשיים. המקום של ההרגשה העדינה והישרה היא בלב. יש אנשים שיש בהם גם מוח וגם לב, ויש אנשים שכלתניים שמזהים תהליכים (רגש).

העולם צריך את כל סוגי האנשים. מנתח לא יכול להיות אדם רגשני, אם הוא יהיה כזה באמצע ניתוח לב פתוח הוא יתחיל השתפכות הנפש על מצבו של החולה, הניתוח עלול להיגמר מהר מהמתוכנן... מנתח הוא לא סנדלר למרות ששניהם מחזיקים חוט ומחט, וכן עוד הרבה פעולות. כל אדם בעולם הוא אחד מהאפשרויות הנ"ל, הרב כותב על עצמו שהוא לא יכול להיות שוחט, הוא אדם של רגש.

אצל אנשים שונים היסוד הרגשי שונה. זה נכון לא רק בהסתכלות על המציאות בצורה פילוסופית, אלא גם בשביל להרגיש את נשמת הדור, את החיים של הדור, את החיות.

הרב באורות הקודש מדבר על היחס של הרגש והשכל, ומביא את המשל על מיעוט הלבנה, השכל הוא בחינת החמה והרגש בחינת הלבנה, מתחילה הם היו שווים עד שמיעט הקב"ה את הרגש

(הלבנה). אנחנו מתפללים שנחזור למצב של "שני המאורות הגדולים", "והיה אור הלבנה כאור החמה". שיתעלה הרגש ויגיע למדרגת השכל. מצב של: "שתי כליותיו נעשו לו כשני רבנים", "והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט", "מורח ודאין".

גם כשלומדים גמרא, אפשר ללמוד רק בשכל, ואפשר לחיות את הלימוד. כל עוד הקושיה של התוספות לא קשה לך לא למדת טוב את הסוגיה. אפשר לראות את הסברות כחיצוניות, צווי דינים וחפצא וגברא כמו לפתור משוואה, ואפשר להבין את הדברים באמת, יש חילוק בין גברא שהוא חפצא לחפצא שהוא גברא. "יש אבנים ויש אבנים", במדרגה של "עתידה התאנה לצעוק 'שבת!' על מי שקוטף אותה", החיות לפני החטא היו במדרגת בני אדם.

כשאדם מצליח להרגיש את הסוגיה הוא מגיע לדברי אור החיים הק': "אם היו בני אדם מרגישים - מתבוננים חושבים ומרגישים את מתיקות התורה.

"ביחוד אם הוא גם-כן מוכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבבו, אין לתאר ולספר. נדוים ונמוגים הננו למראה דור שלם, אבות ובנים יחדו של אומה שלמה, המתהפך בחבליה בענות נוראה ומצוקי שאול".

הרב מדבר על היחס בין האבות לבנים. האבות הם הביטוי למסורת של בית אבא, דרך ישראל סבא, האבות היו קמים מוקדם עם קריאת התרנגול או השמש.

חלק ממה שמופיע בעקבתא דמשיחא זה "חוצפא יסגא", פתאום הבנים מתעניינים במהפכות, בהשכלה, בסיפורים ושירים. האבות לא מבינים את הבנים, והבנים בזים למה שהם רואים אצל האבות, דרך היהדות שמשתקפת בהתנהגות של האבות נראית להם 'פרימיטיבית'.

"דור שלם, אבות ובנים יחדו של אומה שלמה, המתהפך בחבליה בענות נוראה ומצוקי שאול. והכאב כל כך גדול, עד שנוטל ממנו גם כן את כשרון הדבור, איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות."

הנפש כואבת. גם הבנים לא יודעים להגיד מה הם מבקשים כשהם מורדים. הם נמשכים למהפכות עולמיות גדולות. ולא מבינים למה הם רוצים את זה? הרי כל מילה שהנער מוציא בתורה יכולה לשנות את העולם, שילמדו תורה וישנו את העולם.

אנחנו רואים מחלה אצל הבנים אבל לא מצליחים לזהות מה המקור שלה, אפשר להסתכל על העולם ולראות רק סימפטומים, ואפשר לפנות אל הרופאים של הדור - הרבנים שמגלים את המקור.

צריך להיכנס לתחושה הפנימית של המכאוב, של המצוקה, ולהרגיש את זה. האם הדברים שייכים לדורינו? האם אנחנו כואבים את הכאב של מה שאנחנו מוצאים בדור? האם כשאנחנו הולכים

ליישב את ארץ ישראל אנחנו הולכים כנגד השמאלנים, או שאנחנו הולכים כדי להיות בחינת חלוצים לפני המחנה?

"כולנו בני איש אחד". האם אנחנו מרגישים את הכאב שיש לאומה כיוון שהיא לא מבינה עד הסוף מה מקומה? האם עולה לנו בלב יגון נורא ואיום כשרואים שלטים של תועבה?

לא סתם הרב פתח את המאמר בדיבור על המכאוב. מי שרוצה להתבונן בדור צריך להרגיש את המצוקה שלו ומתוך כך את לראות את הפיתרון.

"איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות.

יש לו דבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוח לו, כי-אם לבזות ולחרף או להתקצף ולקלל".
דאגה בלב איש ישיחנה, היכולת להשיח את הדאגה במובן של לספר עליה לאחרים חשובה בתהליך הריפוי.

צריך לדעת שהדברים נכונים בכל דור ובכל מציאות, גם אצל האדם הפרטי וגם אצל האדם הכללי.
צריך לדעת שבמיוחד בדורינו עם כל המכשירים, צריך לעמוד כחומה כדי שהשיח וצורת החשיבה המקולקלת הזו לא יכנסו לבית המדרש.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ב

בשיעור הקודם עסקנו בדור ש:

"איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות.
יש לו דבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוח לו, כי-אם לבזות ולחרף או להתקצף ולקלל".

יש כוח בדיבור, בנדר, קללה או מחשבה, והדברים נוגעים לכוח הישראלי, "ואשים דברי בפוך", "ודברי אשם שמתי בפוך", יש כוח בדיבור לפעול. הן בנדר או נדבה, הן בלימוד והן בתפילה הדיבור פועל.

בשעה שהקול של יעקב נשמע בבתי כנסיות ומדרשות אין את הכוח של עשו. כשהדברים נמצאים בראש פעמים נמצאים בערבוביא גדולה מאוד. כשיש לאדם משהו שמטריד אותו נפשו מיטרפת עליו, וכשהוא מדבר את זה הדברים קיבלו גדר וגבול.

הדיבור הקיים הוא הדיבור החיצוני, הוא לא מבטא ומדבר על המצוקה אלא כתוצאה מהמצוקה בא לידי ביטוי דיבור שהוא חלק מהמצוקה.

יש שלב שהכאב כל כך גדול שמבוגרים מתנהלים כמו הילד הקטן, ואין דיבור שממתיק את הצרות: "הכאב כל כך גדול, עד שנוטל ממנו גם כן את כשרון הדבור, איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות" (תחילת המאמר).

יש התעצמות של גבורות, ויש יכולת להתמודד, לא בגלל שיש מה לעשות בהתמודדות, כי "יש לו דיבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוח לו, כי-אם לבזות ולחרף או להתקצף ולקלל".

"הצרה האיומה הרוחנית והחמרית יחד, אוי! החשיכה את עולמנו, נטלה את זיו הכבוד מחיינו, נחשכו עינינו מלהכיר את כבוד עצמנו, וירדנו עד לעמק השפל של בזוי עם, והחרפות הגדופים והקללות, וכל תכונה זועמת וקצופה הוא לחמם התמידי.

לוא היה באמת זה ערכנו, להיות חדלי אישים, וחשוכי כל כבוד, אז בודאי לא היה דוה על-זה לבנו, דאבון הלב ימצא רק כששרים הולכים כעבדים על הארץ, כשמכובדים ויקרים מתבזים ומזדלזלים עד שהם עצמם שוכחים את כבודם ויקרם. 'ראה ד' והביטה כי הייתי זוללה'

והנה אם היה באמת דורנו דור רע ומושחת, דור אשר חלאתו בו, אז עוד היינו מקבלים עלינו באהבה את הבז והקלון, כיון שאיננו ראויים לצורה של חיים יותר הגונים, 'נשכבה בבשתנו ותכסנו כלימתנו'".

כשיש חושך אדם מהלך כעיוור באפילה, ולא ברור להיכן ללכת ומה לעשות. הצרה הזאת נטלה את זיו הכבוד מחיינו. עם שמגלה את הכבוד האלוקי, "מי הוא זה מלך הכבוד", ויש כבוד לאומה, ואנחנו מתנהלים כמו "בזוי עולם" שהכוח המחיה של העם זה חרפות גידופים וקללות.

לכל עם יש את תכונות הנפש שלו, ואת התרומה הכללית שהוא תורם במשפחת העמים, ויש הבדל בין העולם הנאור, העולם השלישי, העולם התחתון או שבטים פרימיטיביים אי-שם, שמדרגת הכבוד אצלם שונה, אבל כנראה צריך אותם.

אומר הרב; נהפכנו להיות כאלו שלא יוצרים מציאות של כבוד בעולם. מציאות של ישראל בשעת ירידתם. "כטומאת הנידה עלתה דרכם לפי".

אם זה היה ההגדרה של עמינו לא היה דוה על זה ליבנו כי היינו מתנהגים בהתאמה לאופיינו. גם אם הדור היה דור רע ומושחת היינו מקבלים עלינו באהבה את הבוז והקלון שהמציאות הזאת מביאה אותנו אליהם. למה? כי "דאבון הלב ימצא רק כששרים הולכים כעבדים על הארץ, כשמכובדים ויקרים מתבזים ומזדלזלים עד שהם עצמם שוכחים את כבודם ויקרם".

אי אפשר לבקש מעם הארץ להתנהג כמו תלמיד חכם, אבל אם אנחנו דור במדרגת תלמיד חכם ומתנהגים ח"ו כמו עמי הארץ זה בעיה.

"אבל במה ננחם כאשר נחדור לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור, אדרבה נמצאנו לא דור שפל, גם לא דור חוטא לפי האמת".

יש משהו בראיה של הדור, ההתמודדויות והשפלות של הדור, אבל במה ננחם כאשר נחדור לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור? כאשר לא חודרים למצב הפנימי יכול להיות שלא צריכים לחפש נחמה כי נראים כמו שמתנהגים ומתנהגים כמו שאנחנו נראים וכנראה זה אנחנו.

"כל מי שיש לו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו: עין טובה..." ללמוד להסתכל, ללמוד להתבונן ולראות, לסגל את העין האנושית בראיה פנימית, "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". הקב"ה אומר לאברהם "לך לך... אל הארץ אשר אראך". זה אומר שיכול להיות שאדם יגיע לארץ ישראל והוא לא יראה, הקב"ה לא מראה לו, או שאין לו את העיניים המסוגלות לראות את מה שהקב"ה מראה לו.

הדור בעל דעה, מוסרי ולא דור שפל, גם לא דור חוטא, זה קשור לאותה יכולת חדירה לתוכיות מצבו הפנימי, וקשור גם להגדרת מושג דור חוטא לפי האמת, כלומר, לפי התורה הפנימית, כמו שהרמב"ן אומר הרבה פעמים בפירושו "חכמי האמת". יש אמת פנימית, ויש אמת שהיא אמיתית באותו רובד שהיא מדברת בו.

יש רובד פנימי עמוק שאפשר לראות בו אדם חוטא ולאמר שהוא לא חוטא. לימוד הסנגוריה הוא מקצוע. כשרבי לוי יצחק מברדיטשוב מלמד זכות זה לא כי הוא תמים.

הרב מדבר על הדור שלנו שהוא לא דור חוטא לפי האמת. "אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד" (אורות ישראל ד, א).

כשהרב מדבר על הדור שהוא לא דור חוטא לפי האמת כי יש הבדל בין הדורות הקודמים והחטאים שמצאנו בהם, לבין מה שאנחנו פוגשים בחטאים של דור של עקבתא דמשיחא: "החוצפא של עקבתא דמשיחא היא מעוט אור לשם תקון הכלים, ואינה דומה כלל למאורעות של עבריות אחרים שהם היו לקורות גמורות, בדרך הריסה. אמנם ישנם בתוך המחנה הזה של בעלי החוצפא גם זיקין שהם מוכרחים להדעך לגמרי ודעיכה זו תבא ע"י הארה גדולה של אור תורה מגבורה של מעלה, ע"י הופעת צדיקים גדולים מאד, "אור צדיקים יִשְׁמַח וְנֶר רְשָׁעִים יִדְעֶךָ" (משלי יג, ט). בלא החוצפא דעקבא דמשיחא לא היה אפשר לבאר רזי תורה בגילוי גמור, רק ע"י התעבות ההרגשות שע"י החוצפא, יהיה אפשר לקבל הארות שכליות עליונות מאד, וסוף סוף שהכל ישוב לתקון גמור" (אורות התחיה לט).

באגרת של"ב כתב הרב:

ע"ד בניו, דעתי כמאז לאחוז בדרך הניחותא וההתקרבות היותר חביבה, כי רק בחבלי אהבה ועשות חסד אנו יכולים להמשיך אלינו לב צעירינו, רק בנחת ושלום. ואין ספק בדבר, שאפילו אם הפעולה קטנה עדיין כעת, ברבות הימים תמצא בעזה"י להצמיח פרי תהילה לקדושה ולאמונה ולכל ארחות צדק. הנני חותם בברכה באה"ר לחיים טובים ולשלום כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באהנ"א...

יש תקוה בע"ה להציל ג"כ את הנפשות מעם-קדש שנפלו ברשות הכפירה, ר"ל, ולא יעצור זה מ"ש חז"ל ע"ז "כ"ב לא ישובון", מפני שאחרי משך זמן גדול כ"כ, שנתבסס אויר העולם מקדושת תוה"ק, אבדה הקליפה את כחה עד שלא תוכל להחזיק מעמד שלא להשיב ולהציל מידה טרף, וידידי שאל ע"ד טעם דבר זה. הנה, אהובי, אלה הם מהענינים העומדים ברומו-של-עולם ומקורם קודש ברזי-תורה. ולאהבת ידידי ארמוז לו בקצרה: כלל גדול הוא, שאע"פ שהעולם יורד תמיד בירידה אחר ירידה, מ"מ אין זה כ"א מצד החיצוניות שלו, דהיינו שהמעשים והמדות נופלים ואינם בערך של דורות הראשונים מצד פרטיות הנשמות. אבל מצד הפנימיות, דהיינו כח-הכלל של כללות קדושת האומה כנס"י, כל דור ודור מוסיף על הדורות הראשונים, מפני שהקדושה מצטרפת, ונמצא שהקדושה של מעוט תורה ומעשים טובים של דורות האחרונים מוסיפה אור לשעבר ג"כ, ועבירה אין לה פירות ולא צירוף, בסוד "יתפרדו כל פועלי און".

וע"כ בזמן שהי' רחוק מגאולה הי' אפשר לקליפה להתלבש באמונות רעות בפועל כמו ע"ז וכשוף, ומינות היא ג"כ אמונה רעה תמציתה היותר רעה של ע"ז, וכשהיא בולעת איזה נפש סובבת היא אותו במצודים ומוצצת את דם החיים הרוחניים שבנשמתו, רח"ל. בסוד "שממית בידיה תתפש". אבל בזמן הקרוב לגאולה אין כח לקליפה להמציא אמונות רעות, כ"א להקליש ח"ו את אור האמונה

בלב החלשים. וחלישות זו, אע"פ שהנלכדים בה חושבים שהיא כפירה, והם כמו נתפסים ברשת באין דרך הצלה, אין לה שום ערך של מציאות כלל כ"א חסרון הסברה והארת השכל והרגש, ע"כ מיד שמאירין להם בדרך ד', ע"פ דרכי שכל ישר והרגשות טובות, הולך האור ומאיר עליהם וסופם לחזור למוטב, והם שבי פשע ביעקב ואליהם יבא לציון גואל (אגרות הראיה שלב)

בזמן הקרוב לגאולה אין כח לקליפה להמציא אמונות רעות, כ"א להקליש ח"ו את אור האמונה בלב החלשים. זה החלשת אור האמונה, כמו שכותב הרב באורות התחיה על "מיעוט אור לשם תיקון הכלים". כאשר אדם חולה או עייף קשה לו, אז צריך שהכלי יאכל טוב וישן טוב.

חלישות זו, אע"פ שהנלכדים בה חושבים שהיא כפירה, והם כמו נתפסים ברשת באין דרך הצלה, אין לה שום ערך של מציאות כלל, כי זה לא משהו חיובי. זה חסרון הסברה והארת השכל והרגש. זה משהו שצריך לימוד, כי אנחנו רגילים לראות בעיניים, אבל "חכם עיניו בראשו", ו"כסיל בחושך ילך" גם עם העיניים, ו"חכם עיניו בראשו" זה הראש שהוא מסתכל בו, וכמה שהראש של אדם פנימי ועמוק הוא רואה "עין בעין", עם העין הא-לוקית, אבל כשהוא לא רואה ככה זה ראייה חיצונית. הדור לא שפל ולא חוטא, וממילא אפשר לראות כמה המכאוב גדול.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ג

"אבל במה ננחם כאשר נחדור לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור, אדרבה נמצאנו לא דור שפל, גם לא דור חוטא לפי האמת. בין באבות בין בבנים נמצא המון דברים טובים, רגשות עדינים, ורצונות נכבדים"

גם כשמסתכלים בראיה חיצונית אפשר לזהות שיש בדור דברים טובים. יש כאן צורך להיכנס לתוכיות המצב הפנימי.

"ובכל זה אנו רואים שחסר לנו הכל"

הרב מתאר את המציאות בתיאור קודר:

"לבד מה שלקינו בכפלים; לבד שהננו נרדפים עד צואר; לבד מה שדמינו נשפכים כמים המוגרים ארצה ואין אנו מוצאים בנפשנו דרך איך להנחם, אפילו נחם מועט, על כל הדם היקר והאהוב, דם בנינו ואחינו היקרים, הלב נעשה יצוק כמו אבן, המח כמטיל עופרת, ואיננו יודעים כי-אם להתרגש, להתקצף, לכעס ולשנא, אוי מה היה לנו "בת עמי לאכזר כיענים במדבר", לבד זה, המשטמה הכללית הסובבת אותנו מעברים מהמון רב, הבוז והשפלות הפנימית המבצבצת אפילו מתוך לבם של אותם הנדים לשברנו, והאומרים שראוי לרחם עלינו"

מתוך כך שהם נראים מסכנים, גם כשאדם רואה עני בדרך ונותן לו צדקה צריך לראות אם זה מגיע מרצון לעשות חסד או ממצפון. גם כשרואים גויים מרחמים על עם ישראל מבצבצת מעל השטח משטמה כללית, כזאת שהיא עדינה יותר, אבל:

הם השפילו את רוחנו כל-כך עד שגם אנחנו אין אנו יכולים להסתכל על עצמנו כי-אם בעין של זעם, של חשד ושל השפלה, כאילו אנחנו, רק אנחנו הננו הרעים והחטאים, הסכלים והחשוכים מכל העם אשר על פני האדמה, אוי ואללוי!"

אפשר לאמר לאדם אמירות מקטינות, משפילות, מכניעות, הרבה מעבר למה שאנחנו מבינים בפשט של "וירעו לנו המצרים", שעשו אותנו רעים. הם עשו אותנו בפני עצמנו רעים, "תסמונת העם הנרדף". עד שהאומה מרגישה שאולי באמת זה תפקידה להיות בזויה בגלות ולנסות לרצות את הפריץ.

"הידיים רפות, הברכים כושלות, הלב נמוג והעינים תועות לתור פה ושם, אולי יש איזה נקודת אור, איזה ניצוץ תנחומים, שיהיה ראוי להאיר ולחמם, להעלות על ידו שלהבת אש קדש. אבל מאומה לא ימצאו, האבות נבהלים ונואשים, הבנים מלאים רגז וקצף"

האבות נבהלים, הבנים עוזבים את הדרך, איך יהיה המשך לעמ"י?

"ואיש שפת רעהו לא ידע ולא יבין. כל אחד מתגדר בצרותיו המיוחדות לו, כל אחד מאשים את חברו, ותולה הקולר רק בצוארו".

כל אחד מאשים אחרים בצרות שלו, ולא מקבל על עצמו אחריות.

"ולהשיב את הלבבות אלה לאלה, וקל וחומר לשלב את הידים לעבודה חשובה וכוללת - אין דורש ואין מבקש 'נהפכו עלי צירי' ואלך מר בחמת רוחי ויד אלהים עלי חזקה".

"והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". אף אחד לא דואג לזה.

הרב כותב על איך אנחנו מתמודדים עם הכפירה ועם בעיות הדור:

"משתוממים הם הרעיונות מפני שטף הדעות הזרות ההולכות ושוטפות, ביחוד דעות זרות של עבודות זרות. פורצות הן בשטף אל תוך המחנה, לוקחות לבבות רבים ומעותות את הדרכים, ומטות רבים מצעירינו מדרכי חיים לדרכי מיתה, המגינים על הדעות של היהדות מרימים קול צוחה, מבטלים את הדעות הרעות, מגלים את זיופם ושקרם ע"י בירור גדרי היהדות. אבל הדבר מסופק מאד אם בסגנון זה יעלה בידם להשיב אחור את מה שהחל להתפרץ כהר פרצים" (אורות, זרעונים, ו)

צריך להיות גיבור, לא להחלש מהמציאות שאנחנו רואים לפנינו, לזהות את הנקודה הפנימית, את הניצוץ הטוב שיש, וצריך בשביל זה גבורה מאוד גדולה. "צדיק גמור אוהב רשע גמור וצדיק שאינו גמור אוהב רשע שאינו גמור". צדיק גדול לא נבהל, במובן שהבהלה גורמת לחוסר עשייה ויכולת להתבונן. הוא מסתכל על הנשמה והכוח האלוקי המחיה, ומבין שהבעירה מסביב זה כמו שדה קוצים שבווער לקצת זמן, "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה".

הוא יודע דווקא מתוך גדולתו להתחבר אל הנקודה הפנימית החזקה שקיימת בתוך ליבו של האדם השני, ושם הוא פועל, לשם הוא מתחבר, עד שהטוב שמתחבר לטוב מניע את המהלך.

הרב מדבר באורות התחיה (ב) על ההתמודדות עם המדע, או למה לקח לנו זמן להבין שאין לנו בעיה עם המדע:

"החברה, האנושית והלאומית, עומדת ביותר תחת השפעת הטבע, יותר מהאדם הפרטי, וההופעה האינסטינקטיבית מתגלה בה יותר. כמו שבעלי חיים יודעים להתרחק ממקום סכנה".

לאומה יש אינסטינקט בריא שלא נמצא אצל האדם בפרטי אם לא פיתח אותו. זה הבסיס להמשך שכאשר יתפתח המדע הוא יבוא כתחליף לאמונה. ברור שלא הכל נכון, אבל כרגע זה מונע מאינסטינקט, מתחושה של פחד¹¹.

¹¹ וכותב עוד הרב בהמשך הפסקה שם:

כותב הרב (בהמשך המאמר):

"הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה תמלא את כל לב. דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חייב, גם כולו זכאי. אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו".

אתה מסתכל על הדור ותמה, מה קורה פה? הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. אנחנו צריכים ללמוד את הדור, ללמוד איך מסתכלים על הדור, בין אם הוא רלוונטי או אקטואלי או שייך לדורינו.

אם יש בגוף חיות, כשמגיע אויב כל המערכות צועקות. כמ ועיר שבא אליה מלך או אויב. אבל אדם שמערכת העצבים שלו פגומה, לעיתים הוא לא ידע והגוף לא יתריע. צריך להיות רופא רציני כדי לא להיבהל מזה שיש חום, וכך גם בדור. אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו.

מה מיוחד בדור שלנו? יש התפתחויות בדורות. זה לא דור יוצאי מצרים, אולי זה דור באי הארץ, זה לא דור של בית מקדש. לפי האופי נוכל לגלות איפה יש דלקת, ולמה כתוצאה מזה שזה מציק לו אנחנו רואים את כל האזעקות צופרות.

"ואם תראה, שיבוא איזה רוח זר להעתיק אותה ממקור חייה המיוחדים ולהטותה לצד הספוק רק בכלכלה הכללית, ומכל שכן אם בשלילה תקיפה ומכרחת ישלול אותו הרוח את מזונה, המיוחד להחזיק את רוחה ולפרנס את יסוד קיומה, תדע כי אויב נצב לה, ובכל עז כחה הפנימי תעמוד על נפשה. הטוב האלהי בקרבה ובעולם, שיגלה ע"י ישיבתה השלמה בארצה, זאת היא תכונתה האידיאלית"

"ועם זה היא רואה שהמהרסים הללו, שנעשו לה בזרים, גורמים לה, שהיא מוכרחת כדי להגן על רוחה המיוחד, לסתום חלונות נגד ההארה החיצונה של יצירה ומדע שאינה מיוחדת בבירור גמור לרוחה פנימה, מפני שבשם יצירה ומדע זה באים הלוחמים הללו למחוק את דמותה. ואם גם נאמר שלא תוכל לנחול נצחון מוחלט בדרך זה של השמור המצומצם בלבדו, הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו. אך אותם שהם באמת מלאים רוח אמץ בעת משבר כזאת צריכים הם להכריז ולפרש, שתבסיסי החיים הקדושים, התורה והמצוה, שהם מלאים מרוח האומה ואוצרים בקרבם את כח חייה בצביונה המיוחד, הם הם הבסיס היותר מובטח גם לחופש היצירה והמדע וגם להפרכת האומה והכרת אידיאליה, תחיתה ובנינה"

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ד

"הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה תמלא את כל לב.

אומר הרב, נעשה שיעור בהתבוננות, איך מסתכלים. הרבה מהמסר או מהתוכן נכון גם באיך מסתכלים על כל דבר, על העולם, על מציאויות של רעש ושל חול, כמה אתה מסגל לעצמך את היכולת לראות דברים בצורה פנימית. זה דבר שצריך ללמוד אותו, בשביל הסתכל על מחלות צריך ללמוד רפואה. אם הגוף במתח יש לו כניסה לחיידקים.

כאשר אדם לא מרגיש טוב וקצת עצוב מגיע חיידק והגוף לא נלחם בו ואז צריך לחזק אותו בכוחות מבחוץ כמו "אנטיביוטיקה" וכד', ולתת מנוח לנפש, כדי שהאדם ירגיש יותר חזק ולהמשיך לעבוד את עבודתו ולהתמודד מול החיידקים.

דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חייב, גם כולו זכאי. אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו".

"נפלא" יכול להיות מלשון "פלא", "מדוע זה תשאל לשמי והוא פלאי". משהו פה לא ברור. קשה למצוא לו דוגמא בדברי ימינו. למודים היסטוריה - הסתר י'ה. לומדים את הגילוי של הקב"ה בהסתר. הרב כותב שלימוד היסטוריה זה חלק מהמזון הרוחני של אדם מישראל, "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, וינחל עליון גויים" וכו'.

"אשר בחר בנו מלך העולם", שהכל - נהיה - יהיה בדברו.

העוף שמח כשאתה אוכל אותו, עד עכשיו התרגול היה תרגול ועכשיו הוא חלק מתלמיד חכם, אבל לפעמים זה הפוך: אתה הופך לתרגול - הינדיק!

האריז"ל אומר שזה תלוי בכוונה בברכות הנהנין. איך בן אדם עומד לפני מלך. אם הוא מחזיק את התפוח וחושב על רבונו של עולם או על העוגה או הגלידה.

צריך ללמוד כיצד נוכל לצאת לעזרתו של האדם, כי אחרת אנחנו נתנהג כמו מכבי האש שמכבים את האזעקה או רופא שמביא עוד ועוד אקמול.

לא כל אחד יכול ללמוד להיות רופא. זה לא פשוט, ויש הבדל בין רופא של יחידים לרופא של דור. רופא של דור צריך לדעת, מנהיג של ציבור צריך לדעת. הלכות ציבור הם לא כמו הלכות תרגולות. זה מצריך לדעת להתבונן עמוק בשקלול המציאות, לטפל בחולי בצורה הנכונה.

לא פשוט לדעת איך להתייחס למציאות, מה להגיד לאבות, מה להגיד לבנים, מה לרבנים, וכו', ללמוד איך ללמד זכות על הדור שלנו זה לא פשוט, זו אומנות!

"בכל הזמנים ובכל הדורות אנחנו רואים, בדור שהוא מלא פרצות, הפרצות עוברות על פני כל חוגו המוסרי לכל צדדיו. דור שוכח אלוה הוא ג"כ דור סורר ומורה, זולל וסובא. מראש מקדם עת זנח ישראל את צור מעוזו, הנה מעבר מזה "זובחי אדם עגלים ישקון", "ויצמדו לאלילים": "וישכחו אל מושיעם", ומעבר מזה "זנות יין ותירוש יקח לב", "וגנב יבא ופשט גדוד בחוץ", פה "נשים מבכות את התמוז", ושם "כל אח עקב יעקב, וכל רע רכיל יהלך", וזה הקו עובר הוא גם על פני התולדה שלנו ג"כ בגלות".

יש דור ששורד בכל התחומים, יש דור עובד ה' ודור שלא עובד ה'. הדור שלא עובד ה' שאנחנו הכרנו התנהג בשליליות עד הסוף בכל התחומים אבל בדור שלנו אנו מוצאים דברים מוזרים: מצד אחד הם לא עובדים ה', מצד שני יש להם תביעה לצדק, מצד שלישי הם רוצים לגאול את ישראל. איך זה יכול להיות?

צריך לברר מה הם נקודות הזכות ומהן נקודות החובה, ומה יותר חזק? ומה מניע? כשנגיע לנקודה הזאת נוכל להביא להם את התרופה המתאימה; את האנטיביוטיקה ולא את האקמול.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ה

"מוזר הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא - נוציא מן החשבון את היחידים הגסים שלקחו להם את רוח הפרצים למסוה לעולל על ידו עלילות של גזל וחמס וכל נבלה - נמצא כי מעבר מזה "חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו", ולעומת זה - רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה.

חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל מאותו הגבול, שהחק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה, כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, - "הועם זהב ושונא הכתם הטוב" עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו.

הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו.

מעל ירושלם דלמטה החרבה והשוממה המושפלת עד שאול תחתיה התעלה, ולירושלם שלמעלה לא יוכל להכנס, כי "אין הקב"ה נכנס בירושלם שלמעלה עד שיכנס בירושלם שלמטה" "מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה, רב לך שבת בעמק הבכא. התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי, עורי עורי שיר דברי, כבוד ד' עליך נגלה".

אי אפשר להגיע לדור גאולה בלי לעבור את הגלות. יש כאן שיעור קומה גדול. צריך לדעת, אנחנו יצאנו ממצרים וקיבלנו תורה, ואנחנו גדלים וגדלים והתאים מתחלפים, אבל זה אותה נשמה. יש כאן עם שנברא וכל אחד הוא הגילוי שלו. אנחנו אותם אנשים בגוף אחר, אבל עמ"י גדל וגדל עד שנגמרו 2000 שנות גלות, ואז יש לו תאים אחרים: כיפות סרוגות, כיפות שחורות וכו'.

כשמדובר על הדור שהצרות מרקו את כלל ישראל, ואנחנו רק התאים שמופיעים אחרי המירוק. הגוף הישראלי זה הגילוי של עמ"י בעולם, איך אנחנו מגלים את הנשמה שלנו. הגענו לדור שהתגלה ברגע אחד, דור של נשמות מיוחדות שהם התאים שיש להם תפקיד אחר.

הדור מגיע למקום שלא מסתכל על מה שלומד בבית, וכל מה שלימדו אותו, בצורה שלימדו אותו להסתכל על האמת הנצחית, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, כי לא למדו אמונה ומוסר.

הדור מסתכל ורוצה לתקן את העולם, ויש מה לתקן, והיהדות של אבא שלי וסבא שלי קטנה אלי כשאני את המהפכות והתקדמות העולם. יש כאן בקשת גודל, "הבו גודל לאלוקינו": צריך לחדור לפנימיותה של תורה, למקום שבו מתגלה היסוד המעשי.

תפילה זה דבר שעומד ברומו של עולם, בעולם של "בכוח". תורה זה כמו חוט שדרה שמביא את החיות לכל המערכת.

כל מה שקורה בעולם, המדע וההתפתחות זה גילויים אלוקיים, כל העולם הגדול הוא עולם של יהדות, אבל הדור לא למד:

"נדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו".

להתבונן, לראות את האור הגדול שבנו וביהדות, להשתחרר ממה שהאידאה הדתית שיש לה מקום בגלות, אבל היא הגילוי החיצוני של האידאה האלוקית.

"הבה נכין לו הדרך, נראה לו את מבוא העיר, למען יוכל למצא את הפתח. נודיע לו שימצא מה שהוא מבקש דוקא בגבול ישראל"

הוא לא יודע שאת זה הוא מבקש, הוא חושב שהוא מבקש תיקון עולם, המהפכה הקומוניסטית וכו', אבל הגודל נמצא אצלו, יציאה מגבול ישראל לא תתן את המענה.

"אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי" "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני, אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני". לא נעשוק ממנו את כל האור והטוב, את כל הזוהר והעצמה שרכש לו, כי-אם נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר ממקור הנשמה הישראלית ובנינו יביטו אליו וינהרו".

לא נעשוק ממנו את כל בקשת הצדק, החמלה המשפט והיושר. יש הרבה אמת בכל אחד, ואפשר לראות איפה האמת מופיעה בצורה היותר אמיתית, ואיך האמת שמחפשים במקום של שקר לא תביא לתוצאת האמת, או לפגישת האמת שאותה מבקשים.

"חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל מאותו הגבול, שהחק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה"

כל אחד מבין את החוקים והמשפטים, והדור לא נמצא מתחת המדרגה הזו, אלא:

"כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים"

הצביון הזה שהורגל בו לא נתן לו מענה, זה היה נמוך, כי:

"מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, - "הועם זהב ושווא הכתם הטוב" עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו".

מה שהרמח"ל כבר כותב על אהבה ויראה, אין זמן לברר את זה כי עסוקים בלימוד, אבל אז לא יודעים את השורש של הלימוד. אנשים חושבים שלהיות צדיק זה להתגלגל בשלג וכד', וכל בעלי השכל עוסקים בלימוד, אבל לא התבוננו במושגים.

הדור האחרון הוא הופעה של עם ישראל כולו במהלך הדורות. ופתאום מגיע דור שונה. אדם בן חמישים מסתכל על הקשר בינו עכשיו לאיך שהיה בגיל חמש, ולא מוצא קשר, ורוב התאים התחלפו, זה אותה נשמה אבל לא אותו גוף. גם בדור זה אותו נשמה שמתגלית בכל הדורות.

"הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו".

הבה נכין לו הדרך, נראה לו את מבוא העיר, למען יוכל למצא את הפתח.

נראה לו את הפתח. יכול להיות שיש משהו שהדור הצעיר צריך למצוא בעצמו. אפשר להביא את הסוס לשוקת ולהביא לם מים אבל בסוף הוא מחליט אם לשתות. אנחנו דור שמוצא פתח אבל צריך להכין לו. מה זה הדרך ומבוא העיר? אומר הרב:

"נודיע לו שימצא מה שהוא מבקש דוקא בגבול ישראל, 'אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי' 'אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני, אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני'".

זה נמצא אצלנו בבית, אצל אמא, "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". "אנא נפשי כתבית יהבית", הקב"ה נתן את נפשו בתורה. אמרו על בעל התניא: "איך אפשר להכניס אלוקים כזה גדול בספר כ"כ קטן?" ההופעה של הקב"ה בצורה הכי גדולה היא בתורה, אבל גם בבריאה "השמים מספרים כבוד א-ל". הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם, העולם כולו הוא ביטוי של התורה ותפקיד עמ"י הוא לגלות לעולם את מה שהוא מעלים. יש לעולם נשמה, וכל זה נמצא בתורה, בגבול ישראל, גם

אנחנו מתקנים את ישראל, "לתקן עולם במלכות ש-ד-י". זה לא מהפכה חברתית, זה ממלכות, מלכות של רבש"ע, זה לתקן עולם.

אומר הרב לדור הצעיר: התורה שגדלתם עליה היא באמת תורה קטנה. בכל זאת צריך לא להתייחס לתורה של סבא בתור פסלים שצריך לנפץ.

"לא נעשוק ממנו את כל האור והטוב, את כל הזוהר והעצמה שרכש לו, כי-אם נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר ממקור הנשמה הישראלית ובנינו יביטו אליו וינהרו".

לא נאמר לדור שכל מה שהוא אומר זה שטויות. יש סיגים וקלקולים שצריך לזכך, אבל העוצמה והטוב והיופי זה פלאי פלאות. נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר, נובע ממקור הנשמה הישראלית ובנינו יביטו אליו וינהרו. "כי מציון תצא תורה".

לא פשוט למצוא את הדרך לדבר עם מישהו שבצורה החיצונית מתנהג מאוד רחוק ממה שהורגל בילדותו בבית אבא, שלא שומר תורה ומצוות, ויחד עם זה שלא שומר הוא מבקש צדק חברתי. הוא יכל לא לבקש כלום, "אכול ושתה כי מחר נמות". איזו בקשה גדולה, צריך לאמר לו לבדוק איך אפשר להגדיל ולהאיר את בקשת הצדק החברתי באור של אמת.

"המחלה הנוראה של הדור אין מקומה העיקרי לא בלב, לא ברגש, לא בתאווה והפקרות, לא בידים פועלות און ולא ברגלים אצות לרעה"

אנחנו רואים ידים פועלות און ורגלים אצות לרעה, אנחנו רואים שהדור מרגיש בוז ומשטמה, ולא מתחבר, והרי אנחנו רואים את ההפקרות?!

"אע"פ שכל אלה חולים ונכאבים הנם. אבל יסודה של המחלה הוא המת, - כח המחשבה".

זה ניתוח של רופא הדור. דיברנו בשיעורים הראשוני ששאדם בא לרופא ואומר: "יש לי חום", החום שלו עולה והוא לא מרגיש טוב, יש לו צמרמורת, הוא בא אל הרופא, הרופא נותן לו משככי כאבים שלא עוזרים, והחום בסוף יורד והבן אדם נעשה קר לגמרי (מת).

זה רופא שמתייחס לסימפטומים לא מבין שהחום מבטא את מה שקורה בגוף, אם גלאי עשן מצפצפים בשריפה המכבי אש לא יבואו לכבות את החשמל וללכת. הדלקת היא המחלה והזיהום והחום הוא האזעקה.

ודאי שאנחנו רואים רגלים רצות לרגע וכו', אבל יש רבנים שצועקים ושופכים את כגופרית על התאווה וכו', אבל לא זו המחלה, לא שם נמצא הזיהום, לא שם נמצאת הדלקת. כשמישהו עושה משהו לא טוב, מה הוא רוצה לומר? לנסות לאבחן מה מציק לו, הוא אלים כי קשה לו לבטא מה מציק לו.

השורש הוא במוח, במחשבה:

"בראש פסגת המחשבה, החובקת את הכל, מסתתרת מחלה עזה שהיא עמוקה מכל שפה מורגלת"

אנחנו מתקשים לספר מה מציק לנו כי אנחנו לא כ"כ מוצאים מילים לבטא את זה, ולכן כל אחד מתרגז על השני:

"ובשבילה לא יבין איש שפת רעהו, וכל המקרים הצדדיים שמים הם נוספות להגדיל את ההתרחבות של החלי האנושי, ועינינו רואות וכלות".

ודאי שיש סימפטומים, אבל זה רק הופך את הסיפור לחולי אמיתי. אבל אם ננסה לחבר אותו, להרחיק אותו, ולקשור את רגליו, "רגליו לא ירוצו און", ננסה לחר את הלב והרגש אל המזון הישן, אבל זה לא עוזר. הוא לא יכול לאכול גפילטעפיש. לא זו הבעיה. הסיבה שהוא לא אוכל גפילטע זה לא כי הוא לא מתחבר אליו אלא כי זה מאוס בעיניו.

ועינינו רואות וכלות. הרב מדרבן אותנו שלא מספיק לומר "מצער" ו"עצוב", צריך לחשוב מה בכוחינו לעשות. זה יפה לעבור ליד עני ברחוב ולאמר שזה מצער ועצוב, תוך כדי אכילת ארטיק, אבל מה אתה עושה עם המצער ועצוב?

אתה מסתכל על הדור ועינינו רואות וכלות, מי שפעל עם א-ל יבוא ויטול שכרו. ה"יטול שכרו" זה לא הסיבה. יש לנו תפקיד.

"גם מבלי חקור הרבה הננו רואים, שהסבה לכל מכאובי הדור היא רק המחשבה".

מי זה אנחנו? אם כולם היו עושים את זה הרב לא חידש פה, אז עצם ההבחנה היא שהבעיה היא במחשבה, לא בלב.

"ההמון הרב אמנם הוא נמשך אל הזרם"

ההמון נמשך לזרם של פריצת גדר המסורת;

ע"י התגעשות של מהומה, ע"י הסמיכה על איזה אבטוריטטים שלו וע"י קלות הדעת.

אבטוריטטים הם אנשים מנהיגים, מובילים, מארגני המהפכות והכנסים, הכריזמטיים שמושכים אחריהם את ההמון.

אבל הסבה הפנימית שמסבבת כל אלה היא התנועה המחשבית הכוללת, שמצאה מקום במוחם של הכחות הפועלים, ע"י מה שבאה לבקש חשבון על כל האוצר של הרגש שהיה להם מאז בלבבם, ע"י ההרגל, החינוך והמורשה ברב או במעט, ולא מצאה ידם להעמידו על ברורו מכל צדדיו.

הגיע הזמן שהכוחות הפועלים מקיימים את מה שכתוב "בואו חשבון", ואז הם עושים התבוננות במה יש לנו, מהו האוצר של הרגש שיש לנו בלב ע"י מה שקיבלנו בהרגל, בחינוך, במורשה. הם מסתכלים על היהודים ונראה להם ש:

הם דומים שמצאו רק צדדים כהים, של רגש בלא דעת, של פחדנות ומורכ בלא אומץ לב וגבורת החיים, ויחס לבבם בקרבם.

הם רואים יהודים מפחדים לחשוב, מפחדים לצאת מהמוכר, "אל תשאל שאלות, ככה אבא שלי עשה כי כך עשו הדורות לפניו". ולכן "יחס לבבם בקרבם".

יש רגש אבל אין דעת, אין אפשרות להסביר, "שאל אביו ויגדך", אבל האבא לא יודע וכבר "זקניך" גם לא ידעו מה לומר.

ומתוך שלא מצאו דרך סלולה איך להאיר באור הדעת על הרגש המשומר מימים היותר עתיקים, וגם היותר טובים לאומתנו, לרומם את כל נקודותיו הפרטיות

זה ממש קיום תורה ומצוות ודקדוקי סופרים. לפעמים גם הסבא לא יבחין בין דאורייתא להנהגה טובה, הכל נראה לו שמור במסגרת של יהדות שאסור לגעת בה, וזה יוצר קלקול. רגש משומר זה בחינת "יין המשומר מששת ימי בראשית", זה לא משהו חיצוני, זה תורה אמיתית.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ז

גם מבלי חקור הרבה הננו רואים, שהסבה לכל מכאובי הדור היא רק המחשבה. ההמון הרב אמנם הוא נמשך אל הזרם ע"י התגעשות של מהומה, ע"י הסמיכה על איזה אבטוריטטים שלו וע"י קלות הדעת. אבל הסבה הפנימית שמסבבת כל אלה היא התנועה המחשבית הכוללת, שמצאה מקום במוחם של הכחות הפועלים, ע"י מה שבאה לבקש חשבון על כל האוצר של הרגש שהיה להם מאז בלבבם, ע"י ההרגל, החינוך והמורשה ברב או במעט, ולא מצאה ידם להעמידו על ברורו מכל צדדיו. הם דומים שמצאו רק צדדים כהים, של רגש בלא דעת, של פחדנות ומורך בלא אומץ לב וגבורת החיים, ויחס לבבם בקרבם.

ומתוך שלא מצאו דרך סלולה איך להאיר באור הדעת על הרגש המשומר מימים היותר עתיקים, וגם היותר טובים לאומתנו, לרומם את כל נקודותיו הפרטיות עד נקודת הגובה של השכל המתנשא, החופש וחוקר נתיבות עולם, החפץ לסול לו את ארחו במדע החיים העומדת למעלה אפילו מן הרוממות המטפיסטית

נדמה להם שהם מוצאים רק דברים כהים. הם מוצאים פחדנות ולא אומץ לב. יש להם פחד מלשאול שאלות. מתוך שלא מצאו דרך סלולה להאריך באור הדעת. הרגש שלא מואר מאור הדעת הוא רגש כהה. מצד האמת הוא רגש משומר מימים עתיקים. יש הרבה אמת בדרך עבודת ה' של סבא שהעביר לאבא וכו'.

הגיע הזמן להאיר את הכל באור דעת. לעשות דברים לא רק כי התרגלנו וחונכנו אליהם. כשמסתכלים על הדור אי אפשר לאמר שיהיו כמו הדור הקודם שאין לו שאלות. מתוך שלא מצאו דרך סלולה להאיר באור הדעת, ולרומם את הנקודות הפרטיות.

על-כן פנה לו אל הזלזול והשלילה, מכאב לב ומנפש מרה, ומאפס תוכן לחיים נספחו רבים ללוחמים במפלגות כאלה שלא יכירם שם מקומם כלל, ומוסרים את חילם לזרים. מה יהודים עושים במהפכה הקומוניסטית?

נרחם על אלה האמללים בנינו ואחינו הטובעים בים זועף של צרות רוחניות, שהן קשות יותר מכל חלי ומדוה. נושיט להם דברים טובים, דברים נחומים, מלאים שכל מפיקים שקט ואומץ, ע"י אותו הכח עצמו שטלטל אותו לתוך מצבו הנרעש וההרוס. כי מה הוא הכח הפועל את כל השינויים הנמרצים בקרבו, שבגללם אנחנו כל-כך סובלים אם לא הספרות? איך הם הגיעו לשם? היה משהו שמשך אותם. צריך לקחת את כוח הכתיבה שמשפיע ולעבור לכתוב דברים שטובים לעולם:

וכיון שהספרות פועלת עליו כל-כך הרבה, מובן שרק בכח המחשבי שבקרבה היא פועלת. אע"פ שנקבץ בתוכה גם להג הרבה ודברים מחממים, ומלהיבים לבד, אבל מכל-מקום אם לא היה לה בסיס מחשבי אי אפשר שתתקיים ותקנה כל-כך לבבות, להרס ולבלע באופן סיסתמתי. יש מסרים, והם נכנסים אלינו בלי שנשים לב.

מאמר הדור | הרב יאיר גזבר | ח

כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת, כשמושגי הצדק והיושר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה.

הרבה פעמים אפשר למצוא אנשים שלא מושפעים ממחשבות והתבוננויות שכליות, והן לא משפיעות עליהם והסיבה היא מצב המוסר והיושר הטבעי, "אשר עשה אלוקים את האדם ישר - והמה בקשו להם חשבונות רבים". עוונותינו הביאו אותנו למקום שאנחנו צריכים לעמול ולהתיישר גם בחיבור לתורה, ללימוד גמרא, הדברים לא מגיעים אלינו בטבעיות, בנועם ובעונג, וודאי לא בתחילת הדרך. "כל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר" - מרירות הוא לא נכנס.

יש בדור תביעה לצדק, רעיונות או תחושות לב, השתוקקויות לדברים עדינים ואציליים שבאים לידי ביטוי גם באופן מעשי זה סימן שזה דור שהמחשבה פועלת בו. אם לא, זה בגלל שכדי שמחשבה תפעל על האדם צריך להיות מעמדו המוסרי ראוי. צריך שתהיה לו באופן טבעי שאיפה לצדק, ואז אפשר לדבר איתו גם בשכל.

כשהאדם נמצא במציאות שפלה השכל חסום;

אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מכל-מקום הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש יושר שמן ורטוב, רענן וחי.

הוא רוצה שיסבירו לו. הוא מתבונן בשכל ושאיפת הצדק שלו בוערת בו חזק, ובאיזשהו מקום הוא צמא לכך שתגיע מחשבה שתדבר אליו ותיתן לו יכולת של ראייה כוללת במה שהוא חפץ בו.

אמנם במסיבות הקדומות, מצד התכונה, שהלמוד התורני, המוסרי והמעשי, היה מורגל להיות לבוש בה בימים שעברו, - באותם הימים בכלל עוד לא היה כללות הדור מוכשר לדמות שהוא ראוי לשאיפות גדולות, וכל תחלואיו המוסריים היו יכולים להתכנס רק באיזו שפלות של תאוות מאיזה סוג שהיא.

כשמסתכלים על התהליכים וההתפתחויות בימים עברו, של היהדות ובכלל, בתביעות של לימוד תורני, מוסרי ומעשי, באמת באותם ימים כללות הדור לא הייתה מוכשרת אפילו לדמות, לא זה מה שהפריע לה שהיה חסר לא גודל מחשבתי, ואנחנו מסתכלים על מחלות הדור, ויכלנו להכניס את תחלואיו המוסריים כבגלל תאוות כי הדור היה קטן, וכאשר דור קטן זה כמו ילד קטן. כל דור עושה את התפקיד שלו בדרך לגאולה.

ועכשיו הכלל נתרומם על חשבונם של האישים הפרטיים, שזהו בכלל מהלך התולדה האנושית. ברובי תקופות ההסטוריה אנחנו מוצאים חכמים נעלים גדולי רוח בדורות הראשונים, שאנו משתאים על גדלם ועז רוחם, אבל הכלל הוא היה נתון בשפל המצב, בין בדעת בין במוסר, אמת כי נעלה מכל המון היה המון עמנו מצד הקדושה האלהית החופפת עליו, ויהי לנס.

יש גויים שגילו כל מיני דברים ולכן זוכרים אותם, אבל ההמון הוא נבער. זה נכון שכשמדברים על כלל האנושות, כלל הדור המאמין מול כלל ישראל בכל דור עמ"י במדרגה מעל.

בדורות האחרונים התחילו הענקים להתמעט והכלל הולך ומתעלה. בעמנו נתמעטו הבורים, ולעומתם נתמעטו, והוקטנו הגאונים והצדיקים. בתקופה הנמהרה של עכשיו הדבר בולט למאד. וזאת העליה של הכלל ההמוני הסבה ג"כ ירידה, שהדור שהוא מוצא את כל מה שהוא שומע ורואה מהורים ומורים קטן מערכו,

הוא שומע שיחות מוסר וצוחק עליהן ומהן. צריך להיזהר לא ליפול בבקשת התורה הגדולה בחוץ. בחוץ היא זאת שמבטאת את חוסר הנוחות מתורה שקטנה עלינו. המורים יכולים לזכך את התביעה לגודל מהחיבור שלה לחוצפה.

יכלנו להגיע לתביעה לגודל בלי הזלזול והמשטמה, אבל הדור המבוגר צריך לפתח יכולת להתבונן בגודל, בספרים שלא פתחו מעולם. כשאומרים דברים גדולים לאנשים קטנים זה גורם לפיצוצים. הדור באמת שפל וקטן מערכו;

אז מוסרם אינו לוקח את לבבו ואינו משביר את צמאוננו. גם אינו מטיל עליו שום אימה ופחד שכבר התעלה בתכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שהיה, בין מוחשי בין ציורי, בין חומרי בין רוחני.

אי אפשר לאיים עליו כי לא זה מה שמניע אותו. הוא מחפש כוח עוצמתי יותר להניע את התנהגותו? מה שיכול לבנות אדם זה אם הוא מתחבר לאידיאל פנימי שמניע אותו ומהווה בסיס לחיים שלא, לא הפחד יגרום לכך. הוא כבר התעלה בתכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שהיה.

הצרות והתלאות הנוראות עשוהו לנוקשה ועז¹², עד שכל בלהות ופחדים לא יזעזעוהו. הוא מוכשר רק להתרומם, ללכת באורח חיים ההולכת למעלה למשכיל, אבל לא יוכל גם אם ירצה להיות כפוף ושחוח, נושא עול ונטל, אשר לא יוכל למצא בתוכו רושם של אור חיים, לדעה ורגש; הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאד מוכשר הוא לשוב מאהבה שיראת הרוממות תתחבר עמה.

בפועל עוד לא הוציא שום דבר למעשהו דורנו הנרעש. אבל בכח יש לו רב, דור כזה היוצא להורג, בעז נפש בשביל מטרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש הישר, הצדק והמדע שבקרבו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר.

הוא מוכן אפילו למות בשביל האידיאלים שלו. זה ביטוי לעוצמות שאם נתייחס אליהם ונבנה את אורחות החינוך וההתייחסות שלנו אל הדור בהתאמה לכוח העוצמתי שיש בדור, רק כך נצליח, כי

¹² "עזים שבאומות"

הוא לא יהיה שפל: "לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר".

הדור צריך להרגיש שיש דברים שממגנטים אותו. לא כי מישהו מפחיד אותו.

מה יניע את הדור? לא משפטים מוסריים. מה זה גודל? דברים גדולים ברורים, מסודרים, ששופכים אור על צורת החיים.

ודור בעל רוח גדול חפץ ומוכרח לחפוף, בכל מקום שהוא פונה, לשמע דברים גדולים. ועיקר הגדולה של הדברים, הוא שיהיו מסוימים ומבוררים, עם גדלם רחבם והקיפם. המטרות היותר פנימיות, שהשרשרת של כל החיים המוסריים, הדתיים והלאומיים, וכל התלוי בהם, אחוזה בהן, תהיינה מבוררות לפניו, עד כמה שהוא יכול לשער ועד כמה שכח ברורו יכול להגיע. ומה שלא יוכל להגיע ולברר, מכל-מקום יחפוף למצוא בהם רגש והלך נפש, למען ימצא חיים בלבבו בזיו גדלם והדרם.